

A VI. Szakkönyvtári seregszemlén (2021. március 31.) elhangzott előadását **Kövécse Ildikó** elkészítette szerkesztett változatban, kiegészítve egy felméréssel. „Egyházi könyvtárosok a világjárvány 2. évében” című tanulmányában a 2021 decemberében végzett felmérés eredményeit, tapasztalatait mutatja be. A felmérés fókuszában az egyházi könyvtárak pandémiás időszak alatti helyzetének, a könyvtárosok munkájában való helytállásának, munkavégzési feltételeinek (testi, lelki, értelmi, szellemi) vizsgálata, számbavétele állt.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem hallgatói számára évenként tartott „Shakespeare-szerkesztőmaraton” példáján keresztül **Molnár Bence**: „Az edit-a-thonok általi Wikipédia szerkesztés. Kompetencia- és készségfejlesztési lehetőségek a felsőoktatásban” című tanulmányában betekintést nyújt az edit-a-thonok alkalmazásának kérdéskörébe és lehetőségeibe. Bemutatja a fordító- és tolmácsolásban történő alkalmazás egyedi módozatait, valamint a téma- vagy szakspecifikus edit-a-thonokat. (A szerkesztés egy olyan esemény, ahol az online közösségek, például a Wikipedia, az OpenStreetMap és a LocalWiki szerkesztői szerkesztenek és javítanak egy adott témát vagy típusú tartalmat.)

A Beszámoló rovatban újabb két „Minősített könyvtár” címet viselő könyvtár mutatkozik be:

A **Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár** minőségmenedzsment-tevékenységét mutatja be **Tomasovszki Anita**.

Kázmér Ágnes: Szervezetfejlesztés minőségirányítási eszközökkel a tiszaujvárosi **Hamvas Béla Városi Könyvtárban**.

A beszámolóban azt vizsgálták, hogy az egyházi könyvtárosok 2021. év végén a Covid-19 világjárvány közepette milyen feltételek között végezték munkájukat, hogyan álltak helyt, és milyen forrásokból merítettek erőt a munkavégzéshez, a mindennapokhoz.

Fonyó Istváné

Egyházi könyvtárosok a világjárvány második évében

Kövécsh Ildikó

A VI. Szakkönyvtári seregszemlén (2021. március 31.) elhangzott előadás szerkesztett változata kiegészítve egy felméréssel

A beszámolóban azt vizsgáltuk, hogy az egyházi könyvtárosok 2021. év végén a Covid-19 világjárvány közepette milyen feltételek között végezték munkájukat, hogyan álltak helyt, és milyen forrásokból merítettek erőt a munkavégzéshez, a mindennapokhoz.

Tárgyszavak:

Bevezetés

2020 márciusában az egyházi könyvtárosok élete is megváltozott, ahogy a világon mindenkinek. A kialakult pandémia az élet minden területét érintette, így a könyvtárakat is, ezen belül az egyházi fenntartásokat is. A bezárás, az olvasók kívül maradása, az ott-honról végzett munka, a munkafolyamatok átszervezése mindenki életét átrendezte. A kialakult helyzetre azonos és más-más válaszok is születtek.

Az elmúlt két év az egyházi könyvtárosok életét ugyanúgy megváltoztatta, mint a világon mindenki másét. A lezárások, a home office, a megváltozott életkörülmények, az azokra adott válaszok, a könyvtárak életében bekövetkezett változások, a szolgáltatások átalakítása, új szolgáltatások bevezetése, új felületek, kommunikációs csatornák használata, ezek felerősödése, mindez az egyházi fenntartású könyvtárakban dolgozók életét is megváltoztatta.

Az egyházi könyvtárosok a magyar könyvtárosszakma egy olyan csoportját alkotják, akik a könyvtáros hivatást gyakorolva, valamelyik egyházi fenntartású könyvtárban dolgoznak. Ezeket a könyvtárakat fogja össze, képviseli az 1994-ben alakult Egyházi Könyvtárak Egyesülése (EKE).

Az elmúlt időszakban egyesületi szinten több alkalommal hírt adtunk arról, hogy az egyházi könyvtárak hogyan élték meg a pandémia okozta helyzetet. Először 2020 májusában Ásványi Ilona készített egy beszámolót, amely a *Könyv, könyvtár, könyvtáros*

folyóirat májusi számában jelent meg. Majd ugyanabban a folyóiratban 2020 novemberében Ásványi Ilonának és Kövécsh Ildikónak egy közösen jegyzett tanulmánya látott napvilágot. Közben az EKE honlapján – mintegy helyzetképet adva – elérhetővé vált az EKE Hírlevél COVID-19 különszáma. A 2021 márciusában megrendezett VI. Szakkönyvtári seregszemle szervezői felkérték az Egyházi Könyvtárak Egyesülését, hogy mutassák be az egyházi könyvtárak helyzetét, azt, hogy milyen hatással volt a pandémia harmadik hulláma e könyvtárakra. Az elhangzott online konferenciaelőadás után érkezett a felkérés e tanulmány elkészítésére.

A járványhelyzet folyamatos változása miatt úgy döntöttünk, hogy egy újabb felmérést készítünk, és az előadás szerkesztett, írásos változatában ennek eredményeit ismertetjük.

A felmérés célja volt, hogy a korábbi eredményekhez újabb adatokat gyűjtsünk, és megnézzük, hogy az eltelt időben, milyen változások történtek az egyes kérdésekben és válaszokban. A 2020 őszi végzett felmérés kérdéseit újabb szempontokkal egészítettük ki. A kérdőíveket 2021. november végén küldtük ki, és decemberben vártuk a válaszokat. A kiértékelés 2022. év elején történt, miközben beléptünk a járvány ötödik hullámába, és még mindig nem látjuk, hogy mikor érnek véget a hullámok, és simul ki az élet, tér vissza minden a világjárvány előtt megszokotthoz.

A kérdőív elkészítésénél két szempont vezetett. Egyrészt, hogy a korábbi kérdések is helyet kapjanak benne, hogy képet kapjunk az elmúlt időben történt változásokról, másrészt szerepeljenek új kérdések, amelyek az egyes személyek lelkiállapotát vizsgálták.

A jelen felmérés kérdőívét az egyházi könyvtáros kollégákhoz juttattuk el. Számítottunk arra, hogy az elfáradás miatt kevesebben fogják kitölteni a kérdőívet. Ez a feltevésünk igazolódott, a megszólítottak 26%-a küldte vissza a kitöltött kérdőívet. Így következtetéseinket nem áll módunkban általánosítani, azonban egy pillanatképet festhünk 2021. év végéről.¹

A felmérés eredménye

A válaszadók háromnegyede nő, amely megfelel a könyvtárakban dolgozók arányának. A kitöltők 50%-a 41–50 év közötti, 35%-a 50 évnél idősebb, és 15%-a 40 évnél fiatalabb. Ez az arány is megegyezik az egyházi könyvtárakban dolgozók életkori arányaival.

A válaszadók szinte mindannyian a munkájukat teljes munkaidőben a munkahelyen végezték, egy személy válaszolta, hogy a járványtól függetlenül a munkáját kötetlenül a munkahelyen és otthon végzi. Ez megegyezik az országos tendenciával, amely szerint a munkavállalók 2021. év végén jelenléti munkával látták el feladataikat.

A könyvtárak működési rendjére rákérdezve azt kaptuk, hogy a legtöbb könyvtár tavasszal nyitott újra, a felsőoktatási, iskolai könyvtárak szeptemberben fogadták ismét a látogatókat.

A korábbi felmérésben is megkérdeztük, hogy ki döntött az újraindítás időpontjáról.

A válaszok alapján a legtöbben a kormány utasításait, javaslatát követték (37%), és a fenntartó döntése határozta meg a könyvtárak újraindítását (37%), 21%-nál döntött erről a könyvtárvezető, és 5%-nál a könyvtárvezető és a fenntartó közös döntése volt. (1. ábra)

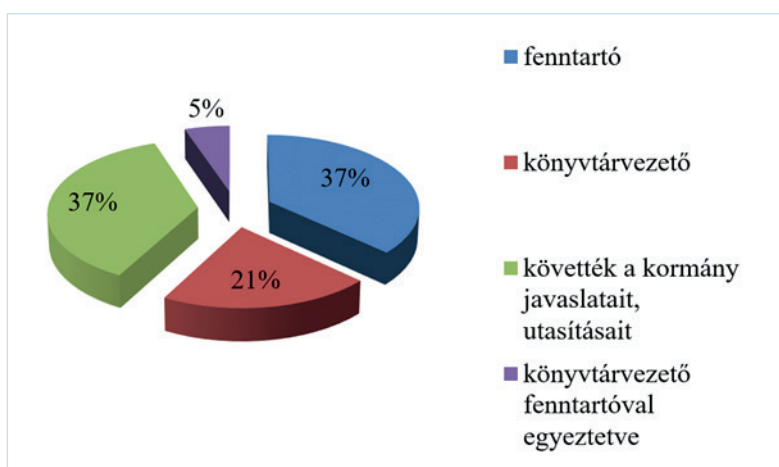
Összehasonlítva a korábbi felmérésben adott válaszokkal, akkor 42%-ában a fenntartó döntött, a könyvtárvezető döntött saját hatáskörben 26%-nál, és ugyancsak 26%-nál a kormány javaslatát, utasításait követték.

A válaszok több mint 55%-ában az újraindításkor nem volt fokozatosság. Ahol volt, ott a kölcsönzés, az olvasóterem, kutatóterem használata, majd a felhasználói csoportok differenciálása, és a rendezvények területén alkalmazták a fokozatosságot.

A korábbi felmérésnél éppen fordított volt az arány, akkor a könyvtárak valamivel több, mint felében volt fokozatosság.

Emögöttöbbokotvéltünk, 2020-ban még nem álltak rendelkezésre védőoltások, kevesebb volt a tapasztalat a vírussal szemben, ezért igyekezett mindenki a lehető legtöbb védelmi intézkedést foganatosítani. 2021-ben már több tapasztalat volt, és a korábbi tapasztalatokat beépítve jártak el az intézmények.

A változásokról a könyvtárhasználókat a már korábban is megtapasztalt, kialakított formában, több felületen tájékoztatták, legtöbben a sokféle felület együttes használatával éltek. A válaszadók 74%-a az elektronikus formákat választotta, hon-

1. ábra Az újraindításról hozott döntés szereplői

lap, e-mail és közösségi média segítségével tájékoztatta a látogatókat bármilyen változásról. 10%-a csak személyesen, és 16%-a minden kommunikációs csatornát igénybe vett. (2. ábra)

Az országos felmérés tapasztalata szerint² a könyvtárak jelentős része megpróbálta a jelenlétet fokozni a meglévő kommunikációs csatornáján, kevésbé volt jellemző új kommunikációs csatornák bevezetése.

Új, a pandémia alatt bevezetett szolgáltatások

Feltettük azt a kérdést is, hogy a **pandémia alatt bevezetett szolgáltatások** közül melyeket őrizték meg 2021. második felében. A válaszadó a felsorolt válaszok közül többet is be tudott jelölni.

A lehetséges szolgáltatások között megtalálható a könyvtadó pont üzemeltetése, az online beiratkozás lehetősége, az online, telefonos referenz-szolgáltatás, az online képzések, online kiállítások. Nem volt olyan válasz, amely arra utalt, hogy a bevezetett szolgáltatások közül néhányat ne őriztek volna meg. A legtöbb helyen az adatbázisokhoz való távoli hozzáférést biztosítják továbbra is, és az online/telefonos referenz-szolgáltatást. Több helyen megtartották az online beiratkozást, a könyvtadó pont üzemeltetését. A válaszok között megtalálható, hogy volt olyan könyvtár, ahol nem vezettek be új szolgáltatást, máshol a már meglévő szolgáltatás erősödött meg, ezek közül kiemelték az adatbázisok távoli elérését.

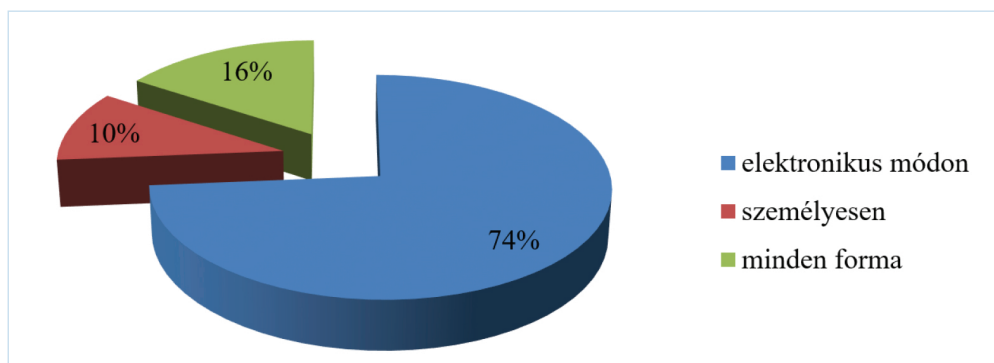
Összevetve az eredményeket a *Könyvtári Figyelőben* megjelent, a Könyvtári Intézet által elvégzett felmérés eredményeivel, amelyben a könyvtárvezetők 86%-a válaszolta azt, hogy az adatbázisokhoz való hozzáférés biztosítása olyan szolgáltatás, amelyet érdemes továbbra is működtetni. Hasonlóan

pozitív megítéléssel voltak a távoli referenz szolgáltatások további megtartásáról is.³ Ezt támasztják alá az egyházi könyvtárosok által adott válaszok is.

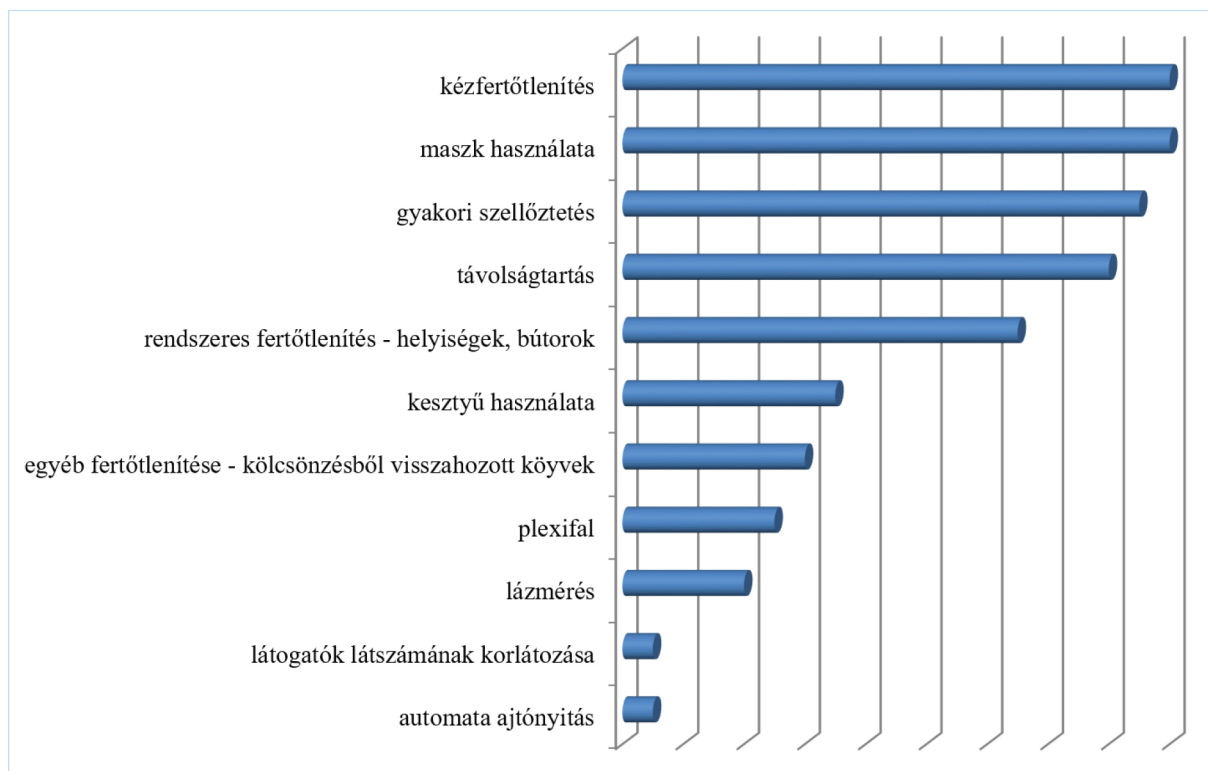
A következő kérdésben rákérdeztünk, hogy a könyvtárosok tapasztalatai szerint van-e olyan **könyvtári munkaterület**, amely a járvány miatt jelenleg hátrányt szenved. A válaszadók közel 60%-a azt mondta, hogy nincsen, ami azt jelenti, hogy a könyvtárak megfelelően tudtak működni, minden munkaterületet el tudtak látni. Néhány válasz utalt arra, hogy bizonyos munkaterületeken nehezebben végezhető a feladat, megemlítették a kölcsönzést, tájékoztatást, kutató-referenz-szolgáltatást.

Ahogy az előző kérdőívben, most is megkérdeztük, hogy milyen **járványügyi rendelkezések** élnek a könyvtárakban. (3. ábra)

Minden könyvtárban használták a maszkot, amely 2021. november eleje óta mindenhol kötelező. A felsőoktatási intézményekben és könyvtárakban a legtöbb helyen már októberben bevezették. A kézfertőtlenítés minden intézményben a napi rutin része lett, és szinte mindenhol odafigyeltek a távolságtartásra. Gyakran szellőztettek, rendszeresen fertőtlenítettek, bizonyos helyeken használtak kesztyűt, és plexifal védte a könyvtárosokat. A könyvek fertőtlenítése is megtörtént. Arról nincs adatunk, hogy ez a könyvek karanténba helyezését, vagy egyéb, más módon történő fertőtlenítését jelenti. Néhány helyen történt lázmérés, kevésbé volt jellemző az automata ajtó működése, és a látogatók számának korlátozása. Nem volt jellemző közlekedési útvonalak kijelölése, és a bútorok átrendezése sem. E mögött az a tény állhat, hogy már eleve úgy vannak elhelyezve a bútorok, hogy ne legyenek túl közel a látogatók, és az egyházi könyvtárak látogatói is egy speciális kör-

2. ábra A könyvtárhasználók tájékoztatása

3. ábra Járványügyi rendelkezések a könyvtárakban

ből kerülnek ki, és a könyvtárak nem rendelkeznek olyan magas napi látogatói számmal, mint a megyei vagy nagy egyetemi könyvtárak, ezért a látogatókat biztonságos távolságban tudják leültetni.

Összességében: a korábbi felméréssel azonos képet mutat a mostani is. Ez azt jelenti, hogy a könyvtáros kollégák betartják a szabályokat és odafigyelnek a védekezésre.

Új kérdések

Az ezután következő kérdések a korábbi felméréshez képest újként jelelték meg.

Elsőként megkérdeztük, hogy az újrainytás óta a könyvtárosok tapasztaltak-e változást a **könyvtárhasználók számában** a pandémia előtti adatokhoz viszonyítva.

A válaszadók 68%-a válaszolt igennel. A változást jelzők 92%-a csökkenést tapasztalt.

A könyvtárlátogatók számának változása után a **kölcsönzések számát** kérdeztük meg.

Az előző kérdéshez hasonló adatokat kaptunk. A válaszadók 63%-a tapasztalt változást. Azonban itt a változás már más képet mutat. Az igennel válaszolóknak 64%-a válaszolta, hogy csökkent a kölcsönzések száma, 36%-nál nőtt a szám.

Végül az **online megkeresések** számának változására is rákérdeztünk.

A válaszadók 58%-a válaszolt igennel. Az igennel válaszolóknak 64%-ánál nőtt, és 36%-nál csökkent az online megkeresések száma. A változások hátterében a válaszadók a megváltozott, átalakult könyvtárhasználati szokásokat látták. A könyvtárosok azt tapasztalták, hogy sokan óvatosak, kerülnek a személyes találkozót, a látogatók részéről előtérbe került a távhasználat.

Lelki tényező

Arra is rákérdeztünk, hogy a **könyvtárlátogatók lelkiállapotában** tapasztaltak-e változást.

A válaszadók 74%-a nem tapasztalt. Ahol változást tapasztaltak, ott kétféle, egymástól különböző okot jelöltek meg, 50–50% arányban. Az egyik tapasztalat, hogy a látogatók kevésbé zárkóztak, beszédesebbek, felszabadultabbak lettek, jobban igénylik a személyes beszélgetést, az odafigyelést. A másik tapasztalat, éppen ellentétes, azt a választ kaptuk, hogy a látogatók kiábrándultak, fásultak.

A pandémia magával hozott egy olyan helyzetet, amelyben az anyagi lét, az egészséges test mellett a lelkierő is fontos szerephez jutott. A változások

sorát, a bizonytalan helyzetet, a kiszámíthatatlan jövőt el kellett fogadni, és a vele járó nehézségeket el kellett viselni.

Ezért az egyik legfontosabb feladat a lelki egészség megőrzése lett. Az elmúlt időszakban mindenkinek szembe kellett nézni azzal, hogy a testi, szellemi, értelmi szint mellett a lelki szintéren is helyt kellett állni.

A kérdőív második kérdésköre a **könyvtárosok** munkájának **lelki hátterével** foglalkozik.

Elsőként arra voltunk kíváncsiak, hogy a jelenlegi munkavégzés okoz-e nehézséget. A kérdést általánosan fogalmaztuk meg, mert kíváncsiak voltunk, hogy általánosságban milyen a munkatársak hangulata.

A válaszadók 79%-ának az élet mindennapi problémái mellett nem okoz különösen nagy vagy más nehézséget a pandémia, amely azt mutatja, hogy az egyházi könyvtárosok erős lelki teherbírással rendelkeznek, a kialakult helyzethez már hozzászoktak, ismerik és gyakorolják a szükséges megküzdési stratégiákat.

Arra is rákérdeztünk, hogy a járvány **melyik hulláma okozott nagyobb teherviselést.** (4. ábra)

A válaszadók 58%-át az első, 16–16%-át a második és a negyedik, és 10%-át a harmadik hullám viselte meg a legjobban. Az első hullámmal kapcsolatban az okok mögött a helyzet bizonytalanságát, az ismeretlent, a helyzet szokatlanságát jelöl-

ték meg. Ugyancsak az okok között szerepelt az új helyzethez való nehéz alkalmazkodás, a bezártság, a kapcsolatok lecsökkent száma. Volt, akit a betegség viselt meg, vagy az a tény, hogy még mindig nem ért véget a világjárvány.

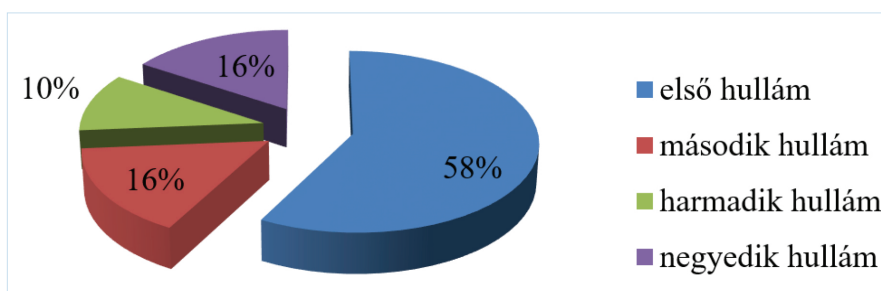
A világjárvány kitörése után néhány hónappal már olvashattunk a pandémia és a betegség okozta pszichés hatásokról, a mentális egészségre gyakorolt befolyásáról. Tanulmányok foglalkoznak a világjárvány lélekre gyakorolt utóhatásával, és a megküzdési stratégiákkal.

A következő kérdésnél arra voltunk kíváncsiak, hogy **lelki, értelmi, vagy testi téren viselte-e meg a járvány** a könyvtárosokat. (5. ábra)

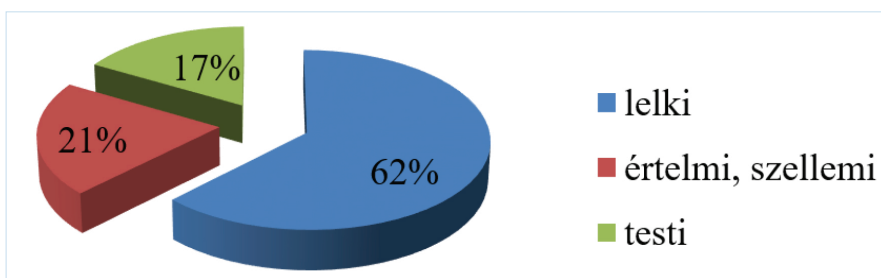
A legtöbben (62%) a lelki tényezőt említették, a testi és szellemi nehézség kisebb százalékban szerepelt.

A továbbiakban azt jártuk körbe, hogy mi okozta a **legnagyobb nehézséget.** A legtöbben a bizonytalanságot, a helyzet kiszámíthatatlanságát, az ismeretlentől való szorongást, a családtagok, szeretteik féltését sorolták fel, és megjelentek a nehezebb munkakörülmények, az otthon végzett távmunka okozta nehézségek is a válaszok között. Mindezek a válaszok az általánosan megtapasztaltakat támasztják alá.

A **kapaszkodókra** is rákérdeztünk, kíváncsiak voltunk arra, hogy mi segítette át a válaszadókat a legnehezebb időszakon.

4. ábra A világjárvány hullámainak hatása a könyvtárosokra

5. ábra A világjárvány hatásainak területei

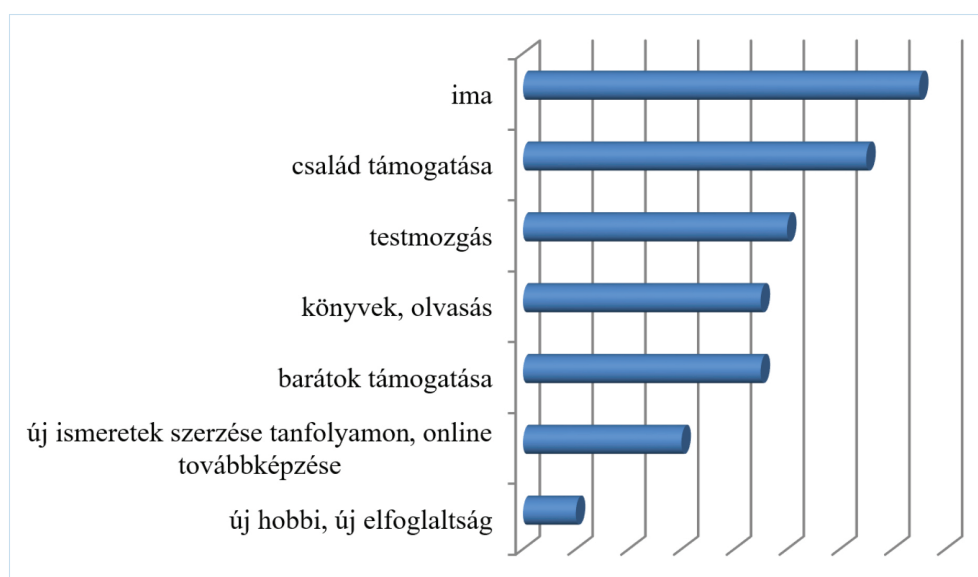
Több választ is megadhattak a kollégák, és éltek is a lehetőséggel. A válaszadók szinte mindegyike 3–4 területet is megjelölt. A két legfontosabb kapaszkodó, amelyek átsegítették őket a nehéz időszakon elsősorban az ima és a család támogatása volt. Ezután következett a testmozgás, a barátok támogatása, az olvasás, könyvek, majd az új ismeretek szerzése, tanfolyamok, online továbbképzések segítettek, és végül az új hobbi, elfoglaltság. (6. ábra)

Ahogy a 2020 májusában készült tanulmányban olvasható: az egyházi könyvtárosok „világképükben, lelkületükben az örökkévalóságra berendezkedettek”, „a mai egyházi könyvtárosok ugyanúgy élik át a járvány szorongatását a magánéletükben és a munkájukban, mint bármelyik más ember; hitük, bizalmuk, reményük ellenére átjárja őket olykor az aggodalom, félelem, de a bizakodás és a remény is a Gondviselésben, vagyis égre emelt tekintettel, de két lábbal járnak a földön”⁵, az istenhit, a vallás gyakorlása életük részét képezi. „A szorongás és a félelem ellenére érzékelhető, hogy az egyházi könyvtárosok betartva az országos intézkedéseket, a fenntartó által megfogalmazott előírásokat vagy a könyvtár által megállapított szabályokat, megteszik mindazt, ami emberileg lehetséges. Közben mindig megújuló reménnyel bíznak Isten megtartó szeretetében.”⁶ Az ebben a felmérésben adott válaszokban is ezt látjuk igazolódni. Ahogy George Augustin fogalmaz tanulmányában: „Az Isten ígéretébe vetett remény minden nehézségünk, szenvedésünk, gon-

dunk és félelmünk ellenére erőt ad ahhoz, hogy egyszerre birkózzunk meg az élettel belső higgadtsággal és szenvedélyes elkötelezettséggel.”⁷ És a következő idézet is ezt erősíti: „Az imádság a vallásos ember természetes érzülete, főként nehézségek és válságok idején.” „Az imádság a bizalom kifejeződése, az az út, amely közvetlenül elvezet Isten szívéhez. A lélek lélegzetvétele, amely az élet sokféle vihara közepette horgonyként szilárdít meg minket, s vigaszt és támpontokat kínál.”⁸

A család, az emberi kapcsolatok fontosságát mindenhol kiemelik. „Kapcsolataink minősége és a mélyen megélt belső élet lehet a baj legjobb ellenszere”⁹. Ferenc pápa még 2020 márciusában nyilatkozott a La Repubblica olasz napilapnak, és ott mondta a következőket. „Találjunk rá újra a kis dolgok és a figyelmesség apró gesztusainak jelentőségére azok irányába, akik közel állnak hozzánk: családtagjaink és barátaink felé. Ébredjünk rá, hogy a kis dolgokban rejtőznek a kincseink.... A mindennapok részletei iránti figyelem ismerős gesztusai adnak értelmet az életnek, teremtenek szeretetközösséget és kommunikációt egymás között.”¹⁰

A második kérdéskör utolsó kérdésénél az **internethasználati szokások** változására kérdeztünk rá. Azt feltételeztük, hogy az internethasználat megnövekedett, de a válaszok aránya nem ezt mutatta. A válaszadók 72%-ánál nem változott a használati szokása. Akiknél változott, ott minden esetben nőtt a használat mértéke.

6. ábra A nehéz időszakok kapaszkodói

A következő kérdéscsoport a harmadik hullám munkavégzési szokásait vizsgálta

A válaszadók 55%-a teljes home office-ban, és ügyelettel végezte munkáját, és 45% teljes jelenléti munkával, bent a könyvtárban dolgozott.

A kialakított munkarendet 72% teljes mértékben elfogadta, jó döntésnek tartotta a fenntartó részéről, és 28% elfogadhatónak ítélte. Egy válasz sem utalt arra, hogy nem volt megfelelő a könyvtárosnak a munkarend.

A home office-ban dolgozók 83%-a be tudta osztani a munkanapját, nem okozott nehézséget a napirend kialakítása és betartása. A válaszadók közel 63%-a nem érezte úgy, hogy többet dolgozott volna az otthonról végzett távmunkában, 31% válaszolta, hogy többet dolgozott, és 6% tapasztalta azt, hogy a munka eloszlása nem volt egyenletes, amely néha nehézséget okozott.

A válaszolók 56%-ának nem változott a napirendje. Az igennel válaszolók nem mindegyike fejtette ki, hogyan változott. A legtöbb helyen azt találtuk, hogy a napirend megváltozása a munka és a háztartás, a családi élet összehangolásának megoldásával, nehézségeivel függ össze. Ahol több családtag dolgozott otthon, ennek összehangolása komoly feladatként mutatkozott meg. Voltak, akik a munkába járás és az utazás hiányából felszabadult időt hasznosan tudták felhasználni.

A válaszadók 39%-a alakított ki új szokásokat, 61% nemmel válaszolt arra a kérdésre, hogy kialakított-e ilyeneket. Akik kialakítottak, azok az egészséges életmód területén tették: egészségesebb étkezés, több testmozgás, egyéb, az életminőséget javító tevékenységek.

A következőkben azt is feltártuk, hogy az elmúlt időszak hozott-e változást a válaszadó életében. A válaszolók 61%-a szerint, igen, hozott változást az elmúlt időszak. A legtöbbükönél a dolgok fontossági sorrendje értékelődött át: sokkal fontosabbá

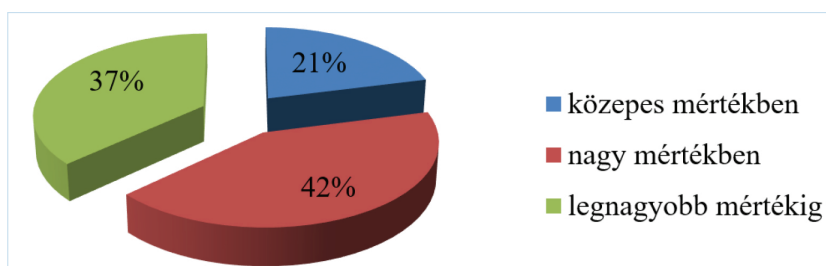
váltak a társas kapcsolatok, a barátok, még fontosabb szerepet kapott a család. Sokan élték át, hogy a bizonytalanság, a kiszámíthatatlanság magával hozta a tervek elengedését, az újratervezés szükségességét. Sokaknál a jelenléti munka ellehetetlenülése kialakította azt az érzést, hogy hiányzik a munkahelyi légkör. Többen tapasztalták meg azt, hogy a közösségek elszigetelődtek, távolságok alakultak ki az emberek között.

Az utolsó kérdéskörnél a **kollegiális kapcsolatokra** kérdeztünk rá. Elsőként arra, hogy tapasztalta-e a közvetlen munkatársak támogatását. A válaszadók 77%-a megtapasztalta a szolidaritást. A következő kérdésben már ötfokú skálán kértük, jelöljék be, hogy milyen mértékben tapasztalta meg a könyvtáros szakmán belül a támogatást a kapcsolattartásban. A válaszadók közül senki nem választotta az ötfokú skála két legalacsonyabb értékét, csak a közepes értéktől felfelé érkeztek a válaszok. A negyedik és ötödik fokozat összesen 79%-ot kapott. (7. ábra)

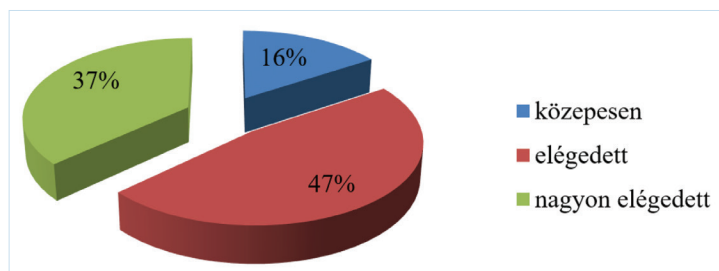
Az utolsó két kérdésnél a könyvtárosok közötti kommunikációra és az elmúlt időszakban megtapasztalt szakmán belüli segítségnyújtásra kérdeztünk rá. Az egyházi könyvtárosok mindig is fontosnak tartották a szakmai segítségnyújtást, emiatt is foglalkoztunk a kérdéssel. (8. ábra)

Mindkét kérdés esetében az ötfokú skálán a közepesen elégedett, elégedett és nagyon elégedett fokozatokat jelölték meg. Ebből látszik, hogy a könyvtárosok között a korábban megtapasztalt jó kapcsolatok a járvány idején is működtek, és számíthattak egymás segítségére. (9. ábra)

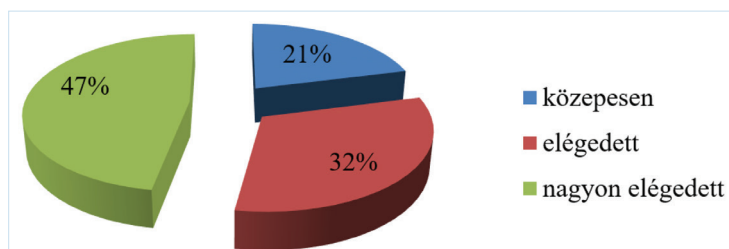
A fenti válaszok mind azt mutatják, hogy a könyvtáros segítő szakma, és ez megmutatkozik, érvényesül a mindennapokban. A könyvtárosok ebben az időszakban is számíthattak egymás támogatására, segítségére. Az egyházi könyvtáros levelezőlistán többször voltunk tanúi például annak, hogy

7. ábra A könyvtárosok közötti kapcsolattartás tapasztalatai

8. ábra A könyvtárosok közötti kommunikáció tapasztalatai

9. ábra A könyvtárosok között tapasztalt segítségnyújtás tapasztalatai

az otthoni távmunkában lévő kollégák kérték azoknak a kollégáknak a segítségét, akik jelenléti munkával kézbe tudtak venni egy-egy dokumentumot, és abból elektronikus másolatot tudtak készíteni. De más szakmai kérdésekben is segítették egymást.

Befejezés, összegzés

Az egyházi könyvtárak az elmúlt két évben a magyar és a világ könyvtáraihoz hasonlóan igyekeztek a Covid-19 világjárvány adta kihívásokra reagálni, megoldásokat találni, és olvasóiknak, kutatóiknak, könyvtárlátogatóiknak a lehetőségekhez mérten a legtöbb szolgáltatást biztosítani.

A tanulmány a 2021 decemberében végzett felmérés eredményeit, tapasztalatait mutatta be. A felmérés fókuszában az egyházi könyvtárak pandémiás időszak alatti helyzetének, a könyvtárosok munkában való helyállásának, munkavégzési feltételeinek (testi, lelki, értelmi, szellemi) vizsgálata, számbavétele állt.

A korábbi írásokból és tapasztalatokból kiinduló feltáró munka arra világított rá, hogy az egyházi könyvtárak a járványügyi előírások figyelembevételével folyamatosan tájékoztatták a könyvtárhatalmasokat a nyitva tartásról és a működő szolgáltatásokról. Az információszolgáltatás főként online formában történt.

A könyvtárlátogatás – a járványügyi rendelkezések messzemenő figyelembevételével – lehetséges

volt. Mindenhol előírt és biztosított volt a kézferőtlenítés, a maszkhasználat, a rendszeres fertőtlenítés, a gyakori szellőztetés, a távolságtartás.

A könyvtárosokat – hasonlóan a más munkaterületen dolgozókkal – megviselte a pandémiás időszak, különösen annak első hulláma. A járvány és annak következményei főként a lelki tényezőkre voltak nagyobb hatással. A kedvezőtlen ráhatások feldolgozását az ima, a hit, a család és a közeli hozzátartozók támogatása nagyban segítette. Az ima, a hit ereje, a családi-rokoni háló védelme ösztönzőleg hatott a munkavégzésre, melyet a szakmabeli kommunikáció, a könyvtárosok közötti segítségnyújtás tovább erősített.

Még mindig nem tudjuk, hogy meddig fog tartani a világjárvány, és elhúzódó hatásairól is csak feltételezések vannak. Az elmúlt időszakban mindenkinek lehetősége nyílt arra, hogy szembenézen a helyzetével, életének értékeivel, a mindennapokban megtapasztalható emberi tettek erejével. Emberi léptékkal nem tudjuk felmérni, hogy mi miért van, de a hit, a remény, a szeretet erőt ad és végül győzedelmeskedik.

„Ma még csak tükörben, homályosan látunk, akkor majd színről színre. Most még csak töredékes a tudásom, akkor majd úgy ismerem mindent, ahogy most engem ismernek. Addig megmarad a hit, a remény és a szeretet, ez a három, de közülük a legnagyobb a szeretet.” (1Kor 13,12-13)

Irodalom

- Ásványi, I. *Nyugodt munkával keresve kenyerünket, Az egyházi könyvtárak a pandémia idején*, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 29(5), p. 3–18, 2021. (Utolsó elérés: 2022. január, 14.) https://epa.oszk.hu/01300/01367/00328/pdf/EPA01367_3K_2020_05_03-18.pdf
- Ásványi, I., Kövécs, I. *Ne veszítsétek el tehát bátor bizalmatokat, Egyházi könyvtárosok és könyvtárak a pandémia második hullámában*, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 29(11), p. 10–28, 2020. https://epa.oszk.hu/01300/01367/00333/pdf/EPA01367_3K_2020_11_010-028.pdf (Utolsó elérés: 2022. január, 17.)
- Augustin, G. *Tanúságot tenni az életről egy halandó világban*, In: Kasper, W., Augustin, G. (szerk.) *A kereszténység és a koronavírus*, Magyar Kurír, Budapest, 2021, p. 59–82. ISBN 978-963-546-014-4
- Békésiné Bognár, N. E., Biró, B., Bódog, A., Fehér, M., Nagy, A., Vastagh, Z. *A könyvtárak és a világjárvány hullámai. Gyorsjelentés a magyarországi és a határon túli könyvtárak szolgáltatásairól*, Könyvtári Intézet, Budapest, 2021. https://ki.oszk.hu/sites/default/files/hirfajlok/a_konyvtarak_es_a_vilagjarvany_hullamai.pdf (Utolsó elérés: 2022. január, 17.)
- Békésiné Bognár, N. E., Nagy, A., Vastagh, Z. *Innováció vagy kényszerűjítás? Digitalizálódó könyvtári szolgáltatáskínálat a koronavírus-járvány idején*, Könyvtári Figyelő, 67(3), p. 353–376. 2021. https://epa.oszk.hu/00100/00143/00366/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2021_03_353-376.pdf (Utolsó elérés: 2022. január, 17.)
- Bódog, A. *Könyvtárak a koronavírus-járvány idején – Pandémia és infodémia*, Könyvtári Figyelő, 66(3), p. 419–436. 2020. https://epa.oszk.hu/00100/00143/00362/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2020_03_419-436.pdf (Utolsó elérés: 2022. január, 17.)
- Cucci, G. *A koronavírus pszichológiája*. Embertárs, 18(1), p. 3–12, 2021.
- Egyházi Könyvtárak Egyesülete, *EKE Hírlevél, XVII. évf. 2020, különszám*, https://www.eke.hu/sites/default/files/eke_hirlevel_2020_ksz_ujdesign.pdf (Utolsó elérés: 2022. január, 17.)
- Lennox, J. C. *Hol van Isten a koronavírus idején?*, Budapest, Harmat, p. 71, 2020. ISBN 978-963-288-545-2
- Osváth, P. *A COVID-19-pandémia mentálhigiénés következményei. Hogyan tudunk felkészülni a pszichodémiás krízisre?*, Orvosi Hetilap, 162(10), p. 366–374, 2021.
- Perczel-Forintos, D. *A jót keresd, ne a rosszat – megküzdés járvány idején*, Orvosképzés, 95(3), p. 562–569, 2020.
- Pléh, Cs. *Az ember körülvevő kapcsolati háló és a járvány próbatévesése*, Magyar Tudomány, 182(10), p. 1317–1334, 2021.
- Somogyi, V. *A pápa nyilatkozott a „La Repubblica” olasz napilapnak: az Úr állítsa meg ezt a járványt!*, VaticanNews. <https://www.vaticannews.va/hu/papa/news/2020-03/papa-interju-repubblica-jarvany-isten-hit-kis-dolog-gesztus.html> (Utolsó elérés: 2022. január, 31.)

Hivatkozások, jegyzetek

- 1 Köszönöm mindazon kollégáknak, akik segítettek munkámat.
- 2 Békésiné Bognár, N. E., Nagy, A., Vastagh, Z. *Innováció vagy kényszerűjítás? Digitalizálódó könyvtári szolgáltatáskínálat a koronavírus-járvány idején*, Könyvtári Figyelő, 67(3), p. 357, 2021.
- 3 Békésiné Bognár, N. E., Nagy, A., Vastagh, Z. *Innováció vagy kényszerűjítás? Digitalizálódó könyvtári szolgáltatáskínálat a koronavírus-járvány idején*, Könyvtári Figyelő, 67(3), p. 360, 2021
- 4 Ásványi, I. *Nyugodt munkával keresve kenyerünket, Az egyházi könyvtárak a pandémia idején*, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 29(5), p. 4, 2020.
- 5 Ásványi, I., Kövécs, I. *Ne veszítsétek el tehát bátor bizalmatokat, Egyházi könyvtárosok és könyvtárak a pandémia második hullámában*, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 29(11), p. 12, 2020.
- 6 Ásványi, I., Kövécs, I. *Ne veszítsétek el tehát bátor bizalmatokat, Egyházi könyvtárosok és könyvtárak a pandémia második hullámában*, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 29(11), p. 28, 2020.
- 7 Augustin, G. *Tanúságot tenni az életről egy halandó világban*, In: Kasper, W., Augustin, G. (szerk.) *A kereszténység és a koronavírus*. Budapest, Magyar Kurír, 2021, 73. p.
- 8 Augustin, G. *Tanúságot tenni az életről egy halandó világban*, 74, In: Kasper, W., Augustin, G. (szerk.) *A kereszténység és a koronavírus*. Budapest, Magyar Kurír, 2021, 75. p.
- 9 Cucci, G. *A koronavírus pszichológiája*, Embertárs, 18(1), p. 10, 2020.
- 10 Somogyi, V. *A pápa nyilatkozott a „La Repubblica” olasz napilapnak: az Úr állítsa meg ezt a járványt!*, VaticanNews.

Beérkezett: 2022. március 7.

Kövéc Ildikó

Gál Ferenc Egyetem Könyvtára, könyvtárvezető
Egyházi Könyvtárak Egyesülete, titkár
kovecs.ildiko@gfe.hu

Az edit-a-thonok általi Wikipédia szerkesztés

Kompetencia- és készségfejlesztési lehetőségek a felsőoktatásban

Molnár Bence

Az egyetemi hallgatók által írt számos szemináriumi dolgozat és egyéb tudományos produktum jellemzően csak az egyetemi oktatóknak készülnek, azok sosem hasznosulnak az adott kurzusokon kívül, ezáltal egy „feneketlen fiókba kerülnek”. A közösségi közreműködésen alapuló számonkérés – amikor a közös projektben végzett munka egyénenként kerül értékelésre – azonban egyszerre serkenetheti a hallgatói motivációt, teremtheti meg aktív bevonásukat és kapacitásaik becsatornázását különféle projektekbe. Ennek egyik lehetséges platformja az edit-a-thonokon általi közreműködés a Wikipédiához. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem hallgatói számára évenként tartott „Shakespeare-szerkesztőmaraton” példáján keresztül betekintést nyújtok az edit-a-thonok alkalmazásának kérdéskörébe és lehetőségeibe. Bemutatom a fordító- és tolmácsolásában történő alkalmazás egyedi módozatait, valamint a téma- vagy szakspecifikus edit-a-thonokat.

Tárgyszavak: hallgatói kompetenciafejlesztés, edit-a-thon, közösségi közreműködésen alapuló számonkérés, tudományos kommunikáció, Wikipédia

1 Bevezetés

Egyetemi hallgatóként a kurzusok különféle beadandóinak írása közben gyakran felmerül a kérdés, hogy pontosan „kinek is írunk?”. Hallgatóként szemináriumi dolgozataink és egyéb tudományos produktumaink oktatóinknak készülnek – és jellemzően végül egy „feneketlen fiókban” kötnek ki. Nem meglepő tehát, hogy ezek halogatása daimóni megtestesülése hiányzó motivációnknak. Pedig egy kellően motivált diák számára nem létezhet áthidalhatatlan akadály, ezért sem újkeletű az az oktatási szemlélet, hogy nem csupán részvételre kötelezzük a hallgatókat egy nagyobb volumenű projektben, hanem valóban be is vonjuk őket; így aztán a diákok munkájuk gyümölcsét valóban sajátjukénak érezhessék. A hallgatói kapacitások ezirányú becsatornázásának egyik lehetséges platformja lehet egy nyílt tartalmú, mindenki számára szabadon hozzáférhető tudást biztosító enciklopédia is; mondjuk a Wikipédia.

Tanulmányomban az úgynevezett „edit-a-thonokon” keresztül, konkrét nemzetközi és hazai példák kiemelésével és bemutatásával járom körbe annak

a már kipróbált és alkalmazott gyakorlatnak kérdéskörét, hogy milyen előnyei és lehetőségei vannak a Wikipédia-szerkesztés implementálásának, különösképp a felsőoktatásban. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem hallgatóinak évenként megrendezett Shakespeare-szerkesztőmaraton példáján keresztül szemléltetem egy edit-a-thon lezajlásának, szervezésének és megvalósításának módszertanát, összegzem a módszerben rejlő kompetencia- és készségfejlesztési potenciákat, valamint megvizsgálom implementálási lehetőségeit a felsőoktatás és a tudományos kommunikáció perspektívájában.

2 Háttér

A Wikipédia egy többnyelvű, szabad [1], bárki által szerkeszthető online enciklopédia, aminek tartalmát egy önkéntes szerkesztőkből álló, önszervező közösség tartja karban. A projekt célja, hogy ingyenes és hozzáférhető tudást nyújtson mindenki számára, mindezt az olvasó anyanyelvén, megvalósítva ezáltal az „open knowledge” mozgalom célját, ahol a tudás szabad hozzáférésű, felhasználású, módosítható és továbbadható. [2] Széleskörű elter-

jedésének köszönhetően mára az emberi tudás legnagyobb közös gyűjteményévé vált, amely 2022. április 2-án 300-nál is több nyelven, több mint 58,5 millió szócikket tartalmazott. [3] A Wikipédia linkjeit a keresőmotorok rendre magasan és előre rangsorolják: ez a gyakorlatban pedig azt eredményezi, hogy a felhasználók általuk is a Wikipédiához jutnak el. Az internet leglátogatottabb nonprofit (és egyben hirdetésmentes) weboldalaként több mint 1,9 milliárd egyedi látogatója volt 2022 márciusában. [4]

A Wikipédia mára mindennapjaink megkerülhetetlen információforrásává vált; ezirányú szerepét csak erősíti az a tény, hogy az internetes keresők többsége – különösképp a Google – erősen támaszkodik a Wikipédiára és társprojektjeire. [5] A Wikipédia működésének anyagi és tárgyi feltételeit biztosító nonprofit szervezet, az amerikai Wikimedia Foundation emellett más projekteket is gondoz, ilyen például a Wikimedia Commons (egy ingyenes és szabadon felhasználható multimédia fájlokat – képeket, videókat, hangfelvételeket – tartalmazó médiatár), a Wikiszótár (angolul Wiktionary, egy online szótár), a Wikiforrás (angolul Wikisource, egy forrásszövegeket tartalmazó projekt) vagy épp a szemantikus tudásbázis, a Wikidata. Ezek különlegessége abban rejlik, hogy a projektek között szoros integráció van: például a Wikipédia-szócikkek illusztrációinak nagy része valójában a Wikimedia Commons-ban található, ez azonban a gördülékeny átjárhatóságnak hála fel sem tűnik az olvasóknak. De például a személyekről szóló szócikkek entitásuk legfontosabb adatait összefoglaló, a bevezető mellett jobb oldalt elhelyezkedő „doboz” az információk (pl. születési dátum, életkor, alma mater stb.) egy részét a Wikidatából nyeri. [6][7] Látható tehát, hogy a Wikimedia Foundation által megteremtett közös (szoftveres) ökoszisztéma végső soron a szerkesztők, így tehát az olvasók érdekeit szolgálja, elősegítve a projektek általi információszolgáltatás hatékonyabbá tételét. Mindez annak fényében különleges, hogy a Wikimedia Foundation nonprofit szervezetként döntően adományokból tartja fent magát, így tehát a – reklámokkal nem élő – Wikipédia és társprojektjeinek finanszírozói maguk az olvasók és a támogatók – a leglátogatottabb weboldalak közül egyedüli módon.[8] A projektek tartalmait

előállító szerkesztők önkéntes alapon, fizetség nélkül dolgoznak: a szerkesztőközösségeket azonban a Wikimedia Foundation számos módon, így például (ösztöndíj)pályázatok, projektek, tréningek, a szerkesztést támogató (szoftveres) eszközök fejlesztése, vagy épp a szerkesztők jogi védelme révén is segíti.[9] Utóbbira nevezetes példa, amikor a francia titkosszolgálat, a DCRI nyomására a francia Wikipédia egyik adminisztrátora törölni kényszerült egy katonai rádióállomásról szóló szócikket: lévén viszont, hogy az már publikált, nyilvánosan elérhető külső források alapján íródott (tehát nem nemzetbiztonsági információk első közléséről volt szó), ellentétes hatást eredményezve a szócikk megmaradt, jelentősen bővült és tucatnyi nyelvre – köztük magyarra is – lefordították. [10][11]

Kritikus szemmel vizsgálva a mozgalom filozófiáját – miszerint a Wikipédiához bárki szabadon hozzájárulhat, szabadon szerkesztheti azt –, joggal merülhet fel bennünk annak kételye, miszerint ez a nyíltság egyben magában is hordozza a projekt predestinált vesztét; a szócikkek számának növekedésével párhuzamosan ugyanis a destruktív és félrevezető szerkesztések is törvényszerűen növekedni fognak, amelyek viszont egy kritikus ponton túl már aláássák az enciklopédia hitelességét. Tény, hogy a Wikipédia 2001-es indulásától kezdve legitimációs problémával küzd a tudományos életben, az évek során nem egy felsőoktatási intézmény és oktató kezelte fenntartásokkal a projektet, és adta tovább ezt a szemléletet a hallgatóknak. [12][13][14] [15] A Wikipédia megbízhatósága számos – köztük egy Nature folyóiratban megjelent [16] – tanulmány és kutatás témája volt már. Ennek kérdéskörét dolgozatomban nem kívánom vizsgálni, mert ez nem befolyásolja a Wikipédia széleskörű elterjedésének és felhasználásának elvitathatatlan tényét. Mindazonáltal mindkét oldal érveire és megállapításaira találhatunk példát az angol Wikipédia ezzel foglalkozó szócikkében, ahol különböző konklúziójú tanulmányok tucatjainak segítségével alakíthatjuk ki személyes véleményünket a kérdésről. [17]

A Wikipédia sikeres modellje, hogy azt bárki, szabadon – a projekt irányelveit követve – szerkesztheti. Ez azonban a gyakorlatban nem feltétlenül jelenti azt, hogy valóban „bárki” részt vehet a közösségi együttműködésben. Az olyan nyilvánvalóan kizáró tényezőknél túl, mint például a számí-

tógép vagy az internet-hozzáférés hiánya, kiemelten fontos szót ejteni a szerkesztéshez szükséges megfelelő információk (informatikai) műveltség hiányáról. Ugyanis, amíg a Wikipédiához való konstruktív közreműködéshez nem feltétlenül szükséges az adott téma hathatós ismerete, vagy a megfelelő szakirányú végzettség megléte (a helyesírási és formai változtatásokra korlátozódó közreműködések ugyanúgy értékesek), addig a Wikipédia által használt MediaWiki-szoftver szerkesztőfelületéhez és egyedi szintaxisához már szükséges egy alapszintű felhasználói készség. Szerencsére azonban az évek során a szerkesztés mikéntje és felülete sokat szelődött, barátságosabbá vált a kezdők számára (különösen a WYSIWYG – „amit látsz, azt kapod” – alapú vizuális szerkesztőfelület bevezetésének köszönhetően). [18] A Wikipédia wiki-kódjának szerkesztéséhez azonban a felhasználói oldalról változatlanul szükséges egy bizonyos fokú informatikai beállítottság. [19]

A Wikipédia szabad szerkeszthetőségének elve emellett a „citizen science” (*Gáálné Kalydy Dóra* fordításában „közösségi tudomány”) fősodraba is illeszkedik azáltal, hogy a tudomány művelésébe a szakemberek mellett a lelkes érdeklődőket (pl. helytörténeti témákban a lokálpatriótákat) is bevonják. [20] A Wikipédia aspektusában ez a szaktudományok szócikkeinek széles spektrumának szerkesztésében, aktualizálásában és karbantartásában valósulhat meg: így például az angol Wikipédia orvosi témájú szócikkeinek szerkesztésében az orvostudomány területén praktizáló személyek mellett laikusok is tevékenyen részt vesznek, de a COVID-19-cel kapcsolatos szócikkek pontos, naprakész és dezinformáció-mentes állapotára szakemberek mellett önkéntes – laikus – szerkesztők is őrködnek. [21][22][23]

3 Az edit-a-thonok elemzése

3.1 Fogalmi és történeti áttekintés

Az angol Wikipédia-témával kapcsolatos szócikk szerint az edit-a-thon (vagy csak editathon) egy olyan „esemény, ahol különböző online közösségek tagjai egy meghatározott témát vagy tartalmat [24] szerkesztenek és bővítenek”. [25] A megvalósítást tekintve ez történhet online vagy személyes (offline) keretek között is, emellett ezek ötvözéseképp, hibrid formában is, ahol a résztvevők mindkét módon vesznek részt. A teljesen digitálisan lebonyolított

változatra „virtuális” vagy „online” edit-a-thonként is hivatkozhatunk. Az edit-a-thonok koncepciójának születése a Wikipédia indulásával egyidős: törvényszerűen ugyan nem a jelenlegi, kiforrott formájában, de a tematikus és közös szerkesztések már a kezdetektől jelen voltak a projekt mindennapjaiban. Szervezett kereteket azonban csak a kétezres évek közepére öltöttek: az első fecskék közül mindeképp említést érdemelt a 2006-ban, a németországi Göttingen egyetemi könyvtárából útjára indult, „Wikipedia Academy” elnevezésű globális eseménysorozat. A jellemzően egy-két napos, kapcsolatépítést szolgáló (úgynevezett „outreach”) programok deklarált célja volt, hogy a tudományos élet szereplőinek mutassa be a Wikipédia szerkesztésének mikéntjét, értelmét és előnyeit, ezáltal is népszerűsítve a mozgalmat. Az eseményeknek gyakran kutató- és oktatóintézmények voltak a házigazdái, így például egyetemektől (Göttingen) kezdve szakmai intézményeken keresztül (National Institutes of Health, Amerikai Egyesült Államok) tudományos akadémiákig (Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Mainz). [6]

A Wikipédia edit-a-thon az „edit” és a „marathon” angol szavak összevonásából eredeztethető. A kifejezést 2011 körül használták először, az ötlet pedig két brit Wikipédia-szerkesztőtől, névleg *Mike Peeltől* és *Thomas Daltontól* származik. [6] Ők ketten többek között tevékenyen közreműködtek a „Backstage Pass and edit-a-thon” elnevezésű esemény szervezésében, ahol körülbelül negyven Wikipédia-szerkesztő tett látogatást a British Museum látogatók által elzárt részein, továbbá találkozhattak a múzeum kurátoraival, és fotókat is készíthettek a gyűjtemény kincseiről. Az esemény jelentősége, hogy a múzeum bejárását követő közös szerkesztés során új szócikkkel gazdagodott a Wikipédia, és útjára indult a szerkesztésekbe befektetett órák sokaságára utaló „maratoni” jelző.

Az eseményről a The New York Times is beszámolt. A cikk egy „szokatlan együttműködésről” írt, és ez a szófordulat is hűen tükrözi, mennyire újak számított még akkor ez az ötlet. A szerző, *Noam Cohen* írását egy anekdotával zárta a szerkesztők-kurátorok közti együttműködés gyümölcsöző lehetőségeiről: az eseményen ugyanis nemcsak a múzeum munkatársai tanulhattak a szerkesztőtől, hanem utóbbiak is a kurátorokkal való kommu-

nikációt illetően. Mert ha egy kérdést megválaszolnak számukra, és az „bekerül a Wikipédiába, valószínűleg azt többé nem kell megválaszolnunk”. [26]

Célját tekintve egy edit-a-thon sokféle lehet. Általános, közös jelenségnek tekinthető azonban az a törekvés, hogy a szerkesztésre kiválasztott témával a Wikipédia ismert vagy vélt hiányosságainak kívánják javítani. Hiányossága pedig egy kollaborációra épülő, bárki által szerkeszthető online enciklopédiának bőven akadhat, akad. Azonban egy edit-a-thonnak nem feltétlenül csak viszonylag jól behatárolt tartalmi kérdésekkel kell foglalkoznia; tartalmi tényezőkön túl ugyanis a Wikipédiának és társprojektjeinek számos egyéb, más kihívásra is reagálniuk kell. Ilyen kihívás például a szoftveres infrastruktúra kérdése.

A Wikipédia és társprojektjeinek alapjául szolgáló, MediaWiki elnevezésű szoftvert ugyanis nyílt forráskódú projektként – az enciklopédia tartalmához hasonlóan – szintén saját közössége fejleszti és tartja karban. A szoftvert 2002-ben fejlesztették, és szinte a kezdetektől szolgál a Wikipédia alapjául, így a két közösség felhasználói halmazának jelentős közös metszete van. [27] A fejlesztő közösség, amelynek tagjainak sorában az enciklopédiát fenntartó Wikimedia Foundation fizetett alkalmazottai mellett önkéntes fejlesztők egyaránt megtalálhatók, edit-a-thonok helyett úgynevezett hackathon eseményeket tart, amelyek fókusza nem a tartalmi szerkesztéseken, hanem különféle szoftverprojektekben való együttműködésekben van. [28] Fontos azonban tisztázni, hogy a hackathon 1999-es születését az OpenBSD nyílt forráskódú operációs rendszer közösségének köszönhetjük, tehát későbbi alkalmazói – a MediaWiki tekintetében is – csak átvették az ötletet. [29] A hackathonokat az edit-a-thonokhoz hasonló módon, gyakran együttesen, vagy más eseményekkel (például konferenciákkal) párhuzamosan szervezik, megvalósításuk módja csupán módszertani és kimeneti végeredményük tekintetében mutat jelentős eltérést.

A Wikipédia tartalmi hiányosságainak kérdése azonban megközelíthető azok keletkezési körülményeinek vizsgálatán keresztül is. Ennek leginkább közismert példája az a Wikipédia szerkesztőközösségének demográfiai összetételének vizsgálatából származó tény, miszerint a szerkesztők döntő többsége férfi: jelentős kihívás tehát a Wikipédia-szer-

kesztők egyenlőtlen nemi megoszlása (az úgynevezett „gender gap” problematikája), illetve az ebből fakadó tartalmi kritikák. [6] A Wikipédia működését biztosító nonprofit szervezet, a Wikimedia Foundation 2011-es felmérése alapján akkor a szerkesztők mindössze 9%-a vallotta magát nőnek, [30] és ez az arány 2018-ban is változatlan szinten maradt. [31]

Mint arra *Katherine Maher*, a Wikimedia Foundation akkori ügyvezető igazgatója egy 2018-as írásában is rámutatott, a női nem nemcsak magában az enciklopédia közösségében, hanem annak szócikkeiben is alulreprezentált: 2014-ben az angol Wikipédia életrajzi szócikkeinek csupán 15%-a, 2018-ban 18%-a szólt nőkről. [32][33] A projekt tehát jelentős hiányosságokkal küszködik a diverzitás terén. [34] Eme ténnyel, miszerint a Wikipédiát döntően férfiak szerkesztik, a két évtized alatt számos sajtóorgánum [35][36][37] és tanulmány [38][39][40][41][42] foglalkozott.

A helyzet javítása érdekében számos olyan kezdeményezés indult, amelyek célja nemcsak a nők minél nagyobb számú bevonása az enciklopédia szerkesztésébe, hanem az aktív alkotás is, avagy a nőket érintő témák szócikkeinek megírása és bővítése. Ezek közül is a legismertebb a női művészek reprezentáltságát növelni hivatott Art+Feminism, [43][44] illetve a nőkről, a nőekkel kapcsolatos és a női nem által elért eredmények hiányzó szócikkeinek megírását célul kitűző Women in Red projekt. [45][46] Utóbbinak neve is beszédes, ugyanis azt a még meg nem írt szócikkekre mutató belső linkek (hivatkozások) jellegzetes piros színe után kapta, ezzel is utalva a jelenségre, miszerint a nők a Wikipédián „pirosba öltöznek”. Mindkét, ezeket megmozgató, nyelv- és projektfüggetlen, s ezáltal nemzetközi kezdeményezés online és offline edit-a-thonok tucatjait rendezte meg az elmúlt évek alatt, ezzel is téve az enciklopédiában jelen lévő nemek közti szakadék („gender gap”) felszámolásáért. [47]

Az elmúlt évekből számos edit-a-thon hozhatnék fel követendő sikeres példaként, azonban áttekinteni is nehéz lenne mindet. Megállapítható mindazonáltal, hogy az edit-a-thonok az alulreprezentált csoportok önképviselésének biztos és hatékony eszközeivé váltak. A Wikipédia diverzitásának problémájára válaszul például számos esemény deklaráltan acélból szerveződött, hogy felszámolják a gender gap mellett a faji és szexuális kisebbségeket

érintő problémákat és téves információkat, vagy éppen, hogy javítsák az Afrikával kapcsolatos témák alacsony feldolgozottságát az enciklopédián. [48][49]

Az edit-a-thonok általában az enciklopédia közösségén belül szerveződnek, azonban nem ritkák a kívülről jövő kezdeményezések sem; közgyűjtemények, kulturális és oktatási intézmények, civil szervezetek, szakemberek és tudományos intézetek egyaránt lehetnek a kezdeményezők. 2014-ben például egy máig egyedülálló kooperáció zajlott az örmény Wikipédián. Az ottani Wikipédia-egyesület, a Wikimedia Armenia és az „Մարդկային գործընկ” („Emberi Tényező”) elnevezésű televíziós műsor országos kampányt indított „Մեկ հայ մեկ հոդված” („Egy örmény, Egy szócikk”) néven. A tömegmédiá tagjai által is támogatott kezdeményezés célja az volt, hogy mennyiségileg és minőségileg is javítsák az örmény Wikipédia szócikkeit, hogy azok hűen tükrözzék az örmény nép gazdag történelmét és jelenét. Az esemény során meetingek, szemináriumok, konferenciák, tréningek és szerkesztőmaratonok tucatjait rendezték oktatási és kulturális intézményekkel karöltve. [50] A kampány kiterjedtségét és sikerességét bizonyítja, hogy azt örmény közgyűjtemények vezetői, médiaszemélyiségek, tudósok és művészek mellett az örmény kormányzat is támogatta: így *Szejran Ohanjan* [51] védelmi miniszter például az örmény hadsereggel kapcsolatban írt szócikket, míg *Armen Asotjan* oktatási miniszter nyilvánosan buzdította honfitársait a részvételre. [52] [53] A kampány eredményeképp az örmény nyelvű Wikipédia szócikkek tízezreivel bővült, amivel a projekt szócikkszámában beérte, és meg is előzte a környező nagyobb – azeri és grúz – nyelvek Wikipédiáit. Az örmény nemzet (és diaszpóra) egészét felölelni kívánó kezdeményezés azóta is egyedülálló kiterjedtségében az edit-a-thonok színes történelmében, és kiváló példaként szolgál valamennyi apró, pár milliós nemzet számára.[54]

3.2 A Shakespeare-szerkesztőmaraton

A Shakespeare-szerkesztőmaraton egy 2014 óta évenként megrendezett, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE), a Magyar Shakespeare Bizottság, a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) és a Wikimédia Magyarország Egyesület által közösen szervezett, Magyarországon egyedülálló edit-a-thon kezdeményezés.

Az első Shakespeare-szerkesztőmaratonot William Shakespeare születésének 450. évfordulóján, 2014-ben tartották a Petőfi Irodalmi Múzeumban, amely azóta is az esemény illusztris helyszínéül szolgál. [55] A kezdeményezéssel és annak szervezőjével, *Almási Zsolttal*, a PPKE BTK Angol Nyelvű Irodalmak Tanszékének tanszékvezető docensével először 2017-ben kerültem kapcsolatba, amikor is részt vettem a IV. Shakespeare-szerkesztőmaratonon. Barátságunk és elköteleződése a kezdeményezés iránt azóta is töretlen.

Az esemény évek óta a Wikimédia Magyarország Egyesület közreműködésével zajlik, aminek az egyik legfontosabb hozománya az, hogy önkéntes Wikipédia-szerkesztőkkel segítik az esemény lebonyolítását. A gyakorlott szerkesztők jelenléte pedig ezért is különösen hasznos az edit-a-thonokon, mert a különböző nyelvű projekteknek eltérő szerkesztési és formázási szabályai („irányelvei”) vannak, a laikus résztvevőktől pedig aligha várható el, hogy tisztában legyenek mindezekkel. A Shakespeare-szerkesztőmaraton esetében ebben a „wikiesítési” folyamatban támogatják a szerkesztők a hallgatókat, elmagyarázva és megmutatva a lépéseket és a teendőket.

A szerkesztőmaratonok Wikipédia-szócikkeit jellemzően a Pázmány anglisztika mesterszakos hallgatói írják, akik Almási „Academic Communication” című kurzusának keretében készítik ezeket. Ez a módszer nem áll számukra távol a hagyományos beadandó dolgozatok megírásától, hiszen ugyanúgy kutatást kell végezniük témájukban, forrásokat feldolgozniuk és végül egy tudományos értékű produktumot prezentálniuk. Fontos azonban tisztázni, hogy a feladatot a hallgatók nem teljesíthetik csupán fordítással: így tehát nem fogadható el, ha már létező angol szócikkeket fordítanak le magyarra vagy más nyelvre. Ez a szabály szükséges ahhoz, hogy a végtermék valóban a hallgató sajátja legyen, és annak születésére a szócikkek fordításánál többet áldozzon (megjegyzendő azonban, hogy más Wikipédiák komplett cikkeinek fordítása és átvétele bevett dolog a projektben, amit a szabad licenc alatt közzétett szöveg tesz lehetővé – a későbbiekben erre még kitérek). [56] A tudományos kommunikáció abban rejlik, hogy ezek a dolgozatok nem a fióknak íródnak, hanem miután áttestek egy oktatói lektoráláson és értékelésen,

a hallgatók a Shakespeare-szerkesztőmaraton alatt Wikipédia-szócikké alakítják az elkészült dolgozataikat, amelyek ezáltal nyilvánosan, bárki számára is olvashatóvá válnak. (1. ábra)

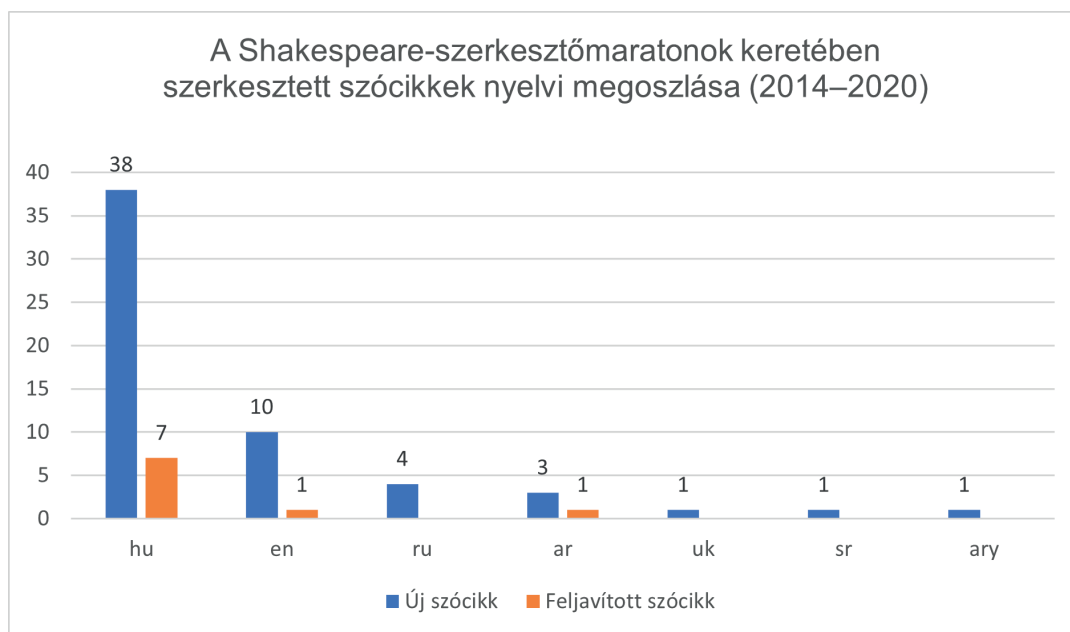
2020-ig az edit-a-thonok során több mint 67 különböző új szócikket hoztak létre vagy javítottak fel jelentősen a résztvevők. Noha ezek többsége magyarul vagy angolul íródott, a Pázmány anglistika mesterképzésének hallgatói sokszínűségét bizonyítja, hogy a jelentős számú arab és orosz cikk mellett ukrán és szerb nyelven, de a Marokkóban beszélt arab dialektusban is születtek már szócikkek. A résztvevők kapcsán meg kell említeni a 2020. évi szerkesztőmaratonot, amely két okból is rendhagyó módon zajlott: egyrészt a koronavírus-járvány miatt az esemény az online térbe költözött, másrészt az edit-a-thonon a Pázmány fordító és tolmács mesterszakos hallgatói is részt vettek, akik spanyol nyelvről fordítottak és bővítettek magyar szócikkeket. Az általuk szerkesztett négy magyar szócikket is tartalmazza a fenti adatsor.

Ez a végleges szócikkszám, ami évente átlagosan 9 cikket jelent, annak fényében különösen kiemelkedő eredmény, hogy valamennyi hallgató a szerkesztőmaratonok során találkozott először – nem olvasóként – a Wikipédiával, ami egyben azt is jelenti, hogy az első közreműködéseiket az edit-a-thon keretében tették meg.

3.3 Módszertan

Napjainkban az edit-a-thonok megszervezéséhez és lebonyolításához számos, mindenre kiterjedő segédlet áll rendelkezésünkre, emellett megvalósult projektek beszámolóinak és tanulmányainak sokasága is elérhető gyakorlott Wikipédia-szerkesztők és egyetemi oktatók tollából egyaránt. Amennyiben tehát belefognánk, módszertani ihletet több forrásból is meríthetünk. Először érdemes az angol Wikipédia releváns lapjaival, [57][58] illetve már megvalósult egyetemi edit-a-thon projektek tanulmányainak vizsgálatával kezdeni. [59][60]

A 2020. november 20-án megtartott VII. Shakespeare-szerkesztőmaraton példáján keresztül a következőkben két lehetséges típusú edit-a-thon megvalósításának módszerét vizsgálom meg, és mutatok be részletesebben. A differenciálás alapját a közreműködő célcsoport adja, avagy, hogy a hallgatók szakiránya hangsúlyosan valamilyen idegen nyelv-e vagy sem. Ennek a megközelítésnek az legfőbb módszertani alapja az, hogy a Wikipédia szempontjából a nyelv-, tolmács és fordítói szakos hallgatók képességei más nyelvű, részletesen kidolgozott Wikipédia-szócikk fordításával aknázhatók ki a leghatékonyabban, mert a szerkesztők csupán kis százaléka hivatásos fordító – így a Wikipédián megjelenő fordítások többsége sem esik át szakfordítói lektoráláson. [61]

1. ábra A Shakespeare-szerkesztőmaratonok keretében szerkesztett szócikkek nyelvi megoszlása (2014–2020) (A szerző saját gyűjtése és szerkesztése)

A nem nyelvspecifikus szakos hallgatók elsősorban szak- és tudományterületük hiányosságainak orvoslásában járulhatnak hozzá leginkább az enciklopédia fejlődéséhez. A különböző nyelvű Wikipédiák szócikkeinek minőségét nagyban befolyásolja a szerkesztőközösség mérete: minél kisebb szócikkszámában és szerkesztőgárdájában egy Wikipédia, annál égetőbb lehet a különböző szakterületek képviselőinek bevonása. Erre a szakmai közreműködésre jó példa az angol Wikipédia, aminek orvosi témájú szócikkeit aktívan szerkesztő önkéntesek majd' fele orvostudományi területen is dolgozik, [21] de például a COVID-19-cel kapcsolatos szócikkek szerkesztésében is projektszerűen vesznek részt szakemberek azok pontos, naprakész és dezinformáció-mentes állapotának fenntartása érdekében. [22][23]

Mint arról korábban már volt szó, a sikeres edit-a-thonok szempontjából fontos a gyakorlott szerkesztők jelenléte. Mivel feltételezhetően a résztvevők nem rendelkeznek a Wikipédia szerkesztéséhez szükséges előzetes tudással, célszerű erre előre felkészülni. Ehhez szinte valamennyi Wikipédia-projekt kínál valamilyen útmutatót, jellemzően a projekt adott nyelvén [62], de ezzel kapcsolatos, kutatók által írt tanulmányok is elérhetők. Egy ezek közül a Logan, D. W. és társai által jegyzett „Ten simple rules for editing Wikipedia” című tanulmány, ami – mint erről címe is árulkodik – a Wikipédia szerkesztésének tíz egyszerű szabályát járja körül, tömör és laikusok számára is érthető módon. A szerzők olyan számunkra, edit-a-thonok szempontjából is releváns tanácsokkal is szolgálnak, mint például a források kezelése és feltüntetése („Rule 6: Cite, Cite, Cite”), a témaválasztás és a stílus fontossága („Rule 4: Know Your Audience”), vagy épp a gyakorlott szerkesztőtől való segítségkérés („Rule 10: Ask for Help”). [63]

3.4 Típusok

3.4.1 Téma- vagy szakspecifikus edit-a-thon

A Shakespeare-szerkesztőmaraton esetében az edit-a-thon egy konkrét téma (William Shakespeare) köré épül, a szócikkek pedig tárgyukban is ehhez igazodnak. Mivel a résztvevők a szakterület ismerői, megfelelő háttértudással rendelkeznek, valamint ismerik a szakkifejezéseket, ezért számukra nem jelenthet különösebb kihívást a „beadandó” szócikkek megírása.

Egy edit-a-thon – különösen, ha az oktatási keretek között zajlik – esetében is célszerű nagy hangsúlyt fektetni az előzetes tervezés szakaszára. Esetünkben ez a leendő szócikkbokor hallgatókkal történő kiválasztását és egyeztetését jelenti. Hogyan ellenőrizhetjük, hogy a feladni kívánt téma még megíratlan? Ennek legegyszerűbb módja az, ha rákeresünk az adott nyelv Wikipédiáján; ennek alternatívájaként használhatjuk erre a Wikipédia szemantikus adatbázisát a Wikidatát is. Amennyiben itt a fogalom, személy vagy entitás adatlapjához nincs hozzákapcsolva megfelelő nyelvű cikk, a téma még feldolgozatlan és kiadható megírásra.

A hallgatói témaválasztások ekképpen történő jóváhagyásával elkerülhetők a nem releváns vagy épp már feldolgozott témát taglaló dolgozatok születése. Utóbbi azonban nem feltétlenül jelent problémát: mint arról már korábban is szó esett, a Shakespeare-szerkesztőmaratonok alatt számos, már létező szócikk került feljavításra és bővítésre az évek során. Nem teljesíthetetlen tehát, hogy már létező szócikkek bővítését adjuk ki feladatnak. Ilyenkor csak annyi további teendőnk van, hogy tisztázzuk a feladatot végző illetőkkel, hogy a szócikkek mely részei kerüljenek átírásra, pontosan mik is az elvárások.

A témaválasztást követően a hallgatók részéről hasonló alkotói folyamat várható, mintha csak egy beadandó dolgozatot írnának. A Shakespeare-szerkesztőmaraton esetében az előzetes szócikkírás jellemzően ugyanúgy Microsoft Wordben történt, mint egy normál beadandó esetében – a folyamat tehát a hallgatók részéről nem követelte meg egy teljesen új metódus elsajátítását. Ami a dolgozatok tartalmi szempontjait illeti, szintén nincs különösebb eltérés: példának okaként mivel valamennyi Wikipédia-nyelvtől függetlenül megköveteli az állítások ellenőrizhetőségét, így a hallgatóknak ugyanúgy meg kell nevezniük forrásaikat és az általuk felhasznált irodalmakat.

Az egyetlen igazán jelentős különbség magából a projekt kimeneteléből eredeztethető: mivel a dolgozatok a Wikipédiára íródnak, a felvevő célközönség nem a témát jól ismerő oktató, hanem az olvasók. Itt pedig megjelenik a korábban említett tudományos kommunikáció, hisz a hallgatók deklaráltan laikusoknak is írják a szövegeiket, ami egy földhöz ragadtabb, a felhasznált forrásaikban

is használt tudományos stílustól eltérő fogalmazást követel meg részükről, ezzel is segítve ezirányú képességeik fejlődését, különösképp a tudomány kifelé való kommunikálásának tekintetében.

A témaspecifikus edit-a-thon kapcsán a Shakespeare-szerkesztőmaraton említést érdemel még a Databánya, a Digitális Bölcsészet folyóirat és a Petőfi Irodalmi Múzeum által 2019. március 2-án tartott Irodalmi hálózatok I. – Nyugathon workshopunk elnevezésű edit-a-thon is.[64] Az esemény egy „wikipédiaszerkesztő-maratonnal” egybekötött „adatvizualizációs workshopból” állt, témája pedig a 20. század első felének magyarországi sajtója és a kor szerzőinek munkássága volt. A résztvevők halmaza igen színes volt, laikus érdeklődők, akadémikusok és gyakorlott Wikipédia-szerkesztők egyaránt jelen voltak. [65]

Az esemény különlegessége az volt, hogy amellett, hogy bevezették az érdeklődőket a Wikipédia és a Wikidata szerkesztésének (illetve a tudatos, bibliográfiákon, névtereken és adatbázisokon alapuló forráshasználat) alapjaiba, azt is bemutatták, miképp nyerhető ki az elvégzett munka gyümölcse. A nap végére így a résztvevők nemcsak gyakorlati szerkesztési tapasztalatokkal gazdagodtak, hanem adatvizualizációs trükköket is elleshettek. [66]

A Nyugathon során a résztvevők egyszerre két platformon dolgoztak. Először is Wikipédia-szócikkek születtek a kor folyóiratairól és szerzőiről. Mivel ezek kivétel nélkül az esemény alatt íródtak (tehát nem beszélhetünk a Shakespeare-szerkesztőmarathonhoz hasonló előzetes beadandó-kutatási- és írási szakasról), a szervezők is más módszertani megközelítést alkalmaztak. Ez a gyakorlatban a következőképpen zajlott: a résztvevők egy előzetesen összegyűjtött és tisztított, folyóiratokat és szerzőket tartalmazó adatsorral dolgoztak, ezek elemeivel kapcsolatos információkat kerestek a szervezők által kínált adatforrásokban, így az Arcanum Digitális Tudománytárban, A magyar irodalomtörténet bibliográfiájában és a Petőfi Irodalmi Múzeum segédkönyvtári állományában, valamint névtérben és gyűjteményében. Amennyiben ezekben megfelelő mennyiségű és minőségű információ áll rendelkezésre az entitás szócikének megírásához, következhetett az alkotói folyamat, melynek során a Wikipédia-szócikkek mellett azok Wikidata-adatlapjainak létrehozása és kitöltése még fontosabb/

jelentősebb lépés is volt, ugyanis a Wikidata tartalma, szemantikus adatbázisként jóval könnyebben lekérhető és vizualizálható.

A Nyugathon azért is tartom fontosnak megemlíteni a témaspecifikusság kapcsán, mert benne tökéletesen megjelent az edit-a-thon definíciója, miszerint a résztvevők egy meghatározott témát (irodalmi hálózatokat) vagy tartalmat (Wikipédia-szócikkeket és Wikidata-elemeket) szerkesztettek, és bővítettek. Emellett kiváló példa is egyben arra, hogy miképp szolgálhat egy egyszerű edit-a-thon – a Wikipédia-szerkesztés társadalmi haszna mellett – egy kísérleti projekt ugródeszkájaként. [67]

3.4.2 Fordítási edit-a-thon

A 2020-ban, hetedik alkalommal megrendezett Shakespeare-szerkesztőmaraton nemcsak azért volt rendhagyó, mert a koronavírus-járvány miatt teljes egészében online keretek között zajlott, hanem azért is, mert *Bakucz Dóra*, a PPKE BTK Spanyol Tanszékének adjunktusa vezetésével fordító és tolmács mesterszakos hallgatók is társultak az eseményhez. Az anglistika mesterszakos társaikhoz képest a feladatuk abban különbözött, hogy ők spanyol szócikkeket fordítottak a magyar Wikipédiára. Mindazonáltal ez a módszer nem rosszabb, mint az előzőleg bemutatott, sőt, bizonyos körülmények között egyszerűbben is kivitelezhető. Ennek legfőbb oka, hogy míg egy téma- vagy szakspecifikus edit-a-thon esetében az előzetes témaválasztás és a kutatói folyamat egésze kiemelt jelentőséggel bír, addig egy fordítóinál elégséges lehet csupán egy kidolgozott forrásnyelvű szócikkbokrot kiválasztani, majd ezt lefordítani, átemelve a szócikkek eredeti forrásait és megtartva azok formáját a célnyelven. Továbbá az enciklopédia szócikkeinek korpusza széles spektrumú témaválasztást tesz lehetővé, életrajzi szócikkektől elkezdve szakkifejezésekkel teletűzdelt szakcikkekig, kimeríthetetlen forrásául szolgálva fordítási gyakorlatoknak.

Mint arról már korábban szó volt, a Wikipédia-szerkesztők csupán kis százaléka hivatásos fordító, valamint a közös közreműködést – így például a szócikkek létrehozását és szerkesztését – nem kíséri szakfordítói felügyelet, nem úgy, mint egyes weboldalaknál, például a Facebook esetében. [68][69] *Julie McDonough Dolmaya* egy 2014-es írásában reflektált két témánkhoz kapcsolódó

tanulmányra, amelyek „a közösségi közreműködésben zajló fordításokban vagy lektorálási projektekben rejlő pedagógiai lehetőségeket vizsgálják”. [70] Ezek közül az előbbi a rajongói fordítási hálózatokkal foglalkozik [71], míg az utóbbi – számunkra különösen releváns – a Québeci Egyetemen, Outaouais-ben végzett kísérlettel, ahol egy wikilektorálás-kurzus keretében harmadéves fordítói szakos hallgatókkal lektoráltattak Wikipédia-szövegeket. [72] Mint ahogy a szerzők tanulmányukban fogalmaznak, többek között azért döntöttek a módszer mellett, mert azzal munkakerőpiaci körülményekhez hasonló környezetben dolgozhattak, a lektorálási alapelvek gyakorlati és életszerű módszerének alkalmazásával. Emellett kiemelték, hogy a Wikipédia szabad és ingyenes felületet biztosított kísérletezésükhöz, és tapasztalataikat összegezve arra jutottak, hogy Wikipédia-szócikkek bevonását javasolják a fordítóképzésben a lektorálási alapelvek alkalmazása céljából.

Hasonló megállapításokra jutott *Zachar Viktor* is, aki fordítástechnika-kurzusába építette be Wikipédia-szócikkek írását és szerkesztését, vegyítve ezzel „a fordítás és az önálló szövegalkotás, a kreatív írás elemeit”. Zachar egyetemi oktatóként kitér a témaválasztás és formai irányelvek ismeretének fontosságára. Mint fogalmaz, előbbi azért különösen fontos, mert a szócikkek tárgyának enciklopédikusnak kell lennie: szerencsére ennek viszonylag könnyű megfelelni, amennyiben más nyelven már létező Wikipédia-szócikkel dolgozunk. Mindazonáltal, Zachar szerint a téma szabad kiválasztásának rendhagyó lehetősége (rendhagyó, mert a számonkérések témáit tekintve a hallgatók jellemzően konkrét keretek közé vannak szorítva – mindezt saját tapasztalataim is megerősítik) nemcsak motiválóan hat a hallgatókra, hanem egyben fel is készíti őket a szakdolgozati (szabad) témaválasztás által megkövetelt önállóságra. [73] Azon korábbi megállapításom, miszerint a Wikipédia-szócikkek fordítása hallgatói és oktatói oldalról is egyszerűbben kivitelezhető, mint újak megírása, tehát beigazolódni látszik.

A fordítás-specifikus feladatok kapcsán mindenképp említést érdemel a Content Translation elnevezésű segédeszköz, ugyanis szinte valamennyi, gyakran előforduló nehézség áthidalására alkalmas. Az eszköz deklarált célja, hogy a lehető legkisebb előzetes felhasználói tudásszint mellett

egy olyan felületet biztosítson, ahol kezdők egyaránt fordíthatnak Wikipédia-szócikkeket különböző nyelveken. A Google és a Yandex fordítói szoftverének integrációjával a felhasználó gépi fordításból is kiindulhat, ami különösebben az „egzotikusabb”, kisebb nyelvek esetén lehet hasznos.

A fordítás folyamata egy három hasábra osztott felhasználói felületen történik: bal oldalt a forrásnyelv eredeti szövege, középen a célnyelven írt fordításunk, míg jobb oldalt a vezérlőgombok és egyéb eszközök találhatóak. Az eszköz legnagyobb előnye, hogy teljes egészében leveszi vállunkról a szócikkek formázásával járó terheket, ugyanis amennyiben fordításnál az eredeti tartalom beillesztését választjuk, a forrásnyelv eredeti formázását is megtarthatjuk, kezdve a legegyszerűbb félkövérítésektől a forráshivatkozásokon keresztül komplex táblázatokig. Így a különféle források (újságcikkek, könyvek, weboldalak, tanulmányok stb.) átemelése is csupán egy kattintás, lehetővé téve, hogy a Wikipédiában járatlan felhasználó teljes egészében csak a fordításra koncentrálhasson.

José Gustavo Góngora Goloubintseff, a trondheimi Norwegian University of Science and Technology mesterszakos hallgatója 2017-es tézisében hat tapasztalt, angolról spanyol nyelvre fordító Wikipédia-szerkesztővel készített interjút: az egyik kérdés többek között arra vonatkozott, hogy fordításait manuálisan, klasszikus módon végzik, vagy inkább a Content Translationt használják. A megkérdezettek fele válaszolta azt, hogy aktívan használja az eszközt, aminek előnyeként említették, hogy jelentősen meggyorsítja a fordítás folyamatát, vagy hogy nem kell többé bajlódni a Wikipédia egyedi és komplex kódjával, stílusával (pl. linkek és kategóriák átemelése). [74] Az előbbieket mind elősegíthetik és megkönnyíthetik a kezdők boldogulását, ezzel is támogatva a szerkesztés folyamatát, végső soron egy edit-a-thon sikeres lebonyolítását.

A fordítói edit-a-thonok tehát kölcsönösen szolgálhatják a Wikipédia és az egyetemi fordítóképzés céljait. Előbbi nyilvánvaló módon minden szakember által fordított szócikkből profitál, különös tekintetben akkor, ha azok forrásnyelvükön még a legjobbak közé is tartoznak. Ezek az úgynevezett „kiemelt” és „jó” szócikkek tartalmilag és formailag is átesnek egy közösségi minőségellenőrzési eljárásról [75][76], így ezek fordítása nemcsak külö-

nösen hasznos az adott nyelvet nem értő Wikipédia-olvasók számára, hanem teljességük és terjedelmük okán a résztvevők számára is valódi kihívással is szolgálhatnak.

3.5 Kompetencia- és készségfejlesztési aspektusok

A technológia rohamos léptékű fejlődésének és az internet robbanásszerű elterjedésének következtében a gyorsuló információáramlás is megállíthatatlan léptékűvé vált. Napjaink okostelefonjaival bárki, bárhol, bármikor és bármekkora mennyiségben teremthet és juthat információhoz – már amennyiben persze képes megbirkózni ennek hátulütőivel. Információs társadalom mellett azonban információs szmogban is élünk, amit elsősorban a túlzott információmennyiség okoz. Mindazonáltal az információs társadalom viszonyaiban való boldogulás információs műveltségünk fejlesztésén keresztül tanulható, ez irányú műveltségünk lényegében tehát túlélési képességünket jelenti az információs társadalomban. [77]

Az idősek–fiatalok (digitális bevándorlók–bennszülöttek), magasabb–alacsonyabb jövedelemmel és végzettséggel rendelkezők között feszülő digitális szakadék, mely a digitális eszközök és az információ használatának ismeretét takarja, csak hatványozottan ráerősít erre a megállapításra. A szakirodalom szerint 1982 előtt született úgynevezett digitális bevándorlók számára az információs társadalom – legyenek bármennyire is tájékozottak – döntően idegen terep, ahol nyelvi zavarokkal és korlátokkal kell megküzdeniük, erősítve a korábbiakat. [78]

Dél-Koreában, ahol az innovatív technikai és technológiai fejlesztések közismert módon hamar utat törnek a mindennapokba, egyben az egyenlőtlenségek is mélyülnek. Mint ahogy arra a The Korea Times két 2020-as cikke is rámutat, a digitális technológiák elterjedése és elsődlegessé válása hátrányosan érinti az információs műveltség és a mobiltelefon-ellátottság terén leszakadt csoportokat, így például az időseket, a fogyatékkal élőket, a hajléktalanokat és a gyermekeket. Számukra nehézséget okoz a Koreában általános jelenségévé vált ételrendelő érintőképernyők, önkiszolgáló eszközök (és nyilvános illemhelyek) használata, QR-kódok alkalmazása vagy épp az online vásárlás. [79][80][81] Azonban mint azt a Stanford Egyetem egy

2016-os kutatása megállapította, a digitális bennszülöttekhez tartozó diákok sincsenek feltétlenül birtokában a média- és információs műveltség kulcskézségeivel, csak mert születésüktől fogva digitális technológiák (internet, számítógép, okostelefon és okoseszközök stb.) környezetében nőttek fel. Nem meglepő tehát, hogy még a felsőoktatásban tanuló hallgatók számára is nehézséget okoz digitális tevékenységeik hatékony menedzselése, a kritikai gondolkodás elsajátítása, vagy épp az álhírek („fake news”) felismerése és kiszűrése. [82]

Egyetemi berkeken belül nem ritka, hogy a hallgatók ez irányú képességeinek fejlesztése részben a könyvtárosokra, könyvtárakra hárul. Az adatbázis-használat, keresési stratégiák, irodalom- vagy épp hivatkozásokutatás terén mutatkozó hallgatói hiányosságok részben arra vezethetők vissza, hogy különböző szakok különböző tantervei eltérő mértékben tartalmaznak kutatómódszertani kurzusokat, így tehát a hallgatók nyilvánvalóan nem azonos feltételekkel és tudással állnak a rajtvonalhoz – informatikus könyvtáros hallgatóként jómagam például igen kedvezményezett helyzetből méretetem meg magam e téren. Mindezek azért relevánsak számunkra, mert „a felsőoktatásban a hallgatóknak az információs műveltség felsőfokát is el kell sajátítaniuk, ugyanis (...) folyamatosan használniuk kell a keresési stratégiákat és taktikákat, hazai és nemzetközi szakirodalmi adatbázisokat és hivatkozási szabályokat”. [77]

A pedagógusi aspektusnál említést érdemel *Tehila Hertz*, a Michlala Jerusalem College oktatójának tanulmányában bemutatott „Wikishtetl” („wiki” + „város” jiddisül) elnevezésű kezdeményezés. [15][83] A program eredetileg 2016 és 2017 között zajlott Jeruzsálemben, célja pedig a résztvevő pedagógusok számára egy szakmai fejlődést kínáló kurzus nyújtása volt. A kurzus keretében a résztvevők olyan közösségekkel kapcsolatban végeztek kutatást és írtak szócikket, amelyek megsemmisültek a Holokausztban. Ehhez számos eszköz állt a résztvevők rendelkezésére: amellet, hogy workshopok formájában megtanulhatták a szerkesztés mikéntjét, segítséget is kaptak a történeti kutatásaikhoz, valamint családfakutatásukban. A szervezők részéről a kurzus során a kritikai szemlélet átadása azért is volt kardinális kérdés, mert a klasszikus forrásdokumentumok mellett számos komplexebb, audio-

vizuális dokumentumot is feldolgoztak a résztvevők; a korból származó művészeti alkotásoktól kezdve szóbeli tanúvallomásokig és visszaemlékezésekig bezárólag.

A program során a szervezők különös hangsúlyt fektettek arra, hogy a résztvevők mélyebben is megismerjék az általuk használt technológiát. A Wikipédia ekképpen történő megismerése nemcsak az enciklopédiában található információk kritikus szemléletét és értő olvasásának elsajátítását célozta, hanem azt is, hogy a résztvevők megismerhessék a technológiában rejlő potenciákat – különösképp a tanítás terén. Noha új technológiák és eszközök elsajátítása sosem egyszerű, a résztvevők mégis a program egyik legfontosabb előnyeként említették ezirányú készségfejlesztésüket.

A Wikishtetlből leszárt tapasztalatok igen érdekesek számunkra. Nem túl meglepő módon a résztvevő pedagógusok többsége nem tartotta potenciális munkaeszköznek a Wikipédiát. Ezen álláspontjukban azonban változás állt be, amint részt vehettek egy általuk is értelmesnek tartott projektben. Ez talán nem is meglepő annak fényében, hogy gyakori jelenség az, amikor ózdkodunk kipróbálni új dolgokat, és inkább a jól bevált módszereket preferáljuk: teljesen érthető tehát, hogy egy csupán pár évtizedes múlttal rendelkező online enciklopédiát – például a Wikipédiát – nehéz potenciálisan egy lapon említeni az olyan nagynevű enciklopédiákkal, mint például az *Encyclopædia Britannica*.

Az önmagukon túlmutató, és mások számára is hozzáférhető produktumként manifesztálódó beadandók motiválják a résztvevőket. A Wikishtetlen résztvevő pedagógusok is egy magasabb érzelmi érintettségéről számoltak be feladatuk kapcsán, minek folytán – ahogy egyikőjük fogalmazott – „a produktum nem csak porosodik otthon a polcon”. [15] Egyszerűbben fogalmazva, a résztvevők jobban sajátjuknak érezték írásaikat. Ezt a jelenséget magam is megfigyeltem a Shakespeare-szerkesztőmaratonok során: a hallgatók egy szokványos beadandóval járó kellemetlenségeknél jóval többet is hajlandók voltak elviselni (ismeretlen felhasználói felület, sajátos szerkesztési és formázási szabályok stb.). Az évek során adott visszajelzésekben pedig rendre felbukkan a büszkeség, hogy beadandóikat az oktatók és a világnak írták.

4 Összegzés

Összegezve tehát a fentieket, felsőoktatási keretek között a Wikipédia-szócikkek írása és bővítése elsősorban a hallgatók tudományos kompetenciáinak fejlődését támogathatja, meghatározott keretek között a beadandók általi „klasszikus” számonkérés valós alternatívájának tekinthető a Wikipédia-szócikkírás. Az egyetemi hallgatók oktatása ugyanis nemcsak szakjuk tudásának átadását és elsajátítását célozza, hanem azoknak a készségeknek a továbbadását is, amelyekkel a diákok képesek magukévá tenni, feldolgozni, felhasználni és kommunikálni is az egyetem falai közt megszerzett tudásukat – előtérbe kerülnek tehát a szakmai kompetenciák. [77] A Wikipédia-szerkesztés segíthet a résztvevőknek jobban megérteni az információfelhasználásnak jogi és etikai kérdéseit, motivációval szolgálhat és kreativitásra sarkallhat, segíthet a célközönséghez illeszkedő tónus és fogalmazásmód elsajátításában, valamint olyan kulcskompetenciák javítására is alkalmazható, mint a kutatói és információfeldolgozó készségek, a szövegalkotás- és értelemzés, vagy épp az önreflexió. [73][84][85][86][6]

A hallgatói kompetenciák fejlesztése terén fontos külön is kiemelni a fordító- és tolmácsolás-területen történő alkalmazás lehetőségeit. Mivel a Wikipédia platformja egy munkaerőpiaci körülményekhez hasonló környezetet, ingyenes és szabadon hozzáférhető tartalmat kínál számunkra, lehetővé teszi a lektorálási alapelvek gyakorlati és életszerű elsajátítását. A Wikipédia-szerkesztés mindemellett vegyíti „a fordítás és az önálló szövegalkotás, a kreatív írás elemeit” [73], miközben általánosságban támogatja az olyan hallgatói tudományos és információs kulcskompetenciák elsajátítását és fejlődését, mint például a kreativitás, a fogalmazáskészség, a szövegalkotás, az információ-feldolgozás vagy épp az önreflexió. Mindezek csupán aspektusai mindazon tulajdonságok és készségek összességének, amelyek szükségesek egy szakmailag felkészült, nyitott, tudományos kommunikációra képes, magabiztos és ambiciózus hallgató megteremtéséhez, ami végső soron a felsőoktatás deklarált célja.

Írásomban az edit-a-thonok alkalmazásának kérdéskörét kiemelten a Shakespeare-szerkesztőmaratonok példáján keresztül mutattam be, amelyek során évről évre számos Shakespeare-témájú szó-

cikkkel bővíthettek a magyar és más nyelvű Wikipédiák egyaránt. Mivel minden évben újabbak és újabb szócikkek születhettek, ez egyben predestinálja is azt, hogy a Wikipédiákban még mindig akadnak feldolgozatlan témák: ilyen „lyukak” betömésére különösen alkalmasak lehetnek az edit-a-thonok, amelyekkel nemcsak rávilágíthatunk az enciklopédia holttereire, hanem tevékenyen is tehetünk ezek felszámolásáért. Ugyanitt említést

érdemel az edit-a-thonok hordozta társadalmi szerepvállalás lehetősége is. Láthattuk, hogy az edit-a-thonok konkrét társadalmi problémákra, igényekre és lehetőségekre is adekvát válaszul szolgálhatnak, az Art+Feminism vagy a Women in Red kezdeményezések is demonstrálhatják, hogy egy konkrét társadalmi jelenség – férfi/női egyenlőtlenségek, a gender gap kérdése – is megközelíthető eme elsőre unortodox módon.

Irodalom és jegyzetek

- [1] Wikipedia contributors *Wikipedia: Wikipedia is free content*, Wikipedia. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedia_is_free_content
- [2] Open Definition 2.1. *Open Knowledge Foundation*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://opendefinition.org/od/2.1/en/>
- [3] Contributors to Wikimedia projects *List of Wikipedias*. *Meta*. (Utolsó elérés: 2021. április 1.) https://meta.wikimedia.org/wiki/List_of_Wikipedias
- [4] Wikimedia Statistics *Wikimedia Foundation*. (Utolsó elérés: 2021. április 1.) <https://stats.wikimedia.org/#/all-wikipedia-projects>
- [5] Pintscher, L., Voget, L., Koeppen, M., Aleynikova, E. *Strategy for Wikidata as a platform*, Wikipedia, 2019. (Utolsó elérés: 2021. március 8.) https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d3/Strategy_for_Wikidata_as_a_platform.pdf
- [6] Proffitt, M. *Leveraging Wikipedia: Connecting Communities of Knowledge*, ALA Editions, 2018. ISBN 9780838916322
- [7] Molnár, B. *A Wikidata és a Nemzeti Névtér kapcsolódási lehetőségei*, Könyvtári Figyelő, 67(1), p. 46–55, 2021.
- [8] Support Wikipedia *Support Wikipedia*, Wikimedia Foundation (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://wikimediafoundation.org/support/>
- [9] Wikimedia Foundation *Where Your Money Goes*, Wikimedia Foundation. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://wikimediafoundation.org/support/where-your-money-goes/>
- [10] Henner, C. *La DCRI menace un administrateur de Wikipédia pour supprimer un article*, Wikimédia France, 2013. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://web.archive.org/web/20170825102818/https://www.wikimedia.fr/2013/04/06/la-dcri-menace-un-administrateur-de-wikipedia-pour-supprimer-un-article/>
- [11] Fuest, B. *Geheimdienst blamiert sich mit Wikipedia-Löschung*, Berliner Morgenpost. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://web.archive.org/web/20140828225116/http://www.morgenpost.de/web-wissen/web-technik/article115081325/Geheimdienst-blamiert-sich-mit-Wikipedia-Loeschung.html>
- [12] Jaschik, S. *A Stand Against Wikipedia*, Inside Higher Ed. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://web.archive.org/web/20140209183347/http://www.insidehighered.com/news/2007/01/26/wiki>
- [13] Waters, N. L. *Why you can't cite Wikipedia in my class*, Communications of the ACM, 50(9), p. 15–17, 2007. <https://doi.org/10.1145/1284621.1284635>
- [14] Stohart, C. *Web threatens learning ethos*, Times Higher Education. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://web.archive.org/web/20121221140310/http://www.timeshighereducation.co.uk/story.asp?sectioncode=26&storycode=209408>
- [15] Hertz, T. *Wikishtetl: Commemorating Jewish Communities that Perished in the Holocaust through the Wikipedia Platform*, Quest, 13, p. 151-178, 2018. <http://www.doi.org/10.48248/issn.2037-741X/830>
- [16] Giles, J. *Internet encyclopaedias go head to head: Jimmy Wales' Wikipedia comes close to Britannica in terms of the accuracy of its science entries*, Nature, 438, p. 900–901, 2005. <https://doi.org/10.1038/438900a>
- [17] Wikipedia contributors *Reliability of Wikipedia*, Wikipedia. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) https://en.wikipedia.org/wiki/Reliability_of_Wikipedia
- [18] L. M. *Seeing things*, The Economist. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.economist.com/babbage/2011/12/13/seeing-things>
- [19] Garber, M. *On the Ugliness of Wikipedia*, The Atlantic. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2012/07/on-the-ugliness-of-wikipedia/259747/>
- [20] Gaálné Kalydy, D. *Civilek a kutatásban – közösségi tudomány a könyvtárban*, Könyvtári Figyelő, 66(1), p. 54–57, 2020.
- [21] Farič, N. š., & Potts, H. W. W. *Motivations for Contributing to Health-Related Articles on Wikipedia: An Interview Study*, Journal of Medical Internet Research, 16(12), e260, 2014. <https://doi.org/10.2196/jmir.3569>

- [22] Kleinz, T. *Hochzeiten für Wikipedia: Dauerhafte Coronavirus-Updates*, Heise Online. (Utolsó elérés: 2021. március 8.) <https://www.heise.de/newsticker/meldung/Hochzeiten-fuer-Wikipedia-Dauerhafte-Coronavirus-Updates-4689416.html>
- [23] Cohen, N. *How Wikipedia Prevents the Spread of Coronavirus Misinformation*, Wired. (Utolsó elérés: 2021. március 8.) <https://www.wired.com/story/how-wikipedia-prevents-spread-coronavirus-misinformation/>
- [24] A Wikipédia és társprojektjeinek szoros kontextusában elsősorban szócikkekről, médiafájlokról (képekről, videókról és hangzóanyagokról) és a Wikidata szemantikus adatbázis elemeinek bővítéséről beszélhetünk.
- [25] Wikipedia contributors. *Edit-a-thon*, Wikipedia. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://en.wikipedia.org/wiki/Edit-a-thon>
- [26] Cohen, N. *British Museum Collaborates With Wikipedia*, The New York Times. (Utolsó elérés: 2021. március 8.) <https://www.nytimes.com/2010/06/05/arts/design/05wiki.html>
- [27] Barrett, D. J. *Mediawiki*, O'Reilly Media, 2008. ISBN 9780596519797
- [28] Contributors to Wikimedia projects. *Hackathons*, MediaWiki. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.mediawiki.org/wiki/Hackathons>
- [29] OpenBSD Hackathons, OpenBSD.Org. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.openbsd.org/hackathons.html>
- [30] Wikipedia Editors *Wikipedia Editors Study: Results From The Editor Survey, April 2011*, [riport] Wikimedia Foundation. (Utolsó elérés: 2021. március 8.) https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/76/Editor_Survey_Report_-_April_2011.pdf
- [31] Wikipedia Editors *Community Insights/2018 Report/Contributors*, Wikimedia Foundation. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) https://meta.wikimedia.org/wiki/Community_Insights/2018_Report/Contributors
- [32] A jelenség elsősorban azonban nem a Wikipédia hibája. Mivel a női egyenjogúsági törekvések szélesebb körben történő elterjedéséig az enciklopédia számára nevezetes (illetve források által megörökített és feldolgozott) személyek döntő hányada férfi volt, törvényszerű, hogy a Wikipédia is hasonló képet mutasson.
- [33] Maher, K. *Wikipedia is a mirror of the world's gender biases*, Wikimedia Foundation. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://wikimediafoundation.org/news/2018/10/18/wikipedia-mirror-world-gender-biases/>
- [34] Kloppenburg, J., & Buchem, I. *Charting Diversity - Working Together Towards Diversity in Wikipedia*, Diff, 2014. <https://diff.wikimedia.org/2014/09/09/working-together-towards-diversity-in-wikipedia/>
- [35] Cohen, N. *Define Gender Gap? Look Up Wikipedia's Contributor List*, The New York Times. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.nytimes.com/2011/01/31/business/media/31link.html>
- [36] N.d. *Több nőt a Wikipédiára!* Origo. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.origo.hu/kultura/20150306-tobb-not-a-wikipedia.html>
- [37] Eggert, N., Buckley, S., McDermott, J. Taylor-Coleman, J., Low, H. *As it happened: Record-breaking number of women added to Wikipedia*, BBC News. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.bbc.com/news/live/world-38243211>
- [38] Lam, S. T. K., Uduwage, A., Dong, Z., Sen, S., Musicant, D. R., Terveen, L., & Riedl, J. *WP: clubhouse? An exploration of Wikipedia's gender imbalance*, In: Proceedings of the 7th international symposium on Wikis and open collaboration, Mountain View, CA, USA, 2011, p. 1-10.
<https://doi.org/10.1145/2038558.2038560>
- [39] Kennedy, K. *Why Women Should Be Editing Wikipedia*, Women's Studies Journal, 31(1), p. 94-99, 2017.
- [40] Klein, M., Gupta, H., Rai, V., Konieczny, P., & Zhu, H. *Monitoring the gender gap with wikidata human gender indicators*, In: Proceedings of the 12th International Symposium on Open Collaboration, Berlin, Germany, 2016, Article No. 16.
<https://doi.org/10.1145/2957792.2957798>
- [41] Hargittai, E., & Shaw, A. *Mind the skills gap: the role of Internet know-how and gender in differentiated contributions to Wikipedia*, Information, Communication & Society, 18(4), p. 424-442, 2015.
<https://doi.org/10.1080/1369118X.2014.957711>
- [42] Edwards, J. C. *Wiki women: Bringing women into Wikipedia through activism and pedagogy*, The History Teacher, 48(3), p. 409-436, 2015.
- [43] Vetter, M. A., & Sarraf, K. S. *Assessing the Art + feminism Edit-a-thon for Wikipedia literacy, learning outcomes, and critical thinking*, Interactive Learning Environments, 2020.
<https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1805772>
- [44] Viegas, F. B., Wattenberg, M., Kriss, J., & van Ham, F. *Talk Before You Type: Coordination in Wikipedia*, 2007 40th Annual Hawaii International Conference on System Sciences (HICSS'07), Waikoloa, HI, USA, 2007, p. 78.
<https://doi.org/10.1109/HICSS.2007.511>
- [45] Wikipedia contributors *Women in Red*, Wikipedia. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) https://en.wikipedia.org/wiki/Women_in_Red
- [46] Piccialli, A. *Where are (women) planetary scientists on Wikipedia?*, Europlanet Science Congress 2020, 14, 2020.
<https://doi.org/10.5194/eps2020-184>
- [47] N.d. *International Women's Day: Closing the online gender gap*, BBC News (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.bbc.com/news/uk-wales-51737320>
- [48] Wexelbaum, R. *Queering Wikipedia*, In: Queers Online: LGBT Digital Practices in Libraries, Archives, and Museums. Litwin Books, 2015, p. 61-79.

- [49] Lavin, T. *A Feminist Edit-a-Thon Seeks to Reshape Wikipedia*, *The New Yorker*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.newyorker.com/tech/annals-of-technology/a-feminist-edit-a-thon-seeks-to-reshape-wikipedia>
- [50] Mkrtchyan, S. *Մեզնից Մեկը Եւ Մեկ ՀԱՅ՝ Մեկ ՀՈՂՎԱԾ ԱՐԵԱՎԸ (Egy örmény, egy cikk" sajtótájékoztató)*, *Wikimedia Armenia*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.); <https://web.archive.org/web/20160309111725/>
- [51] A tanulmány egészében az örmény nevek magyar átírásához a Keleti nevek magyar helyesírása című kiadványt vettem alapul. Ligeti, L., Terjék, J., & Biro, M. *Keleti nevek magyar helyesírása*, Akadémiai Kiadó, 1981. ISBN 963052080x
- [52] One Armenian, one article -1 [Video]. YouTube. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.youtube.com/watch?v=nc1pAPjQsho>
- [53] *Մեկ հայ, մեկ հոդված հոդված 2*, (*Egy örmény, egy cikk 2. rész*), [Video] YouTube. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.youtube.com/watch?v=zazVM3ldluw>
- [54] N.d. *Armenia: Citizens urged to write Wikipedia entry each*, *BBC News*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.bbc.com/news/blogs-news-from-elsewhere-28588188>
- [55] N.d. *Wikipédia: Shakespeare szerkesztőmaraton/2014*. *Wikipedia*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) https://hu.wikipedia.org/wiki/Wikip%C3%A9dia:Shakespeare_szerkeszt%C5%91maraton/2014
- [56] N.d. *Wikipedia: Translation* *Wikipedia*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Translation>
- [57] N.d. *Wikipedia: Participation by academic projects*, *Wikipedia*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Participation_by_academic_projects
- [58] N.d. *Wikipedia: Student assignments*, *Wikipedia*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Student_assignments
- [59] Beasley-Murray, J. *Two Solitudes: Wikipedia and Higher Education*. *Wikimania*, Mexico City, Mexico, 2015. (Utolsó elérés: 2021. március 8.) https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4d/Two_Solitudes_Wikipedia_and_Higher_Education.pdf
- [60] Carver, B. W., Davis, R., Kelley, R. T., Obar, J. A., Davis, L. L. *Assigning Students to Edit Wikipedia: Four Case Studies*, *E-Learning and Digital Media*, 9(3), p. 273–283, 2012. <https://doi.org/10.2304/elea.2012.9.3.273>
- [61] McDonough Dolmaya, J. *Analyzing the Crowdsourcing Model and Its Impact on Public Perceptions of Translation*, *The Translator*, 18(2), p. 167–191, 2012. <https://doi.org/10.1080/13556509.2012.10799507>
- [62] N.d. *Help: Introduction*, *Wikidata*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.wikidata.org/wiki/Q3945>
- [63] Logan, D. W., Sandal, M., Gardner, P. P., Manske, M., Bateman, A. *Ten Simple Rules for Editing Wikipedia*, *PLoS Computational Biology*, 6(9), e1000941, 2010. <https://doi.org/10.1371/journal.pcbi.1000941>
- [64] N.d. *Irodalmi hálózatok I. — Nyugathon*, *Digitális Bölcsészet*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <http://ojs.elte.hu/index.php/digitalisbolcseszet/announcement/view/13>
- [65] N.d. *Wikipédia: Nyugathon-szerkesztőmaraton*, *Wikipedia*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://hu.wikipedia.org/wiki/Wikip%C3%A9dia:Nyugathon-szerkeszt%C5%91maraton>
- [66] N.d. *Nyugathon – beszámoló*, *Digitális Bölcsészet*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <http://ojs.elte.hu/index.php/digitalisbolcseszet/announcement/view/15>
- [67] Maróthy, Sz., Mihály, M. *Nyugat és Napkelet között: folyóiratok és írók hálózata*, *Bölcsészettudományi Kutatóközpont*. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://btk.mta.hu/ismerettar/ismeretterjesztes/1598-nyugat-es-napkelet-kozott-folyoiratok-es-irok-halozata>
- [68] Jiménez-Crespo, M. A. *From many one: Novel approaches to translation quality in a social network era*, *Linguistica Antverpiensia, New Series–Themes in Translation Studies*, (10), 2011. <https://doi.org/10.52034/lanstts.v10i.281>
- [69] Jiménez-Crespo, M. A. *Crowdsourcing, corpus use, and the search for translation naturalness: A comparable corpus study of Facebook and non-translated social networking sites*, *Translation and Interpreting Studies*, 8(1), p. 23–49, 2013. <https://doi.org/10.1075/tis.8.1.02jim>
- [70] McDonough Dolmaya, J. *Revision history: Translation trends in Wikipedia*, *Translation Studies*, 8(1), p. 16–34, 2014. <https://doi.org/10.1080/14781700.2014.943279>
- [71] O'Hagan, M. *Fan translation networks: an accidental translator training environment?*. In: Kearns, J. (ed.) *Translator and Interpreter Training: Issues, Methods and Debates*, Continuum, London, 2008, p. 158–183.
- [72] Brunette, L., & Gagnon, C. *Enseigner la révision à l'ère des wikis: là où l'on trouve la technologie alors qu'on ne l'attendait plus.*, *Journal of Specialised Translation*, 19, p. 96–121, 2013.
- [73] Zachar, V. *A szakfordítás, a sajtófordítás és az újságírás határán: Wikipédia-szócikkek készítése a fordításoktatásban*, *Filológia.hu*, 9(1–2), p. 86–99, 2018. (Utolsó elérés: 2021. március 8.) https://www.filologia.hu/images/media/Onallo_cikkek_pdfben/Filologia_2018_1-2_86-99_ZacharViktor.pdf
- [74] Goloubintseff, J. G. G. *Mouse vs. Ratón-A Study of Hybridity in the Form of Language Mixing in English-to-Spanish Translations of Wikipedia Articles*, *MsC thesis, Norwegian University of Science and Technology*, 2017. (Utolsó elérés: 2021. március 8.) https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2482875/jose_gustavo_gongora_mphfeng_thesis.pdf?sequence=1

- [75] N.d. *Wikipedia:Featured articles*, Wikipedia. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Featured_articles
- [76] N.d. *Wikipedia: Good articles*, Wikipedia. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Good_articles
- [77] Egervári, D. *A másodlagos digitális megosztottság enyhítésének modellje: Az információs műveltség komplex fejlesztési lehetőségei*, PhD tézis, Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2014.
- [78] Egervári, D. *Felnőttek a digitális dzsungelben: A felnőttoktatás és az információs műveltség kapcsolata*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 62(1), p. 13–21, 2015.
- [79] Lee, H. *Senior citizens suffer growing digital divide amid contactless boom*, The Korea Times. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2020/09/113_295747.html
- [80] Park, H. *From eateries to restrooms: denied necessities amid widening digital divide*, The Korea Times. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) http://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2020/10/113_297919.html
- [81] Lee, J. Y. *The South Koreans left behind in a contact-free society*, BBC. (Utolsó elérés: 2022. április 2.) <https://www.bbc.com/world/health/article/20200803-south-korea-contact-free-untact-society-after-coronavirus>
- [82] Wineburg, S., McGrew, S., Breakstone, J., Ortega, T. *Evaluating information: The cornerstone of civic online reasoning*, Stanford Digital Repository, 2016.
- [83] N.d. *הידפיקיו: לטעטשיקיו*, Wikipedia. (Utolsó elérés: 2022. április 2.)
- [84] Oliver, J. T. *Making student Wikipedians: Encouraging disruptive scholarly communication*, Wikipedia, 2013.
- [85] Baron, C. *From "Don't Use It" to "Let's Edit!" Using Wikipedia to Teach the ARLIS/NA Art, Architecture, and Design Information Competencies*, Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America, 39(2), p. 219-238, 2020. <https://doi.org/10.1086/711302>
- [86] McDowell, Z. J., Stewart, M. D. *Student Learning Outcomes with Wikipedia-Based Assignments*, (Utolsó elérés: 2021. március 8.) https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/45/Student_Learning_Outcomes_using_Wikipedia-based_Assignments_Fall_2016_Research_Report.pdf

Beérkezett: 2022. április 12.

Molnár Bence

az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet MA hallgatója, informatikus könyvtáros

E-mail: molnar.bence@hotmail.com

A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár minőségmenedzsment tevékenysége

A minőségirányítás előzményei

A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár 2007 novemberében tanúsítványt szerzett arról, hogy az MSZ EN ISO 9001:2001 szabványnak megfelelő Minőségirányítási Rendszert működtet. Az intézmény vezetése az új, illetve a felújított épületbe való visszaköltözés után, 2006-ban elhatározta, hogy bevezeti a könyvtárban az ISO szabvány követelményeinek megfelelő rendszert. Ehhez megnyerte a fenntartó önkormányzat jóváhagyását és anyagi támogatását.

Az előkészítések és a rendszer kialakítása után 2007. május 1-jével bevezettük a Minőségirányítási Rendszert. Néhány hónapos tesztüzemmód után megtörtént a belső átvizsgálás, és végül 2007 novemberében egy független auditáló cég, a Certop Kft. sikeres audit után kiállította könyvtárunk számára a 3 évre érvényes Tanúsítványt.

Az azóta eltelt időszakban rendszerünk 2 követő auditon és egy újabb tanúsító auditon – melynek eredménye: újabb 3 évre megkaptuk a Tanúsítványt – van túl. A folyamatos továbbfejlesztéshez az önkormányzati hozzájárulás mellett pályázati úton elnyert támogatással biztosítottuk a forrást. 2010. október 14-én történt minőségirányítási rendszerünk külső, dokumentációmegújító auditálása, egyben áttérés volt az MSZ EN ISO 9001:2009 szabványra.

Akkori Minőségfilozófiánk volt: olyan korszerű technológián alapuló, mindenki számára könnyen hozzáférhető, a dokumentumok különféle formáit tartalmazó tudásbázis működtetése, amellyel hozzájárulhatunk a térség humán erőforrásának megtartásához és fejlesztéséhez. Célunkat az alábbi alapértékek következetes érvényesítésével valósítottuk meg:

- A változó igényekhez igazított, magas minőségi színvonalú szolgáltatási struktúra.
- Jól felkészült, korszerű ismeretekkel rendelkező, tájékozott szakemberek.
- Rugalmas hozzáférés az információkhoz, illetve a dokumentumokhoz.

- Minőségi szolgáltatási infrastruktúra, munkakörnyezet és munkafeltételek.
- Esélyegyenlőség biztosítása a tudás elérhetőségében a hátrányos helyzetűek számára.
- Magas szakmai színvonalú, tartalmában korszerű és hiteles felnőttképzés.

2011-ben könyvtárunk pályázott, és elnyerte a Minősített Könyvtári címet

Céljaink elérése érdekében, az olvasók és partnereink igényeire alapozva, folyamatosan fejlesztettük alap- és egyéb szolgáltatásaink tartalmát, infrastrukturális hátterét, hozzáférhetőségét. Törekedtünk arra, hogy a könyvtárunkban felhalmozott tudás a térség fejlődése, versenyképességének javulása érdekében minél jobban hasznosulhasson.

Minőségpolitikánk megvalósítása érdekében átfogó minőségcélokat határoztunk meg:

- Dokumentumállományunk folyamatos fejlesztése az olvasók igényei szerint.
- Az információkhoz és a dokumentumokhoz való hozzáférés lehetőségeinek folyamatos fejlesztése új, korszerű módszerek és technológiák alkalmazásával.
- Közművelődési könyvtárként a magyar és az egyetemes kultúra értékeinek közvetítése.
- Olvasóink és más partnereink elégedettségének folyamatos növelése.
- Felnőttképzési intézményként a képzési programok és a kapcsolódó szolgáltatások folyamatos fejlesztése a képzésben résztvevők, a munkatársak és az oktatók igényei, véleménye alapján.
- Intézményünk és képzési programjaink FAT (Felnőttképzési Akkreditáló Testület) akkreditációjának folyamatos fenntartása.
- Minőségirányítási Rendszerünk hatékony működtetése és folyamatos fejlesztése.

2016-ban még az ISO 9001 szabvány szerinti Minőségirányítási Rendszert működtettük. A Tanúsítványunk 2016. november 22-ig volt érvényes. Az intézmény vezetése célul tűzte ki, hogy a 2016. évi

szüksős költségvetés és a szakmai elvárások miatt nem auditáltatja az ISO rendszert, hanem egy új szemlélet kialakításával kívánja bevezetni a TQM-et, (Total Quality Management) átvéve az ISO-ban jól bevált folyamatokat, nyomtatványokat.

Az ISO-s ismeretek és gondolkodásmód jó alapot teremtett arra, hogy tudatosan végezzük a minőségirányítási tevékenységünket, ennek érdekében minden évben, rendszeresen mértük felhasználóink elégedettségét, (olvasói elégedettségmérések, partnerek elégedettsége – pl. szállítók értékelése 2015.) és a mérések után megtörténtek a beavatkozások, így ezáltal a folyamatainkat is folyamatosan felügyeltük és fejlesztettük.

Minőségirányítási rendszer a TQM-szemléletben

A 2016-ban elkészített stratégiai tervünkben már megfogalmaztuk a könyvtár új minőségpolitikáját.

Az intézmény vezetése a TQM célkitűzésének: a folyamatos javításnak, valamint a TQM elveinek: a vevőközpontúság, a folyamatok folyamatos javítása és a teljes elkötelezettség elérése érdekében egyszerre több munkatárs 120 órás képzését tette lehetővé. (Kecskemét: „Minőségirányítás a könyvtárban” című továbbképzés).

Elköteleztünk vagyunk abban, hogy a *Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár* mint megyei hatókörű városi könyvtár, mint közkönyvtár, és a megyei KSZR szolgáltatásokat ellátó szervezet, kiemelt minőségű működésével alkalmas legyen az érintettek, így

- felhasználóink,
- fenntartónk,
- a szolgáltatási területtel érintett közösségek, környezet változó igényeinek kielégítésére.

Figyelemmel kell lennünk arra, hogy a minőség túlmutat a közvetlen szolgáltatásokon, minőségi szolgáltatást minőségi szemlélettel, szervezett munkafolyamatokkal, magas színvonalon működtetett szervezettel vagyunk képesek megoldani.

A Minősített Könyvtár cím elnyerése intézményünk számára nem elsősorban presztízskérdés, e cím jelentősége indikátor voltában rejlik, vagyis abban, hogy a cím időről időre történő elnyerése egyfajta ellenőrzést, felülvizsgálatot jelent. A minőségmenedzsment-szemléletben működte-

tett szervezetnek ugyanis folyamatosan vizsgálnia kell az ideálisnak tekintett állapot mibenlétét, és ahhoz való viszonyát, törekedve annak elérésére.

Intézményünkben 2017.12.14.-én megalakult a Minőségirányítási Tanács (MIT). A Minőségirányítási Tanács célja a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszeren alapuló minőségirányítási rendszernek irányítása, működésének folyamatos fejlesztése, s ezen keresztül hozzájárulás a könyvtári működés optimalizálásához, az alapítói szervezeti célok és az ebből levezetett szervezeti küldetés megvalósításához, a minőségkultúra általánossá válásához, s nem utolsósorban a partneri elégedettség biztosításához, társadalmasításához.

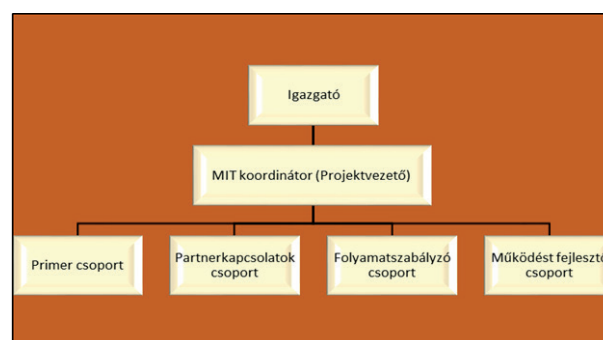
Megfogalmaztuk a MIT küldetését is: „A MIT egy olyan teret biztosít a kollégák számára, ahol a szabályokat közösen hozzuk meg. Ha hatékony a feladatmegosztás, ha azonosak a célok, ha a szerepek egyensúlyban vannak, akkor közösen tudják munkájukat végezni, igazi teamek alakulhatnak ki.”

2018. november 19-én szakmai konferenciát tartottunk a TQM teljes körű minőségirányítási rendszer bemutatása címmel saját és megyebeli kollégák részére.

Az eltelt évek a felkészüléssel és a TQM-alapokra való áttérés tudatos megszervezésével teltek. (Stratégia cél, valamint a Munkatervekben megfogalmazott célok is ezt bizonyítják.)

2019-ben újjáalakult a MIT, és egy nagyszabású minőségfejlesztő projekt vette kezdetét. Felállítottunk 4 munkacsoportot (Folyamatszabályozó, Primer kutatások, Működést fejlesztő, Partnerkapcsolatok), a MIT működését ügyszabályozza. A munkában 20 munkatárs vett részt, egy fő projektvezetővel és egy külső szakértő irányításával.

A Minőségirányítási Tanács felépítését az alábbi organogram szemlélteti:

2020-ban benyújtottuk pályázatunkat, akkor úgy ítélte meg helyszíni vizsgálat után a felkért két szakértő, hogy még nem teljesen felelünk meg a Minősített Könyvtár cím pályázathoz előírt szakmai elvárásoknak, kritériumoknak. A szakértők meglátásait, szakvéleményét teljesen megfogadva újult erővel láttunk hozzá a munkához. Még több kollégát vontunk be a minőségirányítási munkába. Felállítottunk még 4 munkacsoportot (Kommunikációs, Teljesítményértékelési, Stratégiai tervezési és Marketing), majd a „Zöld könyvtár” koncepciónkhoz felállt a Zöld Brigád is. Belső képzéseket tartottunk, folyamatos volt a munkatársak bevonása és tájékoztatása mind a központi könyvtárban, mind a fiókkönyvtárainkban.

A pandémiás időszakban kiscsoportokban dolgoztunk azon, hogy folyamatainkat átvizsgáljuk, átdolgozzuk, megalkossuk hároméves stratégiai tervünket, hogy a megváltozott politikai, gazdasági, társadalmi, technológiai, jogi körülményeket elemezzük, javítsuk belső és külső kommunikációnkat, fejlesszük a munkahelyi légkört és a szervezeti kultúrát, növeljük a dolgozók elkötelezettségét és elégedettségét. Továbbá összehasonlító elemzést készítettünk a többi megyei könyvtárral, értékeltük és javítottuk a szolgáltatásaink minőségét, újabb önértékelést végeztünk.

Szlogenünk: *Érték, élmény, inspiráció*. Könyvtárunk értéket közvetít, használói számára egész életen át tartó élményt és inspirációt ad a tanuláshoz, a munkához és a szabadidő tartalmas eltöltéséhez. Gazdag gyűjtemény, internet-hozzáférés, színes programkínálat várja az olvasókat igényes környezetben, a város szívében. Az intézmény célja és küldetése az, hogy a könyvtár helyszínt, eszközt, inspirációt, élményt, lehetőséget és támogatást adjon a művelődéshez, az olvasáshoz, az életkortól független tanuláshoz. Figyeli, felméri és támogatja az egyéni és közösségi igényeket és azok változásait. Ezek mentén szerveztük a szakmai munkát, miközben alkalmazkodni kellett a COVID-járvánnyal kapcsolatos intézkedésekhez.

A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár folyamatosan azon dolgozik, hogy szolgáltatásait magas minőségben az olvasók igényeinek és elégedettségének folyamatos mérésével és kielégítésével biztosítsa. A minőségi pályázat alapvető célja, hogy a könyvtár bemutassa a TQM: a teljesskörű minő-

ségirányítás, mint vezetési filozófia szerint működött könyvtár sikereit, eredményeit. A pályázati anyag és dokumentáció elkészítése és benyújtása igen hosszú és összetett szakmai munka. A Minőségirányítási Tanács 4 állandó munkacsoporttal és további 4 munkacsoporttal alakította ki azokat az eljárásrendeket, folyamatokat, szabályzatokat, melyek hozzájárulnak a magas színvonalú működéshez és a szervezetfejlesztéshez.

2021 júniusában ismét benyújtottuk pályázati anyagunkat, amit úgy állítottuk össze, hogy helyet kaptak benne a szervezeti önértékelés során az önértékelők által megfogalmazott értékelő megállapítások, majd mindazok a „bizonyítékok” – konkrét tények, dokumentumok –, amelyek az értékelő megállapítást alátámasztják, valamint az önértékelők javaslatait is szerepeltettük a fejlesztési lépésekre vonatkozólag. A benyújtott pályázatot felkért szakértők megvizsgálták, majd 2021 nyarán helyszíni vizsgálat keretében győződtek meg arról, hogy a gyakorlatban a TQM alapelvei hogyan teljesülnek. Novemberben megkaptuk az írásos szakvéleményt és az értesítést, hogy elnyertük a Minősített Könyvtár címet.

A szakértők több szempontot vizsgálva megállapították, hogy könyvtárunk legnagyobb erőssége a társadalmi kapcsolatok ápolása és együttműködés a társadalmi partnerekkel.

„A látogatás során meggyőződünk arról, hogy a KMÉR szempontjait is figyelembe véve szakmailag kiemelkedő működés jellemzi a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár tevékenységét, amelyet mind a társadalmi partnerek, mind pedig a könyvtárhasználók elismernek.” ... „A vezetési rendszer működésének kiemelkedő eleme a fenntartóval és más társadalmi partnerekkel ápoló kiváló kapcsolatrendszer. Megállapíthatjuk, hogy a könyvtár jól betagozódik abba a társadalmi környezetbe, ahol a tevékenységét végzi.”¹

Erről tartottam előadást 2022. január 27-én online a Győztesek konferenciáján. Bemutattam könyvtárunk kiterjedt kapcsolatrendszerét és azokat a fejlesztéseket, melyeket vagy a használói igény- és elégedettségmérés hatására, vagy együttműködés

1 A Minősített Könyvtár cím helyszíni látogatásának szakmai értékelő adatlapja. - Dr. Tóth Máté, Dr. Topár József. - Magyarországi Könyvtárak Adatbázisa. – 23. p.

során valósítottunk meg. Természetesen van még min dolgoznunk, de olyan iránymutatást, szakvéleményt kaptunk, ami segíti a tovább fejlődést, hogy 5 év múlva újra sikerrel pályázhassunk e rangos elismerésre.

Hosszú volt az út, de mindenképpen megérte. Túl egy jogviszony-átalakuláson (2020-ban közalkalmazotti létből munka-törvénykönyvessé váltunk), a kétéves pandémiás helyzeten, ahol a könyvtár vezetőségének folyamatosan kellett reagálni és választ találni a felmerülő nehézségekre, megoldandó problémákra, a dolgozók és a használók egészségének megvédésére. Ezek a folyamatok és

változások, a rengeteg munka, különösen a csapatmunka jobban összekovácsolta a kollektívát, erősítette a csapatszellemet, a minőség iránti elkötelezettséget.

A mai napokban, a megyénket leginkább érintő, a határon innen és túl zajló folyamatok újabb kihívások elé állítanak bennünket, de meggyőződésem, hogy összefogással, közös munkával most is sikeresen leküzdjük az akadályokat.

Tomasovszki Anita, igazgató
(Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, Debrecen)

A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár kollektívája (Fotó: MZSK)

Szervezetfejlesztés minőségirányítási eszközökkel a tiszaujvárosi Hamvas Béla Városi Könyvtárban

A tiszaujvárosi Hamvas Béla Városi Könyvtár munkatársai számára a Minősített Könyvtár cím (továbbiakban MKC) első elnyerése egy hosszú út kezdete volt, amelyet a minőségbiztosítás alapköveivel raktunk ki. Az úton elindulva egyengettük a rögöket, némelyikhez mélyre kellett ásni, kevés gyakorlattal igencsak nehéz munka volt. Képeztük magunkat, ötletet merítettünk más könyvtáraktól. Eleinte elképzelhetetlen volt, hogyan lehet úgy kiszélesíteni ezt az utat, hogy minden munkatárs elférjen rajta, és ne a maga által vágott ösvényen haladjon.

Az MKC másodszori megpályázása során visszatekintettünk, és már egy széles utat láttunk magunk mögött, amire büszkék vagyunk. A köveket még csiszolni kell, az út már készen áll a díszítésre is, és bizony kreativitásban nincs hiány. A minőségbiztosítással olyan szakmai tudatosságot szereztünk, amellyel világossá vált, hogy a célok eléréséhez mi a legrövidebb és legszebb út.

1. A minőségi szemlélet megalapozása

Könyvtárunk mindig is elkötelezett volt használói-nak minőségi kiszolgálása mellett. Arra törekedtünk, hogy az ide betérő olvasók, felhasználók a lehető legjobb minőségű szolgáltatást kapják, elégedetten távozzanak és szívesen térjenek is vissza hozzánk.

2013 előtt könyvtárunkban nem volt tervszerűen végzett minőségbiztosítási tevékenység, bár néhány elemét, vizsgálati módszerét használtuk teljesítményünk elemzésére. Az elégedettségmérések eredményei alapján a felmerült problémákat folyamatosan javítottuk, figyelembe vettük az olvasói visszajelzéseket az állománygyarapításnál.

A minőségirányítási rendszer kialakításának első lépéseként 2011-ben egy munkatársunk a Könyvtári Intézet által szervezett *A könyvtárak minősítése és a Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer* elnevezésű 60 órás képzésen, másikuk pedig a Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár 120 órás *Minőségmenedzsment a könyvtárban* elnevezésű képzésen vett részt és végezte el sikeresen.

Megszerzett tudásukat 6 alkalomból álló belső továbbképzés keretében osztották meg a munkatársakkal, ahol szó esett a könyvtári stratégiáról, a könyvtár minőségpolitikájáról, az MKC elnyeréséhez szükséges feladatokról. Meghívott szakértőként pedig Sohajdné Bajnok Katalin tartott előadást a minőségbiztosítási tevékenységről példákon keresztül végigvezetve. E belső képzésekkel célunk az volt, hogy a minőségbiztosítás szemléletét közelebb hozzuk munkatársainkhoz.

2013-ban megalakítottuk a 4 fős Minőségirányítási Tanácsot (továbbiakban: MIT), valamint az aktuális stratégiai ciklushoz kapcsolódó intézményi stratégiai tervet kidolgozó 5 fős Stratégiai Munkacsoportot.

2014-ben *Eszenyiné Borbély Mária* minőségbiztosítási szakértő segítségével kezdtük el a gyakorlati munkát. A szakértő megismerte a témához való hozzáállásunkat, az elköteleződésünket, s áttekintette a már meglévő dokumentumainkat, eredményeinket.

2015-ben pályázatot nyújtottunk be az NKA-hoz, amely szakmai felkészülésünket segítette az MKC megpályázásához. A tréningek a folyamatszabályozás, teljesítményértékelés, valamint a projekt- és tudásmenedzsment terén nyújtottak hasznos ismereteket a teljes munkatársi körnek. Mindhárom területről átfogó képet kaptunk, az elméletet közösen átültettük konkrét könyvtári feladatokra, amelyekhez különböző elemző módszereket alkalmaztunk. A tréning jó alapokat adott a könyvtárosok minőségszemléletének fejlesztéséhez.

A képzés után magabiztosabban folytattuk a TQM-alapú minőségirányítás gyakorlati bevezetését. Megismertük azokat a módszereket, eszközöket, amelyek segítségével átláthatóbbá váltak minőségbiztosítási feladataink, elméleti ismereteinket rendszereztük és beépítettük a gyakorlati alkalmazásba. A szakértővel való folyamatos konzultáció lehetőséget adott, hogy a feltárt problémákra, bizonytalanságokra, egyedi helyzetekre,

sajátosságokra mindig megoldást találunk, elszlassuk kételyeinket a megvalósíthatóság kapcsán. A megismert módszerek alkalmazása során kiderült, melyik a profilunkhoz legjobban illő, így kialakítottunk egy számunkra átlátható, letisztult rendszert, amelynek mentén haladhattunk tovább.

1.1 A szervezetfejlesztés kulcsterületei

Egy jól működő értékrenddel és kultúrával rendelkező szervezet képes gyorsan reagálni használói változó igényeire, szokásaira, és magas színvonalon biztosítani számukra szolgáltatásait. A minőségbiztosítás bevezetése alkalmat adott arra, hogy tükröt tartunk magunk elé, és feltárjuk azokat a problémákat, hiányosságokat, amelyek megakadályoznak abban, hogy egy csapatként együttműködve, teljes figyelmünket használóinkra irányítva tudjuk megvalósítani kreatív elképzeléseinket, amelyeket közös sikerként élünk majd meg.

2015-től kezdődően 4 alkalommal készítettük el az intézményi önértékelést. 2015-ben, 2016-ban és 2019-ben 3 csoportban a teljes munkatársi kör bevonásával konszenzusos értékelést és pontozást végeztünk. 2020-ban változtattunk a korábbi gyakorlaton, s a MIT tagokkal együtt összesen 7 fő vett részt az önértékelésen, akik képviselve a különböző részlegeket egyenként pontozták a kritériumokat. Már az első önértékelés eredményei azt mutatták, hogy több területen szükséges beavatkozni a belső szervezeti működésbe. Mivel a vezetés is a kezdetektől elkötelezett volt a minőségirányítási rendszer bevezetése és működtetése mellett, nem halogatta meghozni döntéseit a szervezetfejlesztés érdekében. A MIT felhatalmazást kapott a dolgozói elégedettséggel és a szervezeti kultúrával kapcsolatos felmérés elvégzésére, amelyek eredményei alátámasztották az önértékelések során feltárt fejlesztendő területeket.

A szervezetfejlesztés 5 fő területre terjedt ki:

- Folyamatszabályozás.
- Szervezeti kultúra a mindennapokban.
- Belső kommunikáció.
- Tudáshasznosítás – Munkaköralakítás – Munkaszervezés.
- Ösztönzési rendszer.

2. Folyamatos fejlesztés az eredmények tükrében

Minőségirányítási kézikönyvünk első verziójában már olvasható a vezetés belső szervezetfejlesztésre vonatkozó programja:

„Könyvtárunk vezetése az eredményesség és hatékonyság növelése érdekében számít a munkatársak részvételére, ennek érdekében:

- *az egyéni képzettséget és kompetenciákat figyelembe véve alakítja ki a munkaköröket,*
- *az egyénekre vonatkozóan felelősségi és kompetenciahatárokat jelöl ki,*
- *a dolgozókat bevonja a tervezési és fejlesztési folyamatokba,*
- *képzéseket, tudásmegosztó foglalkozásokat szervez és tart,*
- *elismerést, jutalmazást alkalmaz,*
- *méri a dolgozók elégedettségét,*
- *rendszeresen visszajelzést ad munkájukról.”*

A beavatkozások párhuzamosan több fronton zajlottak. A vezetés és a MIT által kidolgozott intézkedési tervek megvalósításában a munkatársak is részt vettek. Voltak, akik úgy érezték, elveszi az időt a „valódi” munkától a túl sok és felesleges adminisztráció. De az eredmények kézzel foghatók voltak.

Az addigi teljesítményértékelési tevékenységbe beépültek a rendszeres elégedettség- és igényfelmérések. Elkészítettük a „Mérések eljárásrendje” című dokumentumot, amelynek alapján végzett felmérések szolgáltatják az információkat a tényleg alapuló döntésekhez, a prioritások felállításához és a fejlesztésekhez.

2.1 Folyamatszabályozás

2015-től szakmai munkánkat a folyamatközpontú gondolkodás határozza meg, amelynek első lépéseként megalakult a 3 fős Folyamatszabályozási Munkacsoport. 2019-ben a személyi változások miatt a munkacsoport összetétele is többször módosult, ez befolyásolta a munkavégzés hatékonyságát. Az új munkacsoport-vezető érkezésével újra lendületet kapott könyvtárunk folyamatszabályozási tevékenysége.

Az első intézkedések között szerepelt az intézmény fő, támogató és vezetési folyamatainak azonosítása. A folyamatleltár elkészítése során meg-

határoztuk a folyamatok közötti kapcsolatokat, az al- és részfolyamatokat. Az első folyamatleltár 2016-ban készült el, melyet azóta többször felülvizsgáltunk és aktualizáltunk. Ebben feltüntetjük a folyamatok mellett a folyamatgazdákat, a kompetenciahatárokat, az indikátorokat és a mérési gyakoriságot.

A folyamatok azonosításán túl meghatároztuk a könyvtári stratégiában megfogalmazott célok megvalósítását biztosító kulcsfolyamatokat, melyek köre a célok változásának megfelelően időről időre változik.

A folyamatszabályozás fontos elemeként kijelöltük a folyamatgazdákat, valamint rögzítettük a felelőségeket és a kompetenciahatárokat. 2020-ban a felelősségérzet erősítése érdekében minden folyamatgazda „*Folyamatgazdai megbízások*” nevű megbízólevelet kapott, ami pontosan leírja feladataikat, illetve a teljesítés ellenőrzésének, értékelésének módját. A meghatározott időközönként elvégzett folyamatgazdai mérések és a folyamat-hoz kapcsolódó használói felmérések eredményei alapján hajtjuk végre szükség esetén a beavatkozást és a folyamat javítását.

A 2020-ban létrehozott „*Mérések eredményei*” nyilvántartásban rögzítjük azokat a folyamatméréseket, melyekre intézkedéseket határoztunk meg. A munkacsoport ütemtervében 2021-ben és 2022-ben is kiemelt szerepet kapott a szabályozott folyamatok mérésének elvégzése.

Könyvtárunk folyamatosan felülvizsgálja a folyamatszabályozással kapcsolatos dokumentációját. A *Kockázatelemzés*, a *Folyamatleírás* vagy *Folyamatábra*, és a *Szolgáltatási előírás* mellé 2020-ban újonnan került be a *Folyamatmenedzsment* űrlap, melynek célja az adott folyamat sok szempontú elemzése, mely egy összesítő adatot nyújt az adott folyamatról. Az elkészült dokumentáció minden esetben megtalálható a folyamatgazdánál, illetve elérhető (elsősorban a *Szolgáltatási előírás*) a folyamatban résztvevő munkatársak számára is.

A folyamatos tudásmegosztás érdekében és a személyi változások miatt 2020-ban belső képzéseket szerveztünk munkatársaink részére, melynek során ismertettük folyamatirányítási rendszerünk változásait, illetve gyakorlati feladatokat is végeztünk.

2.2 Szervezeti kultúra

Fontos, hogy a munkatársak egy olyan közösség tagjai legyenek, ahol természetes egymás tisztelete, a kölcsönös bizalom és segítségnyújtás. Ezek az értékek megjelennek a Szervezeti Kultúra Kódexben is, valamint a munkatársak ösztönzésének gyakorlataiban. Emellett vezetői alapelv az egyéni igények és körülmények figyelembevételével kialakított munkavégzés megoldása. Ilyenek például az egészségügyi problémák, a családi körülmények, a földrajzi távolság, amelyekre tekintettel van a vezetés a feladatok elosztásánál, a beosztások kialakításánál.

Munkatársaink elégedettségét 2017 óta mérjük. A Teljesítményértékelési Munkacsoport két évente végez a munkatársak körében szervezeti kultúra-felmérést és dolgozói elégedettségmérést. A felmérések eredményeiről a munkatársak írásban és szóban is tájékoztatást kapnak, valamint lehetőséget fejlesztési javaslataik megfogalmazására.

A könyvtár *Szervezeti Kultúra Kódexe* 2017-ben készült el a munkatársak körében végzett felmérés értékelése után. A dokumentumban megfogalmaztuk a szervezet tagjai által elfogadott, közösen értelmezett és a mindennapos működés során követett alapértékeket, normarendszert, amelyet a tagok személyiségükkel tovább alakítanak, formálnak. A 2019-es intézményi önértékelés intézkedési elemei között szerepelt a Szervezeti Kultúra Kódex teljes körű felülvizsgálata. A 2020-ban történt módosítás során helyet kapott benne az önértékelés eredményeként hiányolt tudásmegosztás és mentorálás is.

2.3 Belső kommunikáció

A belső kommunikáció hatékonyságának növelése, mint a dolgozók részéről jelentkező igény, több felmérés eredményében is megjelent: a 2015-ös önértékelésben, a 2017. évi szervezeti kultúra felmérésben, valamint a 2019-ben végzett belső kommunikációs felmérésben is. Beavatkozások történtek, intézkedési tervek születtek és valósultak meg a terület fejlesztése érdekében:

- Bevezettük a havi rendszerességű csoportvezetői és munkatársi értekezletet, amelyen 2019-től az intézmény igazgatója is részt vesz, így a munkatársak közvetlenül hozzájuthatnak a szervezetet érintő legfontosabb információkhoz. 2015-től az értekezletekhez tervlapot készí-

tünk, amely ismerteti a tervezett témákat és felelőseiket. Az értekezletet követően 1–2 napon belül a munkatársak e-mailben megkapják az arról készült emlékeztetőt, amely tartalmazza az elhangzottak rövid ismertetését, a döntéseket és a határidős feladatokat. Mindkét dokumentum elérhető a könyvtár belső hálózatán.

- 2016 májusában készült el a könyvtár első *Kommunikációs terve*.
- A heti beosztás és a programok forgatókönyveinek közzétételére elhelyeztünk az étkezőben egy falijúsgot.
- Könyvtárunk az információk kezelésére belső tároló rendszereket/szervereket működtet. A könyvtári belső hálózaton létrehoztunk két mappát: a *Központi Dokumentumtár* mappában tároljuk a könyvtár működését meghatározó, véglegesített dokumentumokat, szabályzatokat, a Fontos anyag mappában helyezük el az éppen folyamatban lévő, még le nem zárt anyagokat. 2016-tól alkalmazzuk a névre szóló üzenődobozt, mely a széttagolt épületben megkönnyíti a személyre szóló dokumentumok szétosztását.
- 2018-tól rendszeresen használjuk a *Google Drive*-ot munkafolyamatok megosztására, dokumentumok párhuzamos szerkesztésére, nyilvántartására, felmérések, kvízek készítésére, valamint ezek ideiglenes tárolására. Ezen tároljuk a munkatársakkal közösen szerkesztendő Rendezvényterv –, Évfordulók –, Partnerlista – és Statisztika táblázatokat, amelyeket a belső partneri felmérések eredményei alapján hoztunk létre.
- A 2019-ben végzett belső kommunikációs felmérés és a 2020-as használói elégedettség- és igényfelmérés eredményeinek tükrében 2021-ben készült el a módosított *Külső és belső kommunikációs terv*.

A minőség szemlélet kialakításának köszönhetően a korábbi évekhez képest sokat javult a folyamat, a rendszerbe épített kommunikációs csatornák igénybevétele többé-kevésbé eléri a célját. A vezetésnek kell elsődlegesen arra ösztönözni a munkatársakat, hogy rendszeresen használják a rendelkezésre álló formális csatornákat a munkavégzésükhöz szükséges információk megszerzésére. Másrészről a kedvelt kommunikációs eszközök használatát érdemes szorgalmazni.

2.4 Munkaszervezés – Tudáshasznosítás – Együttműködés

2016-ban a MIT elkészítette a könyvtári dolgozók Tudástérképét, amelyben rögzítette az egyéni képzettségeket és kompetenciákat. Ezek felmérése rendszeres, utoljára 2020-ban frissítettük és vetettük össze a szervezeti igényekkel, 2022-ben újra szerepel a MIT ütemtervében. Munkatársaink rendszeresen és szívesen fejlesztik szakmai tudásukat, és vesznek részt konferenciákon, továbbképzéseken, szakmai napokon. A vezetés a képzési tervek, az éves beiskolázási tervek és a belső képzési tervek készítésénél figyelembe veszi az egyéni kompetenciákat, az érdeklődést, valamint a stratégiai célok eléréséhez szükséges szaktudást fejlesztő képzési kínálatot. A megszerzett tudást munkatársi értekezletek és belső képzések keretében osztják meg egymással. Negyedévente szervezünk belső képzéseket különböző témakörökben, amelyeket a munkatársak tartanak vagy külső előadó közreműködésével valósítunk meg.

A munkavállalók munkaköri leírásába beépítettük a munkakör ellátásához szükséges egyéni kompetenciákat, az állandó munkacsoportokban résztvevők feladatait és a folyamatgazdai teendőket. A munkaköri leírásokat folyamatosan felülvizsgáljuk és szükség szerint módosítjuk.

Az új dolgozók sikeres munkahelyi integrációjának elősegítésére hatékonyan működő mentori rendszert építettünk ki. Az új munkatárs mentorálásának célja, hogy minél hamarabb átlássa a szervezet működési sajátosságait, megismerje a szervezeti kultúrát, megértse az elvárásokat, megszerezze az önálló munkavégzéshez szükséges rutint. A beilleszkedésben és a feladatok elvégzésében a többi munkatárstól is megkapnak minden segítséget.

A minőségirányítás bevezetésével alakult munkacsoportok hatékonysága rávilágított a csoportmunka közösségépítő és kreativitásösztönző hatására. A Szervezeti Kultúra Kódexbe is bekerült ennek a munkaformának a támogatása: „A szervezeti struktúrában kialakított csoportok mellett állandó munkacsoportok és egy-egy konkrét feladatra alkalmilag szerveződött projektcsoportok működnek, melyek összetétele a megoldandó feladat szerint változik. Mindegyik munkacsoportnak van vezetője, aki összefogja, szervezi és ellenőrzi a csoport munkáját, a tagok pedig megosztóznak a feladatokon, segítik egymást a munkavégzésben.”

Az állandó munkacsoportokon (Minőségirányítási Tanács, Teljesítményértékelési, Folyamatszabályozási, Stratégiai Munkacsoport) kívül minden évben projektcsoportokat is alakítunk. Ilyenek voltak eddig a Költészet napja, OKN, Könyvet házhoz szolgáltatás, Strandkönyvtár, Tájékoztató rendszer fejlesztése, E-learning tevékenységek munkacsoportjai, amelyeknek tagjai önként jelentkeztek a feladatra, illetve munkaterületük miatt folytak bele a tevékenységbe. 2022-től két állandó munkacsoport (Marketing és E-Learning) és egy zöldkönyvtári projektcsoport indult.

A munkatársak bevonása a célok meghatározásába elengedhetetlen a folyamatos fejlesztés szempontjából, hiszen ha már a kezdeteknél is hatással vannak a változásra, sokkal inkább a magukénak érzik és könnyebben mozgósítják saját energiáikat is a célok eléréséhez. Munkatársi körben fogalmaztuk újra jövőképünket, küldetésünket, közösen készítettünk a stratégiai tervhez SWOT analízist, beavatkozási programot.

2.5 Ösztönzési rendszer

A dolgozók munkájának elismerése a motiváltság egyik legfontosabb feltétele. Mivel a könyvtáros szakma egyáltalán nem tartozik az anyagilag elismertek közé, a dolgozók motivációjának fenntartása érdekében nagyon fontos szerepe van az egyéb elismerési formáknak. Az első intézményi önértékelés rámutatott arra, hogy szükség van egy olyan elismerési formára, amellyel a könyvtár tünteti ki saját dolgozóit. A dolgozók egyharmada nem tudta, hogy hogyan ítélik meg a munkáját a könyvtárban. Nem érezték a rendszeres szakmai visszajelzést az elvégzett munkáról, és az erkölcsi elismerést. Kifejezett dolgozói igény mutatkozott egy kívánatos szervezeti kultúrában a rendszeres dolgozói teljesítményértékelésre. Az eredmény alapján készült el 2016-ban az egyéni önértékelés kérdőíve, amely a teljesítmények mellett az egyéni kompetenciákat is felméri. A vezető ekkor dolgozta ki az *„Anyagi és erkölcsi elismerések eljárásrendjét”*, amelynek célja a kiváló munka elismeréseként egy átlátható, a dolgozók részvételét is biztosító, és a javaslatain alapuló elismerési és ösztönzési rendszer megalkotása volt.

Tudatosabbá váltak az ösztönzésre irányuló vezetői gyakorlatok:

- személyre szóló pozitív visszajelzések: havi munkatársi értekezletek alkalmával munkatársi körben, illetve egyénileg írásban és/vagy szóban,
- csapatépítő napok: évente minimum két alkalommal, egy nyári közös kirándulás és egy karácsonyi ajándékozással egybekötött batus lazulás,
- egyéni teljesítményértékelés: évente minimum egy alkalommal személyes beszélgetés a vezetővel az egyéni önértékelés alapján, amely tartalmazza az elvégzett munka, a saját ötletek és innovációk, a publikációk és az elvártakon túli teljesítmények szabad szöveges leírását, valamint az egyéni kompetenciák és teljesítmények önértékelését,
- Hamvas Vándorszerleg díj: évente egy alkalommal a munkatársak szavazatai alapján,
- elismerő oklevél: teljesítmény alapú nyilvános vezetői elismerés a havi munkatársi értekezletek alkalmával,
- tudásmegosztás: a belső képzéseken történő ismeretátadás kollégáktól kollégáknak,
- előterjesztés városi kitüntetésre: évente március 15. alkalmával adja át a polgármester a Tiszaújváros Közművelődéséért Díjat,
- előterjesztés megyei kitüntetésre: évente az Országos Könyvtári Napok alkalmával Pro Bibliotheca díjat ad át a megyei könyvtár vezetője egy könyvtárosnak kiváló, példamutató munkásságáért.

2020-ban a munkatársaknak szervezett tréningen a közösen felállított értékek mentén kidolgoztuk a vándorszerleg-szavazáshoz segítséget jelentő értékelési szempontrendszert, amelyet beépítettünk a frissített *„Anyagi és erkölcsi elismerések eljárásrendje”* című dokumentumba.

Gyakorlattá vált a munkatársak új ötleteinek, javaslatainak bemutatása, megvitatása és továbbgondolása szóban és írásban:

- A havi munkatársi értekezleteken, a részlegcsoportmegbeszélésein, projektmunka keretében mindenki számára adott a lehetőség az innovatív elképzelések és a kreatív ötletek bemutatására.
- Belső képzéseken csoportmunka keretében – a fejlesztendő területekkel kapcsolatos ötletelést kutatómunka előzi meg, amelyeknek

eredményét a munkatársak a belső képzésen megismerik és csoportmunkában kidolgozzák a fejlesztésre vonatkozó javaslatokat.

- Munkatársi ötletek – virtuális gyűjtőláda a belső hálózaton, amely arra szolgál, hogy minden ötlet megmaradjon, mindenki számára hozzáférhető legyen egy helyen. Ebbe kerülhetnek be a belső partneri felmérések nyitott kérdéseire adott építő javaslatok is.

A vezetés a havi munkatársi értekezleteken a megvalósult innováció(k)ról beszámol, a felelős munkatársakat elismeri és jutalmazza.

3. A szervezetfejlesztés (ki)hatásai

A munkatársak bevonása elősegítette:

- a szervezeti célok előtérbe helyezését,
- a csapatszellem erősítését,
- a kreativitás beépülését a mindennapi munkába,
- a közös munka adta sikerélményt,
- az eredményekkel való elégedettséget,
- a fejlesztések népszerűsítésében való szíves közreműködést.

A szervezetfejlesztés útjának egyengetése, az elért eredmények elősegítették a külső elvárásokhoz, változásokhoz való gyorsabb alkalmazkodást, a könyvtárhasználókkal folytatott párbeszéd rendszeressé válását, valamint szükségleteiknek magasabb színvonalon való kielégítését.

3.1 Használói elégedettség- és igényfelmérések, a használók bevonása

Használóink szolgáltatások alakításába való bevonásának egyik legfontosabb eszköze a használói elégedettség- és igényfelmérés, melyet négyévente végzünk teljes körűen. A mérések során a kérdőíves módszert alkalmazzuk, amelyeket minden felmérés előtt felülvizsgálunk, és az előző mérés tapasztalataira alapozva szükség esetén változtatunk a kérdéseken. Az elégedettség mérésén kívül minden alkalommal végzünk igényfelmérést is, nyitott kérdésekben van lehetőség az igények és az egyéb vélemények megfogalmazására.

Ezen kívül évente egy-egy részterületre vonatkozóan célméréseket készítünk. A felmérések eredményeit honlapunkon közzétesszük, melynek formájára 2020-tól a könnyebb érthetőség és átlátha-

tóság érdekében az infografikát is alkalmazzuk.

3.2 Külső kommunikáció

A belső kommunikáció és munkatársi együttműködés hatékonyságának növelése külső kommunikációkra is jótékony hatással volt. A használói felmérésekben rendszeresen tájékozódunk arról, hogy milyen csatornák használatát preferálják leginkább, és ezt szem előtt tartva alkalmazzuk őket. A 2016-os intézményi önértékelés kapcsán fejlesztendő területként határoztuk meg a PR tevékenységet, mind a kommunikációs eszközök bővítése, mind a közölni kívánt információk tartalmának és formai elemeinek megújítása vonatkozásában. Ezen a területen az elmúlt években több fejlesztést is végrehajtottunk:

- Új szolgáltatások, programok bevezetése előtt a helyi sajtóban beharangozó interjúk vagy általunk írt cikkek jelennek meg, amelyek számát igyekszünk tudatosan növelni.
- 2018-ban készült el új, portálszerű honlapunk mobiltelefonra is optimalizált változatban, amelyet a használói visszajelzések alapján folyamatosan fejlesztünk, alakítunk.
- 2018-ban megújítottuk hírlevelünket. A korábbi felület elavult grafikai megoldásait hátrahagyva először létrehoztuk új kiadványunkat, a *Könyvtári Hírmondót*, majd 2019 júniusától *Hamvas Hírmondó* címmel, korszerű, letisztult, lapozgatható, online formában jelentetjük meg havi rendszerességgel. 2020-tól hírlevélküldő programot is használunk, amely megkönnyíti az információk eljuttatását a használókhoz. A használói mérés alapján ez eredményes fejlesztés volt, hiszen 2020-ban a rendezvényekről való értesülés második leggyakrabban használt forrásává a hírlevél vált.
- Youtube csatornánkat 2017 decemberében hoztuk létre, majd 2019-ben kezdtük aktívan használni. A pandémia alatt számos saját fejlesztésű tartalom került fel a csatornára, melyek közül néhány kiemelkedő megtekintési adatokat ért el. A 2020-as használói elégedettségmérés eredményére alapozva vezettük be a Pinterest közösségi oldal használatát, ahol elsősorban a gyermekkönyvtár által készített tartalmakat osztjuk meg. 2021-ben csatlakoztunk a moly.hu oldalhoz is, ahol könyvajánló polcokat hozunk létre.

- 2020-ban egy színes, a céljainkat megfogalmazó, főbb eredményeinket infografika formájában tartalmazó és a szolgáltatásainkat áttekinthető formában megjelenítő *Könyvtárismertető füzetet* készítettünk. A kiadvány honlapunkon is elérhető évről évre frissített adatokkal.
- A köznevelési intézmények számára *Lyukasóra: könyvtári foglalkozásajánló* címmel kiadványt készítettünk, amely rövid összefoglalóval ellátva, korosztályonként kategorizálva, tematizálva tartalmazza a csoportok számára elérhető könyvtári foglalkozásokat. Ezt nyomtatott és elektronikus formában is elküldtük Tiszaújváros és a környező települések intézményeibe.

A rendszeres használói felmérésekben hangsúlyosabbá tettük a kommunikációra vonatkozó elégedettséget és igényeket, a mindennapos szóbeli visszajelzések alapján vagy azonnal beavatkozunk, vagy a hozzá kapcsolt intézkedéseket beépítjük a rövid és középtávú terveinkbe.

3.3 Szolgáltatások tervezése, és fejlesztése

Használóink javaslatait, észrevételeit igyekszünk beépíteni a szolgáltatások alakításába. A munkatársak tervezésbe való bevonásával és a csoportmunka gyakorlattá válásával gyorsabban tudunk reagálni a változó körülményekre. Ennek egyik példája a pandémia idején végrehajtott jelentős fejlesztés az online tartalmak készítésében honlapon, közösségi oldalainkon, youtube csatornáinkon.

A munkatársak támogatása az egyéni kompetenciáik és kreativitásuk kibontakoztatásában olyan innovációs folyamatokat is elindított, amelyekkel biztosíthatjuk a folyamatos szolgáltatásfejlesztést. Ilyen például a tanítás-tanulási folyamat támogatására kidolgozott e-tananyag-sorozat, mellyel célunk olyan élményszerű ismeretanyag összeállítása, amely kiegészíti, más szemszögből mutatja be az iskolai tananyagot.

Az online tartalmak fejlesztése érdekében igyekszünk felkutatni és alkalmazni az ingyenesen hozzáférhető programokat, és képezni önmagunkat.

3.4 Foglalkozások, rendezvények

A munkatársak egyéb szaktudására építve a használók számára foglalkozásokat, klubokat szervezünk és tartunk, ezzel is színesítve programjainkat.

Fejlesztéseinket az eredmények tükrében hajtjuk végre. A programok tervezésénél figyelembe vesszük a használói mérések eredményeit, a megvalósítható javaslatokat ötletbörzéken közösen továbbgondoljuk, amelyből több új rendezvény született már.

Intézményi stratégiánknak is része a könyvtár társadalmi, közösségi szerepvállalásának növelése. E cél megvalósítása érdekében a használói igényeket és a munkatársak egyéni motivációit figyelembe véve évről évre alakítjuk klub jellegű foglalkozásainkat, a hasonló érdeklődésű, különböző korosztályú emberek számára kisközösségeket hozunk létre és működtetünk. A mérési eredmények alapján szükség esetén beavatkozunk, változtatunk egy-egy klub tematikáján vagy megszüntetjük. Az utóbbi évek tendenciája azt mutatja, hogy egyre szélesebb igényt igyekszünk kielégíteni ezen a területen, hiszen kisközösségeink száma folyamatosan nő.

3.5 Partnerkapcsolatok és együttműködések

A minőségbiztosítás bevezetésének első lépései közé tartozott partnereink azonosítása és egy kommunikációs adatbázis létrehozása. A számbavétel fontos információt szolgáltatott partnerkapcsolatainkról. Az évente végzett partneri elégedettség- és igényfelmérések nehézségekbe ütköztek, nyilvánvalóvá vált, hogy külső partnerkapcsolatainkat aktívabbá és előbbé kell tennünk. Az utóbbi években több új együttműködést is megvalósítottunk helyi és országos szervezetekkel, amelyek számát még tovább szeretnénk bővíteni.

Fontos partnereinkkel a nevelési és oktatási intézményekkel 2019-ben hatékonyabbá vált a kommunikáció. A könyvtárba látogató gyerekcsoportok számát a korábbi évekhez képest megsokszoroztuk. A pedagógusokkal való közvetlen kommunikáció elősegítése érdekében létrehoztunk egy pedagógus-hírlevelet, amely az óvodai és iskolai csoportok számára kínált ajánlatokat tartalmazza. 2022-ben pedig tovább erősítve az iskolákkal való együttműködést, bekapcsolódtunk a köznevelési témahetek programjaiba is.

4. Összegzés

A szervezetfejlesztés folyamata a könyvtár megújulásához, hatékonyabb és rugalmasabb működéséhez vezetett. Ebben a folyamatban kulcsszerepe volt a munkatársak bevonásának. A célok, feladatok

közös megbeszélése motiváltabbá tette őket a fejlesztések megvalósításában, növelte elköteleződésüket és felelősségérzetüket. Az intézményi önértékelések, a különböző mérések jó alapot jelentettek a szervezet folyamatos fejlődéséhez, ezáltal hangsúlyosabb lett a csoportmunka, a brainstorming, nagyon sokat fejlődött a belső kommunikáció. Mindezek a szolgáltatások hatékonyságát is befolyásolják.

A szolgáltatások minősége jelentősen függ a munkatársak szakmai tudásától, teljesítményétől, motiváltságától. Az elmúlt években kicserélődött a munkatársi kör, új kompetenciák jelentek meg a szervezetben, s ezekre nagymértékben lehet építeni. A szolgáltatásfejlesztés területén

egyre inkább támaszkodunk a szervezet tagjainak tudására, kreativitására. A munkatársak képzése, a munkakörök alakítása a stratégiai célokkal összhangban történik.

Sokat fejlődtünk, változtunk az elmúlt években, de nem dőlhetünk hátra, a minőségbiztosítás útja egy soha véget nem érő folyamat. A közeljövőben a marketingtevékenységben, a környezeti változásokra való reagálás rendszeresebbé tételében és a folyamatközpontúság területén szeretnénk előre lépni.

Kázmér Ágnes

könyvtárvezető

(Tiszaújvárosi Hamvas Béla Városi Könyvtár)

Tartalomjegyzék

Kérjük, kattintson a linkekkel ellátott címekre!

A Panama-csatornától az Operaház színpadáig: a hidraulika mindenhol ott van	231–234
Beizzította a lakossági 5G-s netjét a Yettel	234–235
Fizetős Twitterben gondolkodik az új tulaj	235
Kibervédelmi Vaskupolát épít Izrael	236
Már az EU-ban is gyógyíthat az MI. Kezdi megtalálni a helyét a klinikai gyakorlatban	237–238
Megkezdődött a felkészülés a robotok támadására	238–239
Megnyílik a Meta-Facebook első fizikai boltja	239
Radikális energiatakarékossági célt tűztek ki a japán technológiai cégek	240
3 milliárd eurót fektet az elektronikus kereskedelembé az IKEA	241
Átláthatóbb Európai Unió kell	241–242
Az egészségügyi mérnök a jövő hiányszakmája	242–243
Durvul a pedagógushiány: megháromszorozódott a képesítés nélküli pedagógusok aránya	243–244
Hiányosságokkal küzdenek az egészséggel foglalkozó alkalmazások	244
Kindle-olvasók alatt is jön az ePub támogatása	245
Kiváltható Európában a Google?	245–246
Mesterséges intelligencia projekteket támogat Franciaország és Németország	246–247
Szigorúbban szabályozná a közösségi médiacégeket Barack Obama	247–248
Szoftverfejlesztők százazrei hagyják el Oroszországot	248–249

A Panama-csatornától az Operaház színpadáig: a hidraulika mindenhol ott van

A hidraulikus technológiákat az élet rengeteg területén használják: alapvetően egy mechanikus megoldásról van szó, amelyet azonban fel lehet vértetni a digitalizáció eszközeivel is.

Nagyon leegyszerűsítve a hidraulika lényege, hogy különféle folyadékokat fog munkára, pontosabban ezeket – például vizet vagy olajat – közvetítő közegként használva továbbítja a befektetett erőt, energiát. Emiatt nem túlzás kijelenteni, hogy évezredes módszerről van szó – már az ókori Mezopotámiában és Egyiptomban is alkalmazták – noha, természetesen, modern formájában körülbelül a 20. század közepe óta ismerjük és használjuk.

Manapság a szakemberek természetesen a hidraulika már ez utóbbi változatával dolgoznak, fejlesztik az olyan megoldásokat, mint például a közelmúltban újraindított Operaház színpadát mozgató hidraulikus berendezés, de említhetnénk jó néhány hazai vízügyi létesítményt is, ahol ezek a kivételes mérnöki teljesítményt jelentő eszközök elképesztő tömegeket mozgatnak meg nap, mint nap. Szerettünk volna többet megtudni a hidraulika erejéről, ezért leültünk beszélgetni *Berkes Norberttel*, a Bosch Rexroth kiemelt projektekkel foglalkozó csapatvezetőjével és *Sas Zoltán* IoT rendszertervező mérnökkel, akik további érdekességeket is elárultak a technológiáról.

A London Eye és a Panama-csatona zsilipjének közös nevezője

„A modernkori hidraulikát az 1950-es évektől datálhatjuk, akkor jelent meg az iparban, illetve a cégünk, a Bosch Rexroth jogelődje is ekkor lépett ki a piacra, innentől kezdve számíthatjuk, hogy a cég hidraulikus

berendezések tervezésével és forgalmazásával foglalkozik” – mondta *Berkes Norbert*. „Hidraulikáról egyébként akkor beszélhetünk, ha egy munkafolyadék által létrehozott erőátalakító mozgásokat valósítunk meg. Ennek két felhasználása van: ipari termelőberendezésekben vagy mobil alkalmazásban, építőipari gépekben, szállító vagy mezőgazdasági járművekben alkalmazzák. Fontos megjegyezni, hogy amikor mi hidraulikáról beszélünk, ott mindig olaj a munkafolyadék – van, amikor hidraulika alatt vízzel működtetett technológiát értenek, de nálunk csak az olaj jön szóba. Ezek a legtöbbször ásványolajok, de a környezetvédelmi szempontok miatt ma már vannak olyan olajok is, amelyek biológiailag lebomlóak.”

A szakember több ismert példát is említett, amelyek egyaránt a Bosch Rexroth hidraulikus berendezései mozgatnak, ilyen például a London Eye, azaz a brit főváros jellegzetes óriáskeréke, vagy a tőzsomszédságában álló Tower Bridge felnyitható hídszerkezete, amelyet szintén a cég hidraulikus megoldásai mozgatnak.

„Említhetném az Eiffel-torony nyugati liftjét is, ha pedig „átevezünk” az amerikai kontinensre, a Panama-csatona hajózsilipjének a mozgatását is a mi hidraulikus megoldásaink teszik lehetővé” – tette hozzá *Berkes Norbert*. „Akárcsak a svájci Szent Gotthard-alagút építéskor használt alagútfúró berendezést. Hazánkban is vannak hasonló nagyszabású projektek, melyekre nagyon büszkék vagyunk, például a március 15-én átadott Operaház színpadának a mozgatása is Bosch Rexroth hidraulikával történik.”

Hogy működik ipari környezetben?

A szakember hangsúlyozta, hogy a hidraulikus megoldásokat főleg ipari környezetben használják még, széles körben: szerszámgépekben, présgépekben – például az autóiparban, a karosszériagyártók is hidraulikus technológiát vetnek be a lemezek megmunkálására.

„Két alapvető változata van: amikor lineáris mozgást szeretnénk megvalósítani, ilyen egy prégép, vagy egy zsilipkapu nyitása, vagy ha forgómozgásra volna szükség, mint egy óriáskerék hajtásánál vagy egy alagútfúró berendezésnél” – tette hozzá *Berkes Norbert*.

A technológia nagy előnye az úgynevezett teljesítménysűrűség, ami óriási erő kifejtését teszi lehetővé, anélkül, hogy óriási eszközöket kellene beépíteni a rendszerbe, ugyanis a nyomás és a felület függvényében akár egészen szélsőséges erőhatásokat is el lehet érni hidraulika segítségével – ráadásul mindezt szabályozható, kontrollálható formában.

„Magyarországon a legfontosabb hidraulikus berendezések a vízügyi létesítményekben, vízerőművekben, hajószilipekben, duzzasztóművekben találhatóak” – tette hozzá *Berkes Norbert*. „A hidraulikát ezeken a helyeken a turbinák szabályozásához, vagy a zsilipkapuk mozgatásához használják, de van az országban a Tower Bridge-hez hasonló billenőhíd, ott is alkalmazzák. A technológiának árvízvédelmi szempontból kulcsfontosságú szerepe van, de használják energiatermelési feladatok ellátására és a hajóközlekedés sem működhetne nélküle. Ezen a ponton fontos rámutatni, hogy a hasonló berendezéseknél mindig hosszú távú működtetésről van szó, hiszen a hasonló létesítményeknek több évtizedes életciklusa van, ezért megbízható, robusztus kialakítású egységeket kell tervezni, mert alapkövetelmény, hogy ilyen hosszú időn át problémamentesen működjenek.”

Fejlesztési, a biztonságot szem előtt tartva

A hatékonyság mellett a biztonság is kulcsfontosságú, az olyan rendszereknél is, ahol nem vízügyi műtárgyról vagy más, szigorúan kontrollált ipari környezetről van szó.

„Mindenhon igaz, hogy a biztonság az első, de színházi környezetben kiemelten fontos” – mutatott rá *Berkes Norbert*. „Az ipari környezetben ugyanis a munkavédelmi protokollokkal is lehet védekezni az esetleges balesetek ellen, a színpadnak viszont éppen az a lényege, hogy a színész rajta áll és a nézőknek látniuk kell, miközben a színpad mozog, forog vagy épp emelkedik. Ezért kiemelten fontosak a magasszintű biztonságtechnikai elvárások, amiknek meg kell tudni felelni és mi meg is felelünk.

Fenntartható technológia

Napjainkban egyre fontosabbá válik a fenntarthatóság és az energiahatékonyság, a jó hír, hogy a hidraulikus technológiáknál ez a lehetőség sokszor adott, sőt, a Bosch Rexroth szakemberei mindezt szem előtt tartva már azelőtt elkezdtek ilyen rendszereket tervezni, hogy a fenntarthatóság, mint hívószó előkerült volna.

„A hidraulikus energiához természetesen áramra van szükség, ami jöhet megújuló forrásokból is” – mondta *Berkes Norbert*. „Ha pedig erről van szó, meg kell említenünk a szélerőműveket is, mivel ott is használnak Bosch Rexroth hidraulikát a lapát-szögek állítására vagy a szélkerék szélirányba állítására. Visszatérve az energiahatékonyságra, mi mindig úgy tervezzük meg a rendszereket, hogy azok hatékonyak legyenek, de – alkalmazástól függően – az energiavisszatáplálás lehetőségét is képesek vagyunk megteremteni. Egy cementgyárnak például terveztünk egy úgynevezett vagonbuktató berendezést. Ez arra szolgál, hogy a vagon ne markolóval kelljen kipakolni, hanem egyszerűen felemelik és kiborítják a tartalmát egy silóba. Amikor viszont a billenőszerkezet visszaáll alapállapotba, akkor a vagon súlyát arra használjuk, hogy ezt az energiát visszatápláljuk a rendszerbe. A mobil hidraulikáknál pedig említhetnénk például a hulladékgyűjtő járműveket, amelyek sajátossága, hogy elindulnak, majd lefékeznek, majd újra elindulnak, és így tovább – ezeknél a fékenergiát hidraulika segítségével tudjuk visszatáplálni.”

Hidraulika és az Ipar 4.0

A fenntarthatóság mellett az Ipar 4.0 napjaink egyik gyakori kulcsszava, amelynek lényege, hogy a digitalizáció, a digitális eszközök segítségével tegyenek hatékonyabbá bizonyos ipari folyamatokat. Itt a fontos kérdés, hogy egy alapvetően fizikai, azaz analóg technológiát hogyan lehet „felturbózni” a digitalizáció eszközeivel.

„Kettéválasztanám a kérdést, vannak ugyanis a már meglévő rendszerek, amiket okos megoldásokkal látunk el, ez az úgynevezett retrofitting, **erre is van a Bosch Rexrothnak megoldása**” – magyarázta *Sas Zoltán*. „A másik eset, amikor új rendszereket tervezünk, ezeknél már eleve betervezzük azokat a komponenseket, amelyek képesek az

A Magyar Állami Operaház színpalái mögött is Bosch Rexroth technika dolgozik (Fotó: Ligeti Edina)

A svájci Szent Gotthard-alagút fűtőgépeit Rexroth hidraulika hajtja

adatok gyűjtésére, továbbítására és feldolgozására. Az első esetben a vezérlést „okosíthatjuk”, ami lehet kézi vezérlés is. Beépíthetünk PLC-nek nevezett logikai vezérlőket, és a bennük levő kommunikációs protokollokat lehet „összeházasítani” a végfelhasználók által használt platformokkal. Ilyenkor a PLC-k adatokat gyűjtenek különféle szenzoroktól, figyelmeztetésekről, hibajelzésekről vagy a rendszer állapotáról. Ezeket mind ki tudjuk gyűjteni, tárolni és különféle alkalmazásokban felhasználni. Így olyan hibrid rendszerek jöhetnek létre, ahol visszánézhetőek az adatok vagy azonnal elérhetőek a vészjelzések – például egy külső szondarendszer tud jelezni, a vízszint állapotáról, ez főleg a vízügyi projektek-nél rendkívül fontos. Az adatgyűjtés óriási segítséget jelent, mivel így látni lehet, hogy bizonyos események milyen korrelációban állnak egymással és ezek alapján lehet optimalizálni a működtetést.”

Adatgyűjtő és -vizualizáló megoldások segítik, hogy tervezhetővé váljanak karbantartási munkák egy-egy gép esetében.

„Van is erre egy jól kitalált szlogenünk: mi ma akarjuk tudni, hogy mi fog történni holnap” – tette hozzá *Berkes Norbert*. „Az adatokat, amiket gyűjtünk ugyanis megfelelően kell tudni felhasználni, értékelni – ebbe akár a mesterséges intelligencia is becsatlakozhat. Mindig az a nagy kérdés, hogy mihez kezdünk az adatokkal – mi arra törekszünk, hogy biztosítani tudjuk az eszközök rendelkezésre állását és előrejelzéseket tudunk adni a működésről, ezzel ugyanis nagyobb kárt is meg lehet előzni, de azt is, hogy a gépek meghibásodás miatti termelés kiesését minimalizáljuk, mivel a megfelelő előrejelzések alapján időben be lehet avatkozni, ha szükség van rá.”

„A megelőzés a kulcs, amivel tervezhetővé válik az üzemeltetés” – mutatott rá *Sas Zoltán*. „Norbi jól mondta, a hosszú távú adatgyűjtéssel a típushibákat jól lehet előre jelezni, a folyamatosan növekvő adatállomány pedig a tervezéshez nyújt nélkülözhetetlen segítséget. Ez egy előre mutató körfolyamatot eredményez, aminek óriási ereje, hogy növeli a termékeink megbízhatóságát. Ráadásul lehetőséget kapunk a távoli monitoringra, diagnosztikára, így akár telefonon is tudunk tanácsot adni, vagy akár teljes szerviznapokat megspórolni, ami mindenkinek könnyebbséget jelent, a költségeket és a hatékonyságot tekintve. Azért is fontos ez, mert sokszor egyedi gyártású, speciális alkatrészeket használunk, ilyenkor pedig nem lehet csak simán lekapni egy cserealkatrészt a polcra, ha valami meghibásodik. Ha viszont előre látjuk, hogy mire lehet számítani, sokkal tervezhetőbbé válnak a folyamatok és kevesebb a leállás, kiesés, biztonságosabb az üzemeltetés.”

„Ez megint csak kulcsfontosságú, hiszen az állásidő minimalizálása, a termelékenység fokozása hatalmas előnyt és akár konkrétan pénzt jelent a partnereinknek” – hangsúlyozta *Berkes Norbert*. „A másik nagyon lényeges tényező, hogy ha a rendszeremről vannak információim, akkor fontos, hogy azt bárhol is el tudjam érni. Ma már egy közep-kategóriás autónál is lehetséges a telefonon figyelni a guminyomást, az olaj élettartamát és

hasonló tényezőket. A digitalizáció tehát már a hétköznapi életben nélkülözhetetlen, hiszen telefonnal fizetünk, azon foglalunk szállást és még sorolhatnám. Az iparban a digitalizációnak ezek az eszközei épp most terjednek el és válnak hétköznapi gyakorlattá.”

„Az analóg rendszerek digitalizációjában, az említett retrofittingben nagy segítség, hogy a Bosch Rexroth termékpalettájában már megtalálhatóak azok a technológiai megoldások, amelyek szükségesek hozzá, hogy „beszélgessünk” a betervezett eszközökkel” – tette hozzá Sas Zoltán. „Azaz, minden elem

adott nálunk, hogy a partnereink igényeinek megfelelő rendszereket tudjunk építeni. A Bosch Rexroth szakértelme jelenti a hozzáadott értéket, hogy a szakértőink pontosan tudják, hogyan kell ezeket az építőköveket megfelelően összeilleszteni.”

A tartalom a Bosch Rexroth Kft. megbízásából, a HVG BrandLab produkciójában készült. A cikk létrehozásában a HVG hetilap és a hvg.hu szerkesztősége nem vett részt.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.hvg.hu

Beizzította a lakossági 5G-s netjét a Yettel

Az első időszakban egy évig ingyen lehet használni, de kiszállni költséges lesz.

Tempósan igyekszik felzárkózni az otthoni szolgáltatásokban a Yettel. A tavaly ősszel bevezetett 4G-re épülő OtthonNet után Magyarországon elsőként indít 5G-s otthoni internetszolgáltatást lakossági ügyfeleknek. A sebességre sem lehet panasz: akár 1000 Mbit/s-os letöltési sebesség is elérhető vele 5G hálózati lefedettséggel rendelkező területen (a Yettel hangsúlyozza, hogy megfelelő vételi adottságok is kellene). A sebesség eléréséhez szükség van megfelelő modemre (a szolgáltató a ZTE MC7010 típusú kültéri modemet említi), amelyhez CAT6-os UTP kábellel kell csatlakoztatni olyan eszközt, amiben 2.5 GbE hálózati csatlakozó van.

Az OtthonNet Pro korlátlan adatforgalmat kínál, és az optikai vezetékes megoldásokra jellemző sávszélessége miatt ideális választás azoknak, akik több eszköz egyidejű használata mellett szeretné-

nek otthonra is gyors internetet, írja a szolgáltató az új csomagról kiadott közleményében.

Az 5G-s csomag mellett a Yettel frissítette a szintén korlátlan adatforgalmat kínáló OtthonNet csomagját is. A 4G-s csomag 150 Mbit/s becsült maximális letöltési sebességet nyújt, elérhetősége pedig az induláshoz képest sokat javult a folyamatos hálózatmodernizációnak köszönhetően. Az is újdonság, hogy a szolgáltatáshoz szükséges modemet bérleti konstrukcióban adják az ügyfeleknek (korábban ezeket meg kellett vásárolni).

Ahol az előfizetés, ott a net

Az OtthonNet Pro, akárcsak elődje, azon a helyszínen (lakcímen) vehető igénybe, amelyre a szerződés szól. Ahol a két nagyobb csomag nem érhető el, ott az OtthonNet Lite-ot ajánlja a szolgáltató 500–500 gigabájtos nappali és éjszakai adatkerettel, 150 Mbit/s-os maximális letöltési sebességgel. A csomagokra a Yettel dinamikus árszabást alkalmaz a telepítés helyi adottságai függvényében. Az árak 4-9 ezer forint között változnak, az első hat hónap ingyenes, sőt a Pro csomagnál most 12 hónapig lehet garázdálkodni. A kiszállás viszont költséges, aki visszamondja az ingyenes időszak alatt a szolgáltatást, annak 30 ezer forint leszerelési díjat kell fizetni, amennyiben az ügyfél az eszközt is a Yetteltől bérlte.

Az 5G-s mobilnet egyelőre csak erősen korlátozott számú bázisállomás körzetében lesz elérhető, de a lefedettséget folyamatosan bővítik. Megnéztünk a Yettel címkeresőjében néhány véletlenszerű címet. Eszerint egyelőre a XII. kerületben (irányítószám 1124) legfeljebb az OtthonNet Lite vehető igénybe 8000 forintért, ahogy az első kerület (irányítószám: 1012) egy részén is – természetesen mindkét esetben az első 6 hónap ingyenes –, de már pár utcával feljebb, a vár területén dübörög az 5G és az OtthonNet Pro egy év ingyenességgel.

A VI. (irányítószám: 1061) és a VII. kerületben (irányítószám: 1074) OtthonNet-ajánlatot dobott a kereső, mindkét helyen havi ötezerért, szintén fél év ingyenességgel. Még megnéztünk volna néhány vidéki várost is, de a sokadik próbálkozásra a szolgáltató interaktív oldala váratlan hibára hivatkozva megtagadta az együttműködést.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

Fizetős Twitterben gondolkodik az új tulaj

Elon Musk természetesen Twitteren állt elő ötletével, miszerint bizonyos csoportoknak "csekély" mértékű díjat kellene fizetniük a közösségi hálózat használatáért.

Még szinte el sem kezdődött a [Twitter felvásárlásának](#) hivatalos folyamata, de a közösségi hálózattal mintegy 44 milliárd dollárt adó *Elon Musk* máris ontja magából a forradalmi ötleteket. A Tesla-részvények szárnyalásának köszönhetően a világ leggazdagabb emberévé váló technológiai megmondóember nem az óvatosságáról híres, így azon sem lehet csodálkozni, hogy legutóbbi bejegyzése egy nagyon kényes témát, a platform ingyenességét feszegeti.

A fentiek alapján az újdonsült tulajdonos ugyan megtartaná az ingyenességet az átlagemberek számára, ám az üzleti és kormányzati háttérű fiókoknál egy „csekély” díj bevezetésétől egyáltalán nem ódzkodna. Musk mindezt abból vezette le, hogy a szabadkőművesek ott követték el a hibát, hogy ingyen adták kőfaragó szolgáltatásukat. (Jelentsen ez bármit is.)

A friss Twitter-főnöknek amúgy nem is ez volt az első megnyilvánulása fizetős témában. Még ápri-

lisban szintén egy twitteres üzenetben javasolta, hogy az egyelőre kísérleti fázisban lévő [Twitter Blue](#)-ra előfizető felhasználók mindegyike kapja meg a hálózat hitelesítő pecsétjét. Igaz, ezt a tweetet nem sokkal később törölte.

Radikális megközelítés

Amennyiben a fentieket tényleg komolyan gondolta Musk, akkor az jelentős fordulatot jelenthet a Twitter üzletmenetében. Hasonlóan a Facebookhoz és más közösségi hálózatokhoz, a mikroblogszolgáltatónál is az volt eddig a mondas, hogy a normál használatért semmiféle díjat nem kell fizetnie senkinek, a bevételeket pedig a reklámok és egyéb szolgáltatások hozzák.

Musk mindenesetre most már nem a partvonalról kiabál be, és azt a cég felvásárlásának bejelentésekor is világossá tette, hogy komoly változásokat tervez a platformon. Ennek keretében a szólásszabadságot igyekszik majd megtenni a Twitter legfontosabb elemének, de új funkciók bevezetéséről is beszélt, a rendszer működését biztosító algoritmusokat pedig nyílt forráskódúvá kívánja tenni „a bizalom növelése érdekében”. *Musk* beígérte a közösségi platformok üzemeltetőinek (és felhasználóinak) életét általában megkeserítő spambotok likvidálását is.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

Kibervédelmi Vaskupolát épít Izrael

Új szabályokra van szükség, mert túl sok a kibertámadás, és egyre jobban veszélyezteti a kritikus infrastruktúrák zavartalan működését.

Izrael újírja a vállalatokra vonatkozó kibervédelmi szabályokat, írta a [Reuters](#). Az izraeli hírközlési minisztérium és a Nemzeti Kiberügyi Igazgatóság (Israel National Cyber Directorate – INCD) bejelentése szerint a vállalatoknak kötelezően alkalmazandó egységes szabványoknak kell megfelelniük a kibervédelem területén.

A szervezeteknek pontos terveket kell készíteniük arról, hogyan védik meg kommunikációs hálózataikat. Minden ilyen tervnek kell tartalmaznia egy monitoringra és egy ellenőrzési mechanizmusokra vonatkozó részt, hogy az adott szervezetnek naprakész képe legyen a kibervédelméről. Mindezt azonban úgy kell megoldani, hogy közben a magánélet védelme is biztosított legyen.

Az izraeli hírközlési miniszter, *Yoaz Hendel* a tervet a legendás izraeli légvédelmi rendszerhez, a Vaskupolához hasonlította. A miniszter szerint az egységes védelmi szabványok bevezetése csökkenti a kibertámadásokkal járó kockázatokat. *Hendel* szerint az ország informatikai és kommunikációs infrastruktúráját évente több ezer támadás éri.

A digitalizáció kellemetlen mellékhatása

Mint a miniszter kifejtette, azért van szükség az összehangoltabb védekezésre, mert a digitalizáció fokozódásával párhuzamosan a kiberkockázatok is nőnek. A kommunikációs hálózatok egyre vonzóbb célpontokká válnak az ellenséges elemek számára. A szolgáltatások akadozása, leállása vagy a digitálisan tárolt információk kiszivárgása egyaránt komoly veszélyeket hordoz.

A Check Point statisztikái mutatják, hogy a miniszter nem a levegőbe beszélt. 2022 első három hónapjában éves összevetésben 137 százalékkal nőtt meg az izraeli vállalatok ellene indított támadások száma. Ez számszerűen azt jelenti, hogy a szakembereknek hetente átlagosan közel 1500 támadási kísérletet/incidentet kell kezelniük.

Az INCD főigazgatója, *Gaby Portnoy* szerint az izraeli távközlési cégek kibervédelme alpból is nagyon jó, de az új szabályozás, főleg a magasabb szintű felügyelet miatt, előrelépést jelent. A támadások számának erőteljes növekedését egyébként ő is megerősítette a sajtónak: az elmúlt hónapban ugrásszerűen megsaporodtak azoknak a kísérletek, melyek izraeli weboldalakat próbáltak lebénítani. A főigazgató szerint a támadások jelentős része mögött iráni hekkerek állhattak. Emellett beszámolt egy olyan támadásról is, amely a múlt hónapban a távközlési szolgáltatókon keresztül indult egy olyan szolgáltatásmegtagadási (DoS) támadás, amelynek célja a kormányzati oldalak leállítására volt, de végül kudarcot vallott.

Válogatta: *Fonyó Istvánné*

Forrás: www.bitport.hu

Már az EU-ban is gyógyíthat az MI. Kezdi megtalálni a helyét a klinikai gyakorlatban

Sikerült finomítani az algoritmusokat, így már alkalmas bizonyos kockázatok valós idejű előrejelzésére és riasztásra.

A sürgősségi betegellátás egyik nagy kihívása, hogy kiszűrje azokat a betegeket, melyeknél magas a halálos szepszis, a közelgő szívroham vagy sztrók kockázata. Ezek ugyanis sok esetben kevéssé előrejelezhetők, és gyakran halálos kimenetűek, írja a *The Wall Street Journal*. A lap szerint azonban már vannak olyan mesterséges intelligencia (MI) algoritmusok, melyek valódi és megbízható segítséget adnak az orvosoknak.

Ezek a rendszerek nem diagnosztizálnak, inkább valószínűsítenek. Abban segítenek, hogy felhívják a figyelmet azokra a nem szembeötlő apró jelekre, melyek a különböző komplikációkat valószínűsítik. Egy sürgősségi osztályon ugyanis nagy a pörgés, gyors (ezáltal szükségszerűen erősen korlátozott információkon alapuló) döntésekre van szükség. A WSJ cikke szerint ez most az MI egyik legígéretesebb alkalmazási területe a gyógyászatban.

Bizonyítottan csökkentette a mortalitást

Amerikában minden harmadik kórházi halálesetet szepszis okoz. A legtöbb esetben a komplikációk olyan váratlanul lépnek fel, hogy mire az orvoscsapat beavatkozhatna, a beteg menthetetlen. Emiatt a probléma kezelésére több MI-fejlesztés is indult.

A Duke Egyetem kórházához tartozó egészségügyi innovációs intézet fejlesztette ki a Sepsis Watch rendszert, amely az egyetemi kórház sürgősségi osztályán monitorozza a betegeket. A rendszer ötpercenként elemez minden páciensről 86 para-

métert, ami alapján kalkulál egy kockázati pontszámot. Ha ez a pontszám átlép egy határértéket, riasztja az ápoló személyzetet.

A Kaiser Permanente nevű egészségügyi ellátó hálózat szintén saját fejlesztésű rendszert használ 21 kórházában. Az Advanced Alert Monitor többek között a laboratóriumi vizsgálati eredményei, társbetegségek és egyéb tényezők alapján képes előre jelzi, hogy a betegeknek szükségük lesz-e intenzív ellátásra 12 órán belül. A rendszer állítólag hatékonynak bizonyult. Legfőbb eredménye az volt, hogy csökkentette a kórházi mortalitást. De kevesebb beteget kellett áthelyezni az intenzív osztályra, és általában is csökkentette a beteg kórházi ellátásának hosszát.

Hasonló eredményekről számolt be a HCA Healthcare kórházlánc is, amely szintén saját fejlesztésű rendszert használ. A Spot nevű MI az eddigi visszamérések alapján hat órával korábban és pontosabban észleli a szepszis tüneteit, mint az orvosok. A korai felismerés és kezelés közel 30 százalékkal csökkentette a szepszis mortalitását a hálózat 160 kórházában.

Alapelvárás a tökéletesség

Valamiért a géppel, az MI-vel szembeni elvárás a tévedhetetlenség. Ettől azonban még távol vagyunk. A WSJ-nek nyilatkozó kutatók szerint több oka lehet, hogy az MI helytelen, hibás válaszokat ad. Ilyen volt például a Covid-19 megjelenése. Sok szepszis-előrejelző algoritmust becsapott ugyanis, hogy a bakteriális szepszis és az új kórokozó hasonló tüneteket okozott. A Michigani Egyetem emiatt ideiglenesen le is állította az MI-alapú rendszerét.

Nagyon sok múlik a tanulási mintán. Még az is számíthat, mondta egy kutató, hogy a prediktív modellek többségét a fehér populációk adataival képzik. Ezeket a hibákat-hiányosságokat átképzéssel vagy újratervezéssel, átfogóbb adatkészletek vagy speciális algoritmusok használatával lehet és kell orvosolni.

Ez egyre fontosabb, ugyanis a lassú áttörés már megkezdődött – a szabályzás terén is. Mint Arwee Ng MI-kutató a [blogjában](#) felhívja a figyelmet, áprilisban kiadták az első, klinikai alkalmazáshoz szükséges európai uniós tanúsítványt egy MI-alapú alkalmazásnak. A litván Oxipit által fejlesztett [ChestLink](#) mellkasi röntgenfelvételeket vizsgál, és automatikusan jelentést ír azokról, akiknek nincs felismerhető betegsége.

Mint Ng írja, az automatizálást lehetővé tevő eszközök egyre fontosabbak az egészségügy-

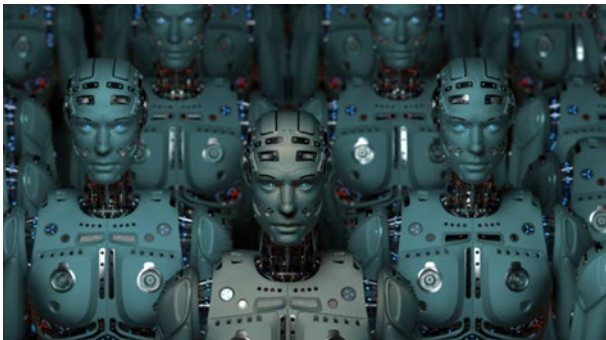
ben, mert a Covid-19 egyértelműen rávilágított arra, hogy az egészségügy világszerte tragikusan alulfinanszírozott. Számos ország demográfiai szakadékkal néz szembe, a fiatalok aránya meredeken csökken. Ng szerint ezért nagyon is valószínű, hogy az MI fontos szerepet fog játszani az öregedő népesség ellátásában.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

Megkezdődött a felkészülés a robotok támadására

Két lousanne-i egyetem létrehozott egy adatbázist, amiből látható, hogy aktuálisan milyen mértékben veszélyeztet a robotizáció egy adott szakmát, és melyek a menekülőutak.

Svájci kutatók létrehoztak egy remek [online indexet](#), amiből megtudhatjuk, hogy egy foglalkozást mennyire veszélyeztet a robotizáció, és milyen szakmák felé lehet a legkisebb energiabefektetéssel menekülni.

A közel ezer szakmát tartalmazó adatbázisban sok meglepetés nincs mondjuk egy kb. [hét éve kiadott kutatáshoz](#) képest. A legnagyobb valószínűséggel a fizikai munka automatizálható (ipar, karbantartás, építőipar, bányászat stb.), míg a legkevésbé valószínű, hogy a fizikusok munkáját automatizálják.

A Lausanne-i Egyetem (Université de Lausanne – UNIL) és a Lausanne-i Műszaki Egyetem (École Polytechnique Fédérale de Lausanne – EPFL) kutatói az automatizálás lehetséges társadalmi hatásait vizsgálták. Ehhez készült az index, melynek módszertana a tudósok szerint sokféleképpen hasznosítható. Segíthet a munkaerőpiacról kiszorulóknak lehetséges karrierútjainak feltérképezésében.

Segítségével a kormányzat pontosabban tudná mérni a lakosság munkanélküliségi kockázatát, és a változásoknak megfelelően alakíthatná az oktatáspolitikát. De még a robotikai vállalatok számára sem lenne haszontalan, hiszen segíthetné őket a piaci igények jobb megértésében.

Az indexhez egy hivatalos nyilvános szakmalistát használtak, amely közel ezer munkakör leírását tartalmazza a szükséges ismeretekkel, készségekkel, képességekkel. Végigmentek a listán, és minden szakmánál megvizsgálták annak valószínűségét, hogy az adott feladat elvégzéséhez szükséges tudáskészlet milyen mértékben automatizálható. Ehhez az Európai Bizottság és a piaci szereplőket tömörítő eu-Robotics közös szervezetének, a [SPARC-nak](#) a roadmapjét vették alapul. De azt is figyelembe vették, hogy az EU jelenlegi technológiai szintjén mekkora a valószínűsége, hogy a mesterséges intelligencia vagy egy fizikai robot átvehet egy munkát. Itt lényegében [EU-s dokumentumok alapján](#) (PDF) azt vizsgálták, hogy a szükséges technológiák mennyire állnak közel a megvalósításhoz.

Több, mint egyedi para

A kutatók nem azt akarták megmutatni, hogy kik vannak veszélyben. Olyan rendszerben gondolkodtak, amely segít az ellenállóbb karrierutak választásában. Ezért az automatizálási kockázati index (Automation Risk Index – ARI) mellett kidolgoztak

egy rugalmassági indexet (Resilience Index – RI) is. Az ARI-ból kiolvasható, hogy kinek a munkáját mekkora valószínűséggel veheti át az MI, utóbbi viszont azt mutatja meg, hogy milyen viszonyban van az automatizációs kockázat és az esetleges átképzés erőforrásigénye.

Ez utóbbi bőven szolgáltathat adatokat kormányzati munkaerőpiaci, oktatáspolitikai és átképzési stratégiához, ugyanis megmutatja, mely foglalkozásokból merre érdemes elmozdulni. Az adatbázisban minden foglalkozáshoz három alternatív karrierút tartozik.

Az ARI értékek 0,43 (alacsony kockázat) és 0,78 (magas kockázat) között mozognak. Egy riportter ARI értéke 0,58, de még mindig alacsonyabb, mint a programozóké (0,59), viszont magasabb,

mint a rendszergazdáké (0,57). Magas kockázatúnak minősülnek az iparban, a bányászatban vagy a szolgáltatási ágazatban végzett betanított munkák (0,70 közelében). A legkevésbé az orvosoknak és az egészségügyi szolgáltatásokban dolgozóknak kell félniük (0,50 alatti értékek).

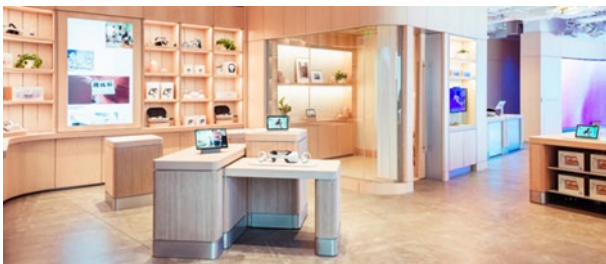
Ilyen mutatókat évek óta készítenek, ám a svájci csapat a rugalmassági index, az RI révén egy fontos új dimenziót ad a problémának. Az RI ugyanis megmutatja azt is, hogy az egyes munkakörkhöz szükséges ismeretek, készségek, képességek birtokában milyen irányba érdemes elmozdulni, hol van a legnagyobb esély új szakmára lelni.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

Megnyílik a Meta-Facebook első fizikai boltja

Az első Meta-boltban május 9-étől lehet majd személyesen is megvásárolni a Meta Reality Labs eszközeit.

A Facebook tulajdonosa, a Meta Platforms tegnap betekintést engedett első fizikai kiskereskedelmi üzletébe, amelyet a tervek szerint május 9-én nyitna meg a nagyközönség előtt a Meta Reality Labs központjában, a kaliforniai Burlingame-ben. Az új boltot a beszámolók szerint a padlótól a plafonig érő kijelzőkkel szerelték fel, amelyeken a virtuális valóság bemutatását és a videohívásokra szolgáló eszközök tesztelését végzik majd. Azó egységben a Meta Reality Labs hardvertermékeit fogják értékesíteni, beleértve a **Ray-Ban márkás okosszemüveget**, a Portal videokonferencia-eszközöket vagy az Oculus VR-headseteket.

A Reuters tudósítása alapján a „Meta Store” a több mint 20 évvel ezelőtt indított Apple Store-ok esztétikáját tükrözi, de a hírügynökség ismét fel-

dézi, hogy *Mark Zuckerberg* vezérigazgató szerint még minimum egy évtizedbe telhet, mire megtérülnek a vállalat erőfeszítései a metaverzum felépítésében. Eközben az anyacég-növekedés lassul, és bevételeiben továbbra is szinte teljes mértékben az online hirdetésekre támaszkodik, ennek eredményeként pedig a Meta is kénytelen visszafogni néhány hosszú távú befektetését.

A vállalat a kiterjesztett valósággal is kísérletezik, ami lehetővé tenné a felhasználóknak, hogy fejhallgatók és szemüvegek nélkül is avatarként csatlakozzanak a videokonferenciákhoz. A Meta vállalati eszközökért felelős igazgatója szerint sok termékük még nagyon korai stádiumban van, és egyelőre csak fogyasztói kontextusban van róla szó. Ilyen lenne például az a nemrég beharangozott, neurális interfészre épülő csuklópánt is, amelyet szintén a Ray-Bant is futtató EssilorLuxottica bevonásával terveznek, és amely a gyártó eszközeinek irányítására szolgál majd.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

Radikális energiatakarékosági célt tűztek ki a japán technológiai cégek

Speciális hardverekkel kilenc év alatt 40 százalékkal csökkentenék az adatközpontok energiafogyasztását.

Összeállt hét japán technológiai vállalat, hogy radikálisan csökkentse az adatközpontok energiaigényét. Míg ez egy-másfél évtizede elsősorban gazdasági és másodsorban környezetvédelmi kérdés volt (az adatközpont-üzemeltetés legnagyobb tétele a hardverek meghajtásához és a géptermekek hűtéséhez szükséges elektromos energia), mára megfordult a helyzet. Ezért is kongatta a vészhangot a Greenpeace a kínai adatközpont-fejlesztések kapcsán. Voltak olyan prognózisok, hogy az évtized közepére a globális villamosenergia-fogyasztás ötödét az adatközpontok adják. Szingapúr, ahol sok távol-keleti nagyvállalat épít adatközpontot, már be is jelentette, hogy korlátozni fogja az új adatközpontok építését, elsősorban környezetvédelmi szempontok alapján.

A problémára a megoldások is két oldalról érkeznek. Vannak globális nagyvállalatok, melyek megújuló energiára próbálnak áttérni. A hét japán vállalat viszont a felhasználás csökkentése felől közelít. Olyan energiatakarékos technológiát akarnak kifejleszteni szerverekhez, amivel 2031-re 40 százalékkal lehetne csökkenteni az adatközpontok energiafogyasztását, írta a Nikkei.

Új csipekhez új anyagok kellenek

A hét japán vállalat között van a szigetország két legfontosabb processzorfejlesztője, a Fujitsu és az NEC, valamint a memóriacsipeket gyártó Kioxia. A Kyocera elsősorban az általa fejlesztett kommunikációs modulokkal kap szerepet a közös fejlesztésben.

A Fujitsu célja olyan szerverprocesszorok fejlesztése, amelyek a jelenlegiekhez képest tízszer nagyobb teljesítményre lesznek képesek úgy, hogy közben nem nő az energiaigényük. A NEC feladata lesz, hogy energiatakarékos gyorsítókat fejlesszen a mesterségesintelligencia-algoritmusok és más, nagy számításigényű alkalmazások futtatásához.

Ezekhez az ambíciózus tervekhez új anyagokra is szükség lesz. A konzorciumban ezek kifejlesztése az egyik legnagyobb japán vegyipari vállalat, a Zeon feladata lesz. A vállalat úgy került képbe, hogy régebb óta kísérletezik nagy elektromos vezetőképességű szén nanocsövekkel, amelyeket az NRAM-nak (Nano-RAM) nevezett memóriatípusokban használnak is. Az NRAM már eleve úgy készült, hogy a hagyományos DRAM-hoz hasonló sebességet kevesebb energia felhasználásával is tudja biztosítani.

A Kyocera feladata azoknak a moduloknak a kifejlesztése, amelyeken keresztül a szerverek kapcsolódhatnak a külső száloptikai kommunikációhoz. A vállalat egyfajta optoelektronikai integrációs eszközön dolgozik (mint a Nikkei írja, ezen a területen Japán vezető szerepet tölt be). A konzorcium tagja az AIO Core, a Fujitsu Optical Components és a Kioxia is.

A fejlesztések lezárásának céldátuma 2028.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

3 milliárd eurót fektet az elektronikus kereskedelembé az IKEA

A bútorgyártó átszervezi a logisztikai rendszerét.

Az IKEA főtulajdonosának számító Ingka Csoport bejelentette, hogy 3 milliárd eurót ruház be azért, hogy a logisztikai rendszere megfeleljen az elektronikus kereskedelem kihívásainak. A társaság az összegből 2023-ig új központokat alakít ki és átépíti a meglévő üzleteit azért, hogy azok az internetes kereskedelemben elosztóközpontokként is működjenek, s ne kelljen raktárakat használnia. Erről *Tolga Oncu*, az Ingka Csoport kiskereskedelemért felelős menedzsere *beszélt* a Reuters hírügynökségnek adott interjújában. Az új üzletkialakítás és a szállítási lánc tesztje Londonban és az Egyesült Királyságban fog történni.

Oncu hangsúlyozta, hogy minden négyzetméterület átalakítják és feltette a kérdést, hogy miért kellene raktáracsarnokokat bérelniük az online ülétkhöz, ha az érintett árucikkeket akár a saját áru-

házaikból is elküldhetik a vásárlóiknak. Ez nemcsak gyorsabb, olcsóbb, de kevesebb károsanyag kibocsátással is jár. Az IKEA az elmúlt években kisebb, városközpontokhoz közelebbi üzletekkel, korszerűsített honlappal, saját tervezői alkalmazásokkal és digitális szolgáltatásokkal reagált az elektronikus vásárlással kapcsolatos kihívásokra. Az áruházlánc a koronavírus-járvány idején rekordbevételeket könyvelt el, amely egyértelműen arra volt visszavezethető, hogy az emberek több időt töltöttek az otthonaikban és azokat új bútorokkal rendezték be.

Oncu kiemelte, hogy az orosz-ukrán háború és a számos országban jelentkező magas infláció ellenére a befektetések mellett döntöttek. A borús fogyasztói kilátások dacára úgy látja, hogy az emberek jó ár-érték arányú, megfizethető megoldásokat fognak keresni, amelyek jó minőségűek és funkcionálisak. A menedzser hozzátette, hogy az elmúlt három pénzügyi esztendőben 2,1 milliárd eurót investáltak 32 piacon az új és a meglévő üzleteikbe. A legutóbbi befektetéseikkel a hagyományos „blue-box boltjaikra” összpontosítanak Indiában, Kínában és Romániában, valamint az új áruházakra az Amerikai Egyesült Államokban, Dániában, Indiában, Kanadában, Olaszországban és más államokban.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu

Átláthatóbb Európai Unió kell

A szervezetnek reagálnia kell az elmúlt két évtized technikai fejlődésére. Az EU közigazgatásának nyilvánossága 20 éve lett szabályozva, és míg akkoriban a kommunikáció levelekben, emailen vagy faxon történt, ma már teljesen általános az üzenőprogramok, SMS-ek és a felhőszolgáltatások használata, aminek kiadását a jogszabály régiségéből adódóan nem teszi kötelezővé.

Emily O'Reilly, az Európai Ombudsman együtt dolgozik az európai uniós intézményekkel, ügynökségekkel és szervekkel azért, hogy az európai polgárok javát szolgáló, lehető legmagasabb fokú igazgatási gyakorlatokat ériék el. A szakember 2014.

június 30-án így fogalmazta meg a feladatát: „Céлом támogatni, hogy az uniós intézmények egyre hatékonyabbá, átláthatóbbá és jobban elszámoltathatóvá váljanak az Európai Ombudsman munkája hatásainak és láthatóságának növelése által.”

Emily O'Reilly most elmondta, hogy az európai uniós intézmények még mindig nem nagyon láthatók át, ezért szükség van a területen reformokra és az európai uniós dokumentumokhoz hozzáférést biztosító korszerű jogot sürgetett. Az Európai Ombudsman rámutatott, hogy a kommunikációs eszközök elmúlt két évtizedben megvalósult fejlődése miatt a dokumentumokhoz hozzáférést biztosító szabályokat a folyamathoz kell igazítani.

A szakember szerint a legnagyobb problémát az jelenti, hogy az Európai Parlament és a Tanács 1049/2001/EK rendeletét (2001. május 30.) az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz való nyilvános hozzáféréstől a mai napig nem sikerült maradéktalanul megvalósítani. *Emily O'Reilly* közölte, hogy az évente az irodájához benyújtott beadványok egynegyede az európai uniós dokumentumokhoz való hozzáférések akadályozásával és a hiányzó átláthatósággal kapcsolatos.

Az érintett esetek többségében az európai uniós intézmények kivételes szabályozásokat alkalmaznak vagy halogatják az információk kiadását, így az utóbbiak fontossága veszít a jelentőségéből. Gyakori, hogy a hivatalok a „dokumentum” meghatá-

rozással kapcsolatban is vitákat folytatnak. Jó példa volt erre, amikor az Európai Bizottság nem adta ki az *Ursula von der Leyen* elnök és a Pfizer gyógyszer-cég vezetője, *Albert Bourla* közötti SMS-eket és egyéb anyagokat. Az indoklás az volt, hogy az aktákban nem találhatóak dokumentumok.

Az Európai Ombudsman felhívta a figyelmet arra, hogy az átláthatósági szabályok a digitális kommunikációs eszközökre (azonnali üzenetküldő programok, SMS-ek stb.) is vonatkoznak. Szintén ez a helyzet a felhőkörnyezettel és az arra épülő rendszerekkel. Például ha egy dokumentumot nem az EU intézményeiben tárolnak, hanem egy külső szerveren, akkor mi a helyzet? Mi a teendő az azonnali kommunikációval, és hogyan lehet az ilyesfajta „dokumentumokhoz” értelmezhető költséggel hozzáférést biztosítani?

A régi szabályozás felülvizsgálata már többször megtörtént, de a tagállamok 2008-ban és 2011-ben is blokkolták a megújítását. Ezek tartalmazták volna, hogy a „dokumentum” szót „adatra” cseréljék, és eltörölte volna az „érzékeny információ” fogalmát. Az EU Parlamentje hiába szorgalmazta a módosítást, a tagállamok vezetői mindebbe nem egyeztek bele. A dán elnökség bicskája 2012-ben törött bele a kérdésbe, az álláspontok túl messze voltak egymástól. *Vera Jourova* alelnök tavaly új próbálkozást indított, de az EU Bizottsága nem túl motivált a zárt ajtók mögötti tárgyalások nagyobb nyilvánosságában.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu

Az egészségügyi mérnök a jövő hiányszakmája

Csak a gyógyszeriparban és az orvosi gyártóiparban több mint 120 000 új munkakör jöhet létre, mivel a világvárvány felgyorsítja a mesterséges intelligencia (MI) irányába történő elmozdulást.

A világvárvány felgyorsította a mesterséges intelligencia (MI) adaptálását, valamint az adatvezérelt és digitális munkahelyek elterjedését. Becslések szerint tíz éven belül több mint 120 000 új munkahely jöhet létre azért, hogy a gyógyszer- és az orvos-

technikai iparban a munkakörök fele automatizálható lesz. Mindeközben a biotechnológiai gyártásban már ma is nehézséget okoz a biomérnökök, az automatizálási szakemberek vagy a gyártástechnológiában jártas munkatársak megtalálása. Ennek

ellenére a gyógyszeriparban és orvosi gyártásban működő vállalatoknak alig egyharmada indít átképzési programokat, és az erre szánt összegek jóval alacsonyabbak, mint a technológiai nagyvállalatok, például az Amazon vagy az AT&T esetében, amelyek alkalmazottanként akár 27 000 eurót is költenek erre.

Az Európai Unió innovációs szervezete, az EIT égisze alá tartozó EIT Health összeurópai kezdeményezést indított el, hogy ipari és technológiai nagyvállalatokkal együttműködve új tehetségeket nyerjen meg az egészségügyi ágazatnak, egyúttal felkészítse a szektort a jövő kihívásaira. A földrész vezető egészségügyi innovátorait tömörítő hálózat a WorkInHealth Alapítvány keretei között dolgozik azon, hogy kezelje a következő évtizedben várható munkaerőhiány okozta nehézségeket.

A WorkInHealth Alapítvány célul tűzi ki, hogy egy MI-re épülő platform alkalmazásával találjon megfelelő szakembereket az üresen álló egészségipari pozíciókba, egész Európában. Ennek érdekében a szervezet kétmillió eurónyi támogatást kíván összegyűjteni a technológiai szektor vállalataitól, amelyből új tehetségeket toborzó kampányokat, illetve a meglévő szakemberek átképzését finanszírozná, hogy így is segítsen Európának belépni

a digitális egészségügy korába. A szervezet számít az EIT Health jelenlegi partnerhálózatának tagjaira – amelyek között olyan cégek találhatók, mint a Sanofi vagy az Atos – de az egészségügyi szektoron kívülről is megpróbál szponzorokat bevonni, akár olyan nagyvállalatokat is, mint az Amazon, az Apple és a Microsoft.

A szakképzettség fejlesztése – különösen a digitális készségek és a kutatás-fejlesztés területén – számos nemzeti és EU által támogatott helyreállítási terv központi eleme volt a világjárvány után. A francia kormány előrejelzése szerint 2030-ig 130 000 új munkahely létesül az egészségügyi technológiával foglalkozó start-up és scale-up vállalkozásokban. A WorkInHealth Alapítvány fő céljai az egészségügyi szektor imázsának és hírnevének javítása, az ágazatban indított karrier vonzóbbá tétele, a benne tevékenykedő szervezetek igényeinek pontos felmérése, valamint képzési programok támogatása tapasztalt szakemberek és frissdiplomások számára egyaránt.

Cedric Volanti, a Thermo Fisher Scientific vírusvektorok fejlesztésével foglalkozó európai részlegének alelnöke elmondta: „A biotechnológiai gyártás területén rengeteg az üres pozíció, sok tehetség hiányzik a piacról, és ez fennakadásokat okoz az üzletmenetben. Ez egy fontos kihívás, amire mindenképp választ kell találni. Mindent meg kell tennünk, hogy a következő években ne kerüljünk olyan helyzetbe, hogy hiány alakul ki az egészségügyben dolgozó digitális és adatszakemberekből. Eljött a cselekvés ideje!”

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu

Durvul a pedagógushiány: megháromszorozódott a képesítés nélküli pedagógusok aránya

A matematikát tanítók közül majdnem minden tizedik nem matek szakos tanár. A hátrányos helyzetű régiókban a legagasztabb a helyzet.

Négy év alatt a korábbi szint két-háromszorosára emelkedett az iskolákban az egyes tantárgyakat képesítés nélkül tanítók aránya – idézi az Eötvös Loránd

Kutatási Hálózat (ELKH) Közgazdaságtudományi Intézetének nemrégiben publikált, „A közoktatás indikátorrendszere 2021” című kiadványát a *Népszava*.

Ez azt jelenti, hogy ezek a tanárok úgy tanítanak egy szaktárgyat – például matematikát, fizikát, kémiát –, hogy bár pedagógiai képesítéssel rendelkeznek, de nem abból a tantárgyból, amit azért kell tanítaniuk, mert nincs elég, vagy egyáltalán nincsenek szakos kollégáik.

A kiadvány szerint 2016 után nőtt rendkívüli mértékben a szaktantárgyakat képesítés nélkül tanítók aránya, az általános iskolákban 2020-ban már a természettudományi tárgyakat tanítók 10, a matematikát tanítók 9, az idegen nyelvet tanítók 8, valamint az összes szakos tárgyat oktatók 7 százalékának nem volt szakképesítése a tárgy tanításához.

A legrosszabb helyzetben a községek vannak, a képezett pedagógusok hiánya minden szakos tantárgy esetében meghaladja a 10 százalékot. A kisebb vidéki települések általános iskoláiban

természettudományi tárgyakat tanítókra lenne a legnagyobb szükség, itt 2020-ra már több mint 14 százalékra emelkedett azoknak a tanároknak az aránya, akik szakos képesítés nélkül tanítanak például fizikát, kémiát, biológiát.

Különösen aggasztó a helyzet a hátrányos helyzetű régiókban. Például azokban az általános iskolákban, ahol nagyon magas a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya, az idegen nyelvet tanító tanárok 25 százalékának, a matematikát tanító pedagógusok 23 százalékának, a természettudományi tantárgyakat tanítók 20 százalékának nem volt megfelelő képesítése.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.hvg.hu

Hiányosságokkal küzdenek az egészséggel foglalkozó alkalmazások

A programok többsége a minimális elvárásoknak sem felel meg.

A Mozilla Alapítvány 32 olyan **szoftvert vett** górcső alá, amelyek az egészséggel és a vallással foglalkoznak. Az alkalmazások közül 25 a legalapvetőbb biztonsági és adatvédelmi követelményeket sem teljesítette és az is jelzésértékű, hogy a szervezet csupán két fejlesztést minősített jónak. A szakemberek az eddig tanulmányozott legrosszabb termék kategóriáról beszéltek.

A kutatók **tapasztalatai** alapján a programok veszélyt jelentettek a felhasználói biztonság és a magánszféra szempontjából. Annak ellenére, hogy ezek a szoftverek rendkívül személyes és bizalmas adatokat kezelnek, „rutinszerűen” továbbítanak

információkat harmadik fél számára, engedélyezik a gyenge jelszavak használatát és az arra fogékony személyeknek még célzott reklámokat is mutatnak.

A Privacy Not Included nevű tanulmány elkészítésekor a szakemberek vizsgálták a felhasználói adatok kezelését, a titkosításokat, az információk tovább- vagy eladását, s számos más szempontot. Gyakorlatilag pocsék minősítést kapott a Better Stop nevű alkalmazás, amelynek az öngyilkosságok elkövetését kellene megakadályoznia. A fejlesztőknek továbbított megkeresésre a mai napig nem érkezett válasz. Az emberek magánszféráját egyedül a PTSD Coach és a Wysa nevű mesterséges intelligencia chatbot vette komolyan. *Jen Caltrider*, a tanulmány vezetője kiemelte, hogy a vizsgált megoldások követik, megosztják és felhasználják a felhasználók legintimebb személyes gondolatait és érzéseit, hangulatait, a szellemi állapotra vonatkozó és a biometria adatokat.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu

Kindle-olvasók alatt is jön az ePub támogatása

A megoldás egyelőre nem teljes, viszont ehhez is 15 évre volt szükség.

Az Amazon elektronikus olvasói nem túl gyakran szerepelnek híreinkben, ami annak köszönhető, hogy bár a cég hosszú ideje uralja ezt a piacot, maga a terület nem számít túl nagynak, legalábbis az okostelefonok vagy táblák szegmensével összehasonlítva. Korábban arról írtunk, hogy a vállalat [a saját márkák csapdájába eshet](#), most viszont konkrét változásról írhatunk ezen készülékek kapcsán.

A hivatalos támogatói oldalon közzétett [információk](#) alapján laza 15 év után végre valóban megjelenik az ePub támogatása, legalábbis részleges formában, a Send to Kindle opció esetében ugyanis a listán már felbukkan ezen formátum is, bár erre az év második feléig kell még várunk. A lépés önmagában nyilván még nem jelenti a teljes natív támogatás elérhetővé válását, mindössze arról van szó, hogy az ilyen formátumban elérhető tartalma-

kat egyszerűen továbbíthatjuk saját Kindle-készülékeinkre, ezek ugyanis a továbbítás során automatikus konverzió esnek át, mielőtt olvashatók lesznek az adott kütyün. Könnyen lehet viszont, hogy a cég végre beadta a derekát és meghajol a tények előtt, így idővel a natív támogatás is felbukkanhat majd a család tagjain.

A területet ismerők jól tudják, hogy az Amazon tulajdonképpen az első ilyen megoldások piacra dobása óta tartózkodott az ePub megfelelő támogatásától, ehelyett konzervens módon kitarítottak a saját megoldás mellett, amely a MOBI névre hallgat. Ez gyakorlatilag nem sokban különbözik a nyílt platformtól, viszont az állományok olvashatóvá tétele érdekében minden alkalommal szükség volt a konverzióra, amely nem jelent nehéz feladatot, viszont némileg zavaró lehet azon felhasználóknak, akik hozzászórtak az ePub alkalmazásához – arról nem is beszélve, hogy számos tartalom egyszerűen nem elérhető MOBI-változatban.

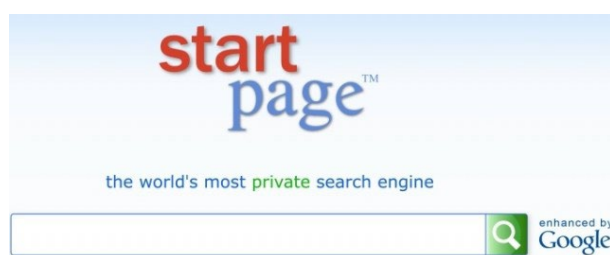
Ahogy említettük, a fenti lépés az év második felétől jelenik majd meg, ezt követhetik a további (esetleges) döntések, a támogatás kiterjesztése.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu

Kiváltható Európában a Google?

Vannak hasznos helyi projektek, de időbe telik, amíg ezekből egy nagy platform lesz.

2016 márciusában [egyesült](#) a Startpage és az Ixquick. A Startpage a Google keresési eredményeit mutatja meg, de anélkül, hogy a webes óriásnak adatokat továbbítana, az Ixquick pedig egy meta-kereső és más szolgáltatók (Yahoo!, Yandex stb.) keresési találatait sorolja fel. A lépés ellenére sem sikerült megerősíteni az európai pozíciókat az internetes piacon. Pedig erre szükség lett volna, már

csak azért is, mert tavaly márciusban **kiderült**, hogy a Google Chrome még a privát böngészés üzemmód alkalmazása esetén is információkat gyűjt a saját eszközeivel a felhasználók internetezéséről.

Astrid Mager szociológus és technikakutató a Google alternatíváit keresi. Az Osztrák Tudományos Akadémia Technológiai Következmény-becsülő Intézetének munkatársa elmondta, hogy a Google a keresést gyakorlatilag átalakítja felhasználói kívánsággá és megpróbálja az embereket termékekkel kiszolgálni. Ez az internetezőknek már fel sem tűnik, mert annyira megszokták. A webes konzern az évek alatt egy olyan üzleti modellt dolgozott ki, amely az adatkereskedelmen alapul és amelynek mechanizmusai a keresésen túl is hatnak. A hirdetések éppúgy a rendszerbe tartoznak, mint a keresőoptimalizálás, és a felhasználók naponta hatalmas adatmennyiséggel töltik meg a szolgáltatást.

Elvileg vannak alternatívák. Az **Open Web Index** nevű projekt egy olyan adatbázist akar létrehozni, amely minden honlapot és online elérhető tartalmat magába foglal. Egy ilyen index felépítése ugyanakkor rendkívül sok erőforrást igényel és állandóan frissíteni is kell, de a gyors kereséshez

elengedhetetlen. A Google mellett csak a Baidu, a Microsoft és a Yandex rendelkezik hasonló megoldással. Mindegyik magántulajdonban lévő cég, amelyek célja a profitmaximalizálás és nem pedig az optimalizálás az állampolgárok érdekeinek a figyelembevételével. Amennyiben egy indexhez az összes kereső hozzáférhetne, akkor létre lehetne hozni eltérő témákra (egészségügyi, IT stb.) hangsúlyt helyező platformokat.

Szintén webes indexen dolgozik a **YaCy**, amely az oldalakat felkereső emberek bevonásával készíti el az adatbázisát, amelyet decentralizáltan a résztvevők számítógépen tárol. Emellett a szakemberek egy nyílt forráskódú beszédasszisztenszt is készítenek. A SUSI.AI a Google Home vagy az Alexa alternatívája lehet. Mind a két projektben a nyílt forráskód és az erőforrásokhoz való szabad hozzáférés van előtérben. A kérdés *Mager* szerint az, hogy az Open Web Index, a YaCy és a SUSI.AI valaha elég nagyok lesznek-e a széles körben való használathoz.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás www.sg.hu

Mesterséges intelligencia projekteket támogat Franciaország és Németország

A cél a klímaváltozás hatásainak felmérése és egy jövőbeli pandémiára való felkészülés.

Franciaország és Németország januárban **jelentette be**, hogy innovatív megoldásokkal 5G-projekteket támogat és erre a célra összesen 17,7 millió eurót szán. Most a német szövetségi gazdasági és klímavédelmi minisztérium (BMWK) közölte, hogy

öt kooperációs programot támogat összesen 17,9 millió euróval a mesterséges intelligencia területén. A projektek keretében új megoldásokat akarnak kifejleszteni a lehetséges járványhelyzetek korai felismerésére és leküzdésére, valamint az ipar ellenálló képességének erősítésére.

Dr. Franziska Brantner a minisztérium parlamenti államtitkára **kifejtette**, hogy a digitális kulcstechnológiákban rejlő teljes potenciált ki kell aknázni azért, hogy a gazdaság átalakulását támogatni lehessen, a német és az európai gazdaság szuverenitását erősíteni lehessen, illetve az eddiginél jobban felkészüljenek a jövőbeli járványokra. Ezért is teszik intenzívebbé az együttműködést Franciaországgal a mesterséges intelligencia területén.

Az Artificial Intelligence Tools for Outbreak Detection and Response (AIOLOS) nevű programban olyan mesterséges intelligencián alapuló modelleket akarnak megalkotni, amelyek jobban felkészítik az emberiséget a jövőbeli epidémiákra vagy pandémiákra. Így felismerhető lesz az új betegségek kitörése, azok lefolyásának és fejlődésének előrejelzése, továbbá meghatározhatóvá válnak a járványok ellenőrzés alá vonásának erőforrásigényei.

A Contrails in the Climate System: from Observation to Impact Modeling and Prediction (CONTRAILS) projekt a légitársaságok klímára gyakorolt hatásának ellenőrzését célzó eszközök kifejlesztését helyezi a középpontba, valamint támogatja a repülési útvonalakkal kapcsolatos jövőbeli kísérleti tesztek optimalizálását. A RenovAlte – Boosting renovation industry with AI a mesterséges intelligencián alapuló szoftverek fejlesztésére összpontosít azért, hogy a lakások és az utak nagy volumenű felújítását optimalizálni lehessen.

A GreenBotAI – frugal and adaptive AI for flexible industrial Robotics program résztvevői intelligens rendszert alkotnak meg az ipari robotok szá-

mára. A megoldással biztosítható lesz a folyamatos gyártás Európában – akár egy járványhelyzet alatt is. Ez erősítheti a kontinens szuverenitását és csökkentheti az európai üzemek környezeti hatásait a robothasználattal kapcsolatos energiafogyasztás akár 50 százalékos mérséklésével.

A GANResilRob – Generative Adversarial Networks and Semantics for Resilient, Flexible Production Robots projekt pedig azt célozza, hogy digitális gyártási rendszerek és feljavított ipari robotok segítségével csökkenteni lehessen az emberi kapcsolatokat a pandémiás krízisek idején, ezáltal mérsékelhetőek legyenek a fertőzésveszélyek. Az elképzelések alapján a távolról irányított feladatmegtanulás és a gyártási folyamatok adott helyzethez való automatikus hozzáigazítása egyaránt hatékony segítséget jelenthet.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu

Szigorúbban szabályozná a közösségi médiacégeket Barack Obama

A volt amerikai elnök úgy vélte, hogy a területen sokkal nagyobb átláthatóság kellene.

Barack Obama a Stanford Egyetemen mondott beszédében **kiemelte**, hogy a technológiai platformoknak, illetve az azokat üzemeltető cégeknek el kell fogadniuk, hogy egyedülálló szerepet játszanak a mai világban és abban, ahogy a népek és az egyes emberek világszerte információkat fogyasztanak, továbbá, hogy a döntéseik befolyással vannak a társadalom minden egyes aspektusára.

„Meg vagyok arról győződve, hogy a demokrácia gyengülésének egyik legjelentősebb oka az a mélyreható változás, amely a kommunikációban és az információfogyasztásban megy végbe. Lehet, hogy soha nem választottak volna meg elnököknek, ha nem lettek volna olyan webhelyek, mint a MySpace, a MeetUp és a Facebook, amelyek lehetővé tették egy sereg fiatal önkéntesnek, hogy szervezkedjenek, pénzt gyűjtsenek, és terjeszthessék üzenetünket. De mint minden technológiai fejlődésnek, ennek a haladásnak is vannak nem kívánt következményei. És ebben az esetben azt látjuk, hogy új információs ökoszisztémánk lökést ad az emberiség sötét oldalának.”

„Az előttünk álló jelenlegi kihívások egy része a teljesen összekapcsolt világ velejárója. Az agyunk nincs hozzászokva ahhoz, hogy ennyi információt

ilyen gyorsan befogadjon. De nem minden probléma, amit most látunk, ennek az új technológiának a mellékterméke. Ezek az internetet általában – és különösen a közösségi média platformjait meghatározó – vállalatok nagyon konkrét döntéseinek eredményei is. Olyan döntések, amelyek szándékosan vagy nem, sebezhetőbbé tették a demokráciákat.”

Az információkban az érintett ajánlatokon „lát-hatatlan torzítások és finom manipulációk” vannak jelen. Éppen ezért ezeket a nagy oldalakat muszáj lenne bizonyos mértékben felügyelni és szabályozni. Ehhez meg kellene változtatni azt a törvényt, amely azt szabályozza, hogy ezek a portálok nem felelnek a felhasználóik által megjelentetett tartalmakért.

„Egyre többünk számára a kereső és a közösségi média platformok nem csupán ablakot jelentenek az internetre, hanem elsődleges hír- és információforrásként szolgálnak. De senki sem mondta meg nekünk, hogy az ablak elmosódott, láthatatlan torzításoknak és finom manipulációknak van kitéve. Csak annyit látunk, hogy folyamatos tartalomözönt kapunk, ahol hasznos tényszerű információk és macskavideók ömlenek a hazugságok, összeesküvés-elméletek, fehér felsőbbrendűségi és rasszista

uszítások, nőgyűlölő álarckok mögött. És idővel elveszítjük a képességünket, hogy különbséget tegyünk a tények, a vélemények és a fikciók között.”

A politikus kiemelte, hogy maximálisan a szólás-szabadság mellett áll, és nem véletlenül ez volt az amerikai alkotmány első kiegészítése. De ez az állam hatalmának ellenőrzéséről szól, és nem vonatkozik az olyan magáncégekre, mint a Facebook vagy a Twitter, mint ahogy a The New York Times vagy a Fox News szerkesztői döntéseire sem. A közösségi médiával foglalkozó cégek már most is döntenek arról, hogy mi engedélyezett vagy nem megengedett a platformjaikon, és hogy az adott tartalom hogyan jelenik meg, moderálás vagy pedig algoritmusok által. De jelenleg nem tudjuk, hogy milyen elvek szabályozzák ezeket a döntéseket. Egy óriási közérdeklődésre számot tartó kérdésben pedig nincs nyilvános vita és gyakorlatilag nincs demokratikus felügyelet.

A politikus hozzátette, hogy nem csupán arról van szó, hogy az érintett szolgáltatásoktól nagyobb fokú gondoskodást kell megkövetelni, ha a rendszerükben megjelenő reklámokról van szó, hanem arról is, hogy átláthatóbbá kell tenniük a munkamódszereiket. Ezért is lenne jó, ha az Amerikai Egyesült Államok ezen a területen szigorúbb szabályozást követne, például megvizsgálná az Európai Unió hatályos szabályozását. Barack Obama arra szólította fel az amerikai kormányt, hogy cselekedjen és ne fogadja el a platformokon folyamatosan megfigyelhető gyűlöletkeltő bejegyzésfolyamot. A közösségi portálok segédeszközök, és azokat az embereknek kell kontrollálnunk, illetve átalakítanunk.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu

Szoftverfejlesztők százezrei hagyják el Oroszországot

Kétséges, hogy a távozó informatikusok valaha visszatérnek-e a hazájukba.

Az elmúlt hónapokban az orosz kutatóintézetektől és vállalatoktól magasan képzett kutatók, informatikusok, fejlesztők, mérnökök és tanárok távoztak. *Szergej Plugotarenko*, a Russian Association of Electronic Communications (RAEC) nevű szervezet

igazgatója **kijelentette**, hogy a nemzetközi szankciók, valamint az IT-óriáscégek és a nyugati internetes platformok kivonulása miatt márciusban több mint 50 000 IT-szakember hagyta el átmenetileg vagy végleg Oroszországot. A legvonzóbb

áttelepülési célpontnak Törökország, az Egyesült Arab Emírátsok, Örményország, Georgia, illetve a délkelet-ázsiai és a balti országok számítanak.

A The New York Times a [cikkében](#) azt taglalta, hogy az IT-ágazat szövetsége azzal számol, hogy további 70 000-100 000 szakember követheti az eddig kivándoroltak példáját. Az egyre súlyosabb helyzet azt eredményezte, hogy Moszkva feloldotta az IT-szektorban dolgozó fiatal férfiak hadkötelezettségét. De hiába a rengeteg ígélet, ha a szankciók miatt hiányoznak a szoftverfejlesztés alapvető eszközei, és itt nem csak az egyre nehezedő hardverbeszerzésről van szó.

Az ágazat csak kis részét teszi ki az orosz gazdaságnak, főként az energia- és fémiparhoz viszonyítva, de gyorsan nő. Ezért a kivándorlás rövid távú hatása nem jelentős, a hosszú annál inkább. Az IT biztosíthatná az ország termelékenységének növekedését, a gazdasági diverzifikációt a nyersanyagkincsekből élő állammak.

Konsztantyin Szonin, a Chicagói Egyetem közgazdásza – aki évekkkel ezelőtt vándorolt ki Oroszországból – szerint a mostani kivándorlási hullám akár 10–15 esztendővel is visszavetheti a helyi IT-ipart. A szakember úgy vélte, hogy most ugyanolyan a helyzet, mint az 1990-es években, amikor azok, akik megengedhették maguknak, elhagyták az országot. Mivel jól fizetett munkakörökről van szó, van pénzük erre, és egy lappal és internetkapcsolattal a világ bármely tájáról folytathatják tevékenységüket. Sokakat cégük kivonulása készítetett távozásra. Az orosz IT-munkások többsége a világpiacon dolgozik, nagyvállalatok alkalmazottja vagy saját vállalkozásán keresztül, és jóval olcsóbban foglalkoztathatók, mint európai és amerikai társaik.

Konsztantyin Sziniusz menedzser nemrég két repülőgépet bérelt ki és teljes startup-közösséget menekített ki Moszkvából, Szentpétervárról, Permből és Jekatyerinburgból. A célpont Jereván volt, ahol több ezer orosz IT-szakértő próbál új életet kezdeni. Örményország fővárosában már annyian vannak (becslések szerint 43 ezren), hogy nincs elég minőségi szállás a számukra.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu